

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 15: Teorie kultury, umění a umělecké tvorby

Současná podoba podlužáckého kroje

Alžběta Bařinová

Jihomoravský kraj

Hodonín, 2022

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 15: Teorie kultury, umění a umělecké tvorby

Současná podoba podlužáckého kroje

The present image of folk costume in ethnographic region Podluží

Autoři: Alžběta Bařinová

Škola: Gymnázium, obchodní akademie a jazyková škola s právem
státní jazykové zkoušky Hodonín, příspěvková organizace,

Legionářů 1, 695 11 Hodonín

Kraj: Jihomoravský kraj

Konzultant: Mgr. Klára Císařiková, Ph.D.

Hodonín, 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracovala samostatně a použila jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupnění této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Hodoníně dne 20. února 2022.....

Alžběta Bařinová

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala paní zástupkyni hodonínského gymnázia, PhDr. Veronice Benešové, která mě odhodlala k napsání této práce, mé paní konzultantce, Mgr. Kláře Císaříkové, za vedení práce. Dále děkuji Mgr. Miroslavě Hajdové, za poskytnuté fotografie a za odborné rady, Ing. Oldřichu Kůrečkovi za zpřístupnění fotografií a zápisků jeho maminky, paní Kůrečkové. Děkuji také Ludmile Esterkové, Jiřímu Kosíkovi, Marku Musilovi a Lukáši Rajchmanovi za možnost použití jejich fotografií. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat svým rodičům a kamarádům za podporu.

Anotace

Ve své práci jsem se zabývala krojem jihomoravského subregionu Podluží, především jeho současnou podobu, ale i jeho historickým vývojem, který je důležitý pro pochopení dnešní situace. Z teoretického hlediska jsem popsala všechny varianty podlužáckého kroje, které se v současné době v subregionu oblékají. Svou pozornost jsem také věnovala výrobě a údržbě krojových součástí, a také příležitostem, ke kterým se kroj na Podluží obléká. V praktické části jsem zkoumala trendy a také vnitroregionální rozdíly, které můžeme v oblékání podlužáckého kroje pozorovat. Rozšíření těchto rozdílů jsem zobrazila na mapě, kterou jsem vytvořila.

Klíčová slova

Folklor, folklorismus, kroj, Podluží

Annotation

In my Student Professional Activity, I was dealing with folk costume in the ethnographic subregion Podluží, especially with its present image. I also mentioned its historical evolution because knowing its development is important for the ability to understand the present situation. I described all sorts and variations of folk costume in Podluží. I also paid attention to the process of making and taking care of folk costume and I also focused on events where people in Podluží wear folk costumes. In the practical part I dealt with current trends in folk costume in Podluží and I looked into intraregional differences. These differences I displayed on the map which I created.

Keywords

Folk costume, Folklore, Folklorism, Podluží

OBSAH

OBSAH	6
ÚVOD	8
1. TEORETICKÉ VYHRANĚNÍ TÉMATU	12
2. ETNOGRAFICKÉ ZAŘAZENÍ PODLUŽÍ	14
3. SUBREGION PODLUŽÍ	15
4. PODLUŽÁCKÝ KROJ	23
4.1 Ženský kroj	23
4.1.1 Dětský kroj děvčátek	23
4.2.1 Ženský pracovní kroj	29
4.2.2 Dívčí sváteční kroj	32
4.2.3 Sváteční kroj vdané ženy	41
4.2.4 Stylizované podoby dívčího podlužáckého kroje	46
4.2 Mužský kroj	48
4.1.2 Dětský chlapecký kroj	49
4.3.1 Mužský pracovní kroj	50
4.3.2 Mládenecký slavnostní kroj	53
4.3.3 Mládenecký polosváteční kroj	59
4.3.4 <i>Mužácký</i> slavnostní kroj	60
4.3 Obřadní kroj	61
5. VÝROBCI PODLUŽÁCKÉHO KROJE	68
6. ÚDRŽBA PODLUŽÁCKÉHO LIDOVÉHO KROJE	72
7. PŘÍLEŽITOSTI, KE KTERÝM SE NA PODLUŽÍ OBLÉKÁ KROJ	74
8. PRAKTICKÁ ČÁST	80
8.1 Trendy pozorovatelné v podlužáckém kroji	80
8.2 Vnitroregionální rozdíly podlužáckého kroje	84

8.2.1	Metodologie	84
8.2.2	Mládenecká pokrývka hlavy u kroje „na vyslečení“	85
8.2.3	Mládenecký lajbl u kroje „na vyslečení“	86
8.2.4	Mužské čížmy	87
8.2.5	Šňůrování červenic	88
8.2.6	Kapesníček v červenicích	89
8.2.7	Vyšívání molovice	90
8.2.8	Dívčí pokrývka hlavy u kroje „na vyslečení“	91
8.2.9	Mašle spadající od pasu u dívčího kroje „na vyslečení“	94
8.2.10	Krejzlík u dívčího kroje „na vyslečení“	95
8.2.11	Silonové punčochy u dívčího kroje „na vyslečení“	96
	ZÁVĚR.....	97
	SLOVNÍK POUŽITÝCH NÁŘEČNÍCH POJMŮ	99
	SEZNAM ZKRATEK.....	103
	BIBLIOGRAFIE	104
	SEZNAM OBRAZOVÉHO MATERIÁLU	108
	ZDROJE FOTOGRAFIÍ	112

ÚVOD

Vyrostla jsem na malé vesnici v jihomoravském subregionu Podluží, součástí mého života už od útlého věku byl folklor. Několikrát do roka mě maminka s babičkou a prababičkou oblékaly do kroje, od první třídy jsem chodila do dětského folklorního souboru Kordulka a účastnila se mnoha folklorních pěveckých soutěží. Už jako malá jsem také milovala chvíle strávené s mou prababičkou, která mi vyprávěla o jejím dětství. O tradicích, které se tehdy dodržovaly, ale hlavně o tom, jak se tehdy oblékali. Tehdy ve mně vznikla touha po hlubším porozumění tomuto tématu.

O mé zálibě ve folkloru věděla i paní zástupkyně gymnázia, kde studuji. Ta mě v listopadu 2020 oslovila s nabídkou, jestli bych nechtěla zkusit napsat SOČku ohledně folkloru. Já jsem neváhala, nabídku jsem ihned přijala a od začátku jsem věděla, že se chci zabývat folklorem na Podluží, jelikož je to oblast, která je mi nejbližší. Prvně jsem zamýšlela se věnovat podlužáckému folkloru jako takovému, ale jakmile jsem se tématu začala věnovat hlouběji, bylo mi jasné, že to není v mých silách.

Proto jsem se rozhodla zaměřit na podlužácký kroj. Cílem mé práce je vytvořit ucelený obraz současné podoby podlužáckého kroje, tedy přehled všech druhů a variant, se kterými se může čtenář na Podluží setkat.

V rámci popisu jednotlivých variant kroje bych také chtěla stručně popsat i jeho historický vývoj a faktory, které působily na jeho vývoj, jelikož k pochopení dnešní podoby je nutné znát, co jí předcházelo.

Mám v úmyslu se věnovat také popsání procesu výroby některých součástí a jejich údržby, protože i to je důležité k pochopení tématu. Nemohu opomenout také příležitosti, ke kterým se kroj na Podluží obléká.

V první oddílu praktické části bych chtěla věnovat pozornost trendům, které můžeme pozorovat u podlužáckého kroje v současné době. V její druhé části bych chtěla zmapovat vnitroregionální rozdíly. Mým cílem je vytvořit seznam těchto rozdílů a na mapě zaznačit jejich rozšíření.

Přes třičtvrtě roku jsem se strávila čtením literatury, která se věnuje podlužáckému kroji, abych své znalosti, které mám z osobní zkušenosti s tématem, mohla chápat se všemi hlubšími souvislostmi.

Podluží byla především v minulosti věnována nemalá pozornost. První díla věnována subregionu a tamějšímu kroji pochází již ze začátku 19. století. Některá z těchto děl přeložil (např. díla Josefa Aloise Zemana jsou psaná německy) a uveřejnil Richard Jeřábek v knize *Počátky národopisu na Moravě. Antologie z let 1786-1884*.

Další významná díla nacházíme až z konce 19. století. Jedná se především o knihu Františka Bartoše *O Podluží, Podlužácích a moravských kopaničářích*, kde se podrobně věnuje jak kroji, tak i stravě, obydlí, mravům apod.

Roku 1924 vydal Josef Klvaňa s několika dalšími autory dvoudílnou knihu *Moravské Slovensko*, kde se mj. podrobně zabýval systematikou slováckých krojů a také popisem jednotlivých krojů.

Po válce, v roce 1952 napsala Libuše Onderková-Dostálová disertační práci *Lidové umění moravského Podluží*, kde se zabývá všemi možnými formami umění, od architekturu až po lidový oděv. Tato kniha je jedna z mála knih vydaných během 20. století, kde je podrobněji popsán i obřadní kroj.

Roku 1962 byla vydána kniha *Podluží: kniha o lidovém umění* od Richarda Jeřábka, Václava Frolce a Dušana Holého. Kniha je věnována jak kroji a výšivce, tak i lidové slovesnosti, architektuře, historii apod. Celá kniha je doplněna o velké množství fotografií, které dokumentují stav folkloru a lidových tradic na Podluží v té době.

Přesně o dvacet let později napsal Jan Kružík knihu *Kroje na Podluží*. V této knize nalezneme velmi podrobný popis všech jednotlivých součástí podlužáckého kroje, doplněný o množství fotografií. Žádná jiná kniha nepopisuje jednotlivé krojové součástky tak podrobně, proto z ní, především u popisu jednotlivých krojových součástí, budu vycházet nejvíce.

Mým důležitým zdrojem byly i články Aleny Káňové v časopise *Moravský Kraj* a sborníku *RegioM*. V nich se autorka zaměřila vždy na jednu část podlužáckého kroje, např. na ženský svrchní oděv a popsala všechny kousky, které se nacházejí ve sbírkách břeclavského muzea. Tyto kousky chronologicky seřadila a díky tomu, můžeme sledovat historický vývoj jednotlivých krojových částí.

Mým důležitým zdrojem byly také knihy, které byly věnovány jednotlivým obcím, většinou jejich historii, ale v nichž byl zmíněn i podlužácký kroj. Čerpala jsem např. z knihy o Starém Poddvorově, Týnci či Břeclavi.

Jediná kniha věnující podlužáckému kroji vydaná v nedávné době (rok vydání 2015) je kniha *Kroje na Podluží a Hodonínsku* Jitky Matuszkové. V ní popisuje podlužácký kroj nejprve obecně a pak i u každé obce samostatně. Kniha ale nereflektuje současnou podobu podlužáckého kroje, nýbrž jeho varianty v historii.

V současné době tedy není kniha, která by reflektovala současnou podobu podlužáckého kroje, což byl také jeden z důvodů, proč jsem se rozhodla psát Středoškolskou odbornou činnost na toto téma.

Jedinou výjimkou by mohla fotografická kniha *Lidé, kroje, tradice*, kterou nafotil Vladimír Židlický. Ta obsahuje ohromné množství fotografií nafocených v letech 2012 a 2013, ale aby fotografie byly dostatečně vypovídající o podobě dnešního podlužáckého kroje, bylo by nutné je doplnit o slovní popis, který v této knize chybí.

Mimo čerpání z literatury, jsem prováděla i svůj vlastní výzkum. Zkoumala jsem fotografie pocházející z různých historických období (od 20. let 20. století až do dnešní doby). Na těchto fotografiích jsem pozorovala hlavně vnitroregionální rozdíly, změny kroje a současné trendy v průběhu času.

Část historických fotografií jsem získala od Miroslavy Hajdové (fotografie především ze Starého Poddvorova), část jsem měla k dispozici z rodinného archivu (fotografie též především ze Starého Poddvorova) a další podstatnou část mi poskytl Oldřich Kůrečka (fotografie ze Staré Břeclavi a okolí). Důležitým zdrojem historických fotografií pro mne byly i další fotografické knihy věnující se Podluží – např. *Lidové kroje na Hodonínsku* (rok vydání 1982), *Lidové kroje Slovácka* (rok vydání 1984) či *Ztracená krása Podluží: Kostice a Tvrdonice* (rok vydání 2018).

Fotografie, které mapují současnou podobu podlužáckého kroje jsem získala z již zmíněné knihy *Lidé, kroje, tradice* a také z fotografií ze slavení hodů. Ty totiž ukazují současnou podobu krojů ve svém přirozeném prostředí, takže jsou autentické. Nejvíce podlužáckých hodů v nedávné době nafotil Jiří Kosík, Marek Musil a Ludmila Esterková. V závěru práce je seznam odkazů webových stránek, na nichž můžete jejich fotografie ze slavení hodů najít.

V práci používám mnoho výrazů, jež jsou psány v nářečí. Tyto výrazy jsou vyznačeny kurzívou, slovník všech použitých výrazů je možné najít na straně 99. Všechny publikace z kterých jsem čerpala, jsou uvedeny v soupisu literatury (strana 104).

V práci používám velké množství fotografií. Všechny fotografie jsou použity s povolením jejich autorů. Osoby zachycené na fotografiích jsou záměrně anonymizovány.

Všechny fotografované osoby daly (minimálně konkludentní) souhlas s pořízením snímku a tím podle § 85 odstavce 2) občanského zákoníku („*Svolí-li někdo k zobrazení své podoby za okolností, z nichž je zřejmé, že bude šířeno, platí, že svoluje i k jeho rozmnožování a rozšiřování obvyklým způsobem, jak je mohl vzhledem k okolnostem rozumně předpokládat.*“) svolily i k jeho rozšíření, jelikož věděly, že fotografované budou snímky sdílet na svých webových a facebookových stránkách.

Jelikož za děti až do 15 let věku by měl souhlas dát jejich zákonný zástupce a není jasné zda-li on souhlas dal, jsou obličeje dětí na fotografiích zapixelovány. V případě, že jsem fotografie převzala z knihy *Lidé, kroje, tradice*, je jasné, že rodiče souhlas dali, tím pádem na těchto fotografiích obličeje dětí zamazány nejsou. Také nejsou zamazány obličeje na fotografiích vyfocených Kamilou Bařinovou, na kterých jsem zachycena já nebo můj bratr, jelikož mám souhlas ke zveřejnění.

1. TEORETICKÉ VYHRANĚNÍ TÉMATU

Kroj (popř. lidový oděv či lidový kroj) je součástí lidové kultury, přesněji její materiální části. Jak k němu na Podluží přistupovat, jako k jednomu z projevu spojených s folklorem, nebo folklorismem?

V Národopisné encyklopedii Čech, Moravy a Slezska je folklor definován jako „*osobité, formálně a obsahově vyhraněné projevy hudební, slovesné, taneční a dramatické kultury, závislé na tradování a těsném spojení se způsobem života, zvyklostmi a myšlením venkovského zemědělského obyvatelstva i městského lidu.*“ (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 219) a ve stejné knize je folklorismus definován jako „*termín pro existenci, využití, adaptaci a přeměnu tradičních jevů lidové kultury v nepůvodních podmínkách. Jedná se o zprostředkování a předvádění lidové kultury z druhé ruky, resp. život lidové kultury v novém kulturním a společenském systému, kde plní netradiční funkci.*“ (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 220).

Folklorismus je tedy zjednodušeně řečeno to, co navazuje na původní folklorní projevy, avšak vyjmuté z přirozeného prostředí i funkce. Dost často si klade také za cíl představení folklorního jevu širší veřejnosti (je převeden na jeviště), poučení o obrazu dřívější doby a předání poznatků další generaci. Je spojen s folklorním hnutím, které výrazně podpořil vznik souborů a národopisných skupin v různých oblastech regionů.

V rámci tradice hodů či dalších obřadních příležitostí a mimořádných (církevních) svátků, na jejichž slavení se kroj nepřetržitě obléká od nepaměti, můžeme mluvit o folklorním prvku. Ale často je nošení kroje ve 21. století spojováno především se souborovou činností. Díky členům souborů jsou právě i původní zvyky a obřadní obchůzky v obcích obnovovány, zrekonstruovány, převedeny před diváky (pokud se důsledně nezapojuje celá obec). Proto se častěji chápe kroj jako výrazný prvek folklorismu.

V literatuře se setkáváme se třemi různými termíny – kroj, lidový oděv a lidový kroj. Je mezi nimi nějaký rozdíl a jak definujeme pojem kroj, který používám ve své práci?

Výše zmíněné tři termíny jsou synonyma, v této práci budu používat termín kroj, především z praktického důvodu, jelikož je ze všech tří výrazů nejkratší.

Ludvík Baran a Jitka Staňková v knize Lidové kroje Slovácka kroj definovali jako „*šat určitého národa, oblek profese (cechovní), lidu kraje nebo oblasti, který není pod vlivem rychle proměnné módy. Vyvinul se ze způsobu života v určitých historických a společenských*

podmínkách, z tradice, zvyků, a v nich se formoval a diferencioval.“ (Baran a Staňková, 1985, s. 3).

Podle Jitky Matuszkové kroj „*vypovídal také o zaměstnání, pohlaví, věku, stavu (svobodní, ženatí, vdané, svobodné matky, vdovy), společenském postavení, o estetickém cítění svého nositele a neposlední řadě i o příležitosti, pro kterou se oblékal.*“ (Matuszková, 2015, s. 36).

Kroj je tedy rozmanitý oděv, jež se nosil v minulosti na vesnicích, a jež se k některých příležitostem obléká dodnes.

Můžeme jej rozdělit několika způsoby. Tím prvním je dělení podle pohlaví: ženský a mužský. Dále podle věku nositele: dětský, mládenecký (jako mládence označují svobodného muže od 15 let věku) a dívčí (jako dívku označují svobodnou ženu od 15 let věku), kroj *mužáka* (ženatého muže) a kroj vdané ženy. Kroj podle příležitosti dělíme na pracovní¹, polosváteční, sváteční a obřadní.

V dnešní době máme snahy kroj systematizovat a ve všem hledat pravidla, ale je nutné si uvědomit, že v minulosti sice dodržovali při oblékání různá pravidla, ale také kroj mírně upravovali podle sebe, podle toho co se jim líbilo. Často se stávalo, že začali nosit něco, co viděli u osob z jiných regionů (např. některé ženy ve 20. letech 20. století obouvaly ke slavnostnímu kroji šněrovací boty – tzv. *šněrovačky*, který převzaly od žen z Hanáckého Slovácka) apod. Právě až zmíněné folklorní hnutí se souborovou činností do jisté míry „unifikovalo“ krojovou podobu v určité lokalitě.

V minulosti kroj plnil funkci oděvu nošeného každý den. Ještě na počátku 20. století nosili kroj vesměs všichni obyvatelé podlužáckých vesnic. Už před druhou světovou válkou se do vesnického oděvu dostávalo čím dál více městských prvků oděvu, bylo to dáno tím, že se do měst chodilo z vesnic za prací. Týkalo se to především mužů, proto odkládali krojové součástky podstatně dříve než ženy. Po druhé světové válce a po komunistickém převratu v roce 1948 přišel zlom a od té doby na Podluží ubývá lidí, kteří by oblékali kroj jako každodenní oděv. V dnešní době, na počátku 21. století, by se dalo říct, že má kroj už spíše funkci kostýmu.

¹ Též někdy nazývaný jako všední.

2. ETNOGRAFICKÉ ZAŘAZENÍ PODLUŽÍ

Českou republiku můžeme rozdělit do mnoha etnografických regionů a subregionů. Richard Jeřábek v knize *Lidová kultura na Moravě* označuje etnografický region jako „územní celek vyznačující se charakteristickými společnými rysy lidové kultury, jejímiž tvůrci a nositeli jsou zpravidla příslušníci etnografické skupiny obývající příslušný region, popř. oblast.“² V některých regionech a subregionech³ jsou lidové tradice udržovány více a někde méně, ale obecně se dá říct, že nejvíce se tradice dodržují na jižní (Slovácko) a východní Moravě (Haná, Valašsko, Lašsko) a také v západních Čechách (Chodsko).

Rozdělení České republiky na jednotlivé regiony je velmi složité, jelikož na nemalé části území se folklor aktivně neudrhuje (existuje tam třeba jen ojedinele pár folklorních souborů) a některé národopisné regiony ve své podstatě již zanikly.

Často se ve dřívější literatuře vyskytuje myšlenka, že rozdělení těchto etnografických regionů je pozůstatkem rozdělení moravských kmenů. Podle této myšlenky se Moravané při příchodu dělili do dvou hlavních kmenů: kmenu Hanáků a Slováků (Niederle, 1919, s. 204). Myšlenka ale byla vyvrácena, jelikož diferenciaci národopisných skupin sahá do 17.-18. století⁴ a Slované přišli na naše území o mnohem dříve.

Region Slovácko, někdy nazývaný také jako Moravské Slovensko, leží na jihovýchodní Moravě, z části na území kraje jihomoravského a z části zlínského. Subregiony Slovácka je Dolňácko (dále dělené na Uherskohradištsko, Strážnicko, Kyjovsko a Uherskobrodsko), Hornácko, Podluží a Moravské Kopanice. Někdy se ke Slovácku také přiřazují přechodné oblasti – Hanácké Slovácko (přechodná oblast Hané a Slovácka) a Luhačovické Zálesí (přechodná oblast Valašska a Slovácka)⁵.

² Jeřábek, 2000, s. 9.

³ Subregion je označení pro část regionu.

⁴ Frolec, 199, s. 223.

⁵ Jeřábek, 1962, s. 7.

3. SUBREGION PODLUŽÍ

Podluží je subregion regionu Slovácko. Leží na úplném jihu Moravy při soutoku řek Moravy a Dyje.

Název Podluží se odvozuje od slovního spojení „pod luží“ – luža bylo označení pro rybník a ty se na severu Podluží nacházely už od 14. století (Jeřábek, 1962, s. 7), takže Podluží je kraj pod těmito rybníky.

První zmínku o Podluží můžeme najít v listu z 14. července 1807 (Jeřábek, 2001, s. 407)⁶, o Podlužácích z roku 1740 (Jeřábek, 2000, s. 19). Mezi jednu z prvních písemných zpráv o Podlužácích a o jejich kroji patří stať J. A. Zemana: *Die Podlužaken. Ein kleiner Beytrag zur Ethnographie von Mähren*⁷ v časopisu *Mährischer Wanderer* z roku 1811. Už v této stati se autor mimo jiné zabývá otázkou, jak moc velký vliv měla na podobu podlužáckého kroje charvátská kolonizace v 16. století. Mnoho autorů tehdejší i pozdější doby se touto otázkou zabývalo, jenomže nelze na ní najít jednoznačnou odpověď, můžeme se jen domnívat, jak to bylo, jelikož nemáme doklady ani o podobě lidového oděvu podlužáckého ani charvátském nošeného v době příchodu⁸. Někteří etnologové a historici ještě na konci 19. století považovali podlužácký kroj jako oděv, přinesený Charváty na Podluží a pozměněný zdejšími vlivy. Jenže „v celkovém pojetí se podlužácký kroj nijak nevymyká ostatním slováckým krojům“ (Jeřábek, 1962, s. 61), takže není příliš pravděpodobné, že by byl přímým dědictvím charvátské kolonizace. Je však možné, že charvátský kroj ovlivnil podlužácký kroj v detailech (Jeřábek, 1962, s. 61).

⁶ Tento list obsahuje hlášení rady města Hustopeče zemskému hejtmanovi do Brna ohledně povstání Františka II. Rákócziho a uvádí že „Podlužáci jsou malomyslní“ (Frolec, 1991 s. 229).

⁷ V překladu: Podlužáci; Malý příspěvek k etnografii Moravy, pojem, velikost, rozloha a přírodní podmínky Podluží.

⁸ Jak už jsem zmínila, tak Charváty přišli v 16. století (J. A. Zeman, 1811) a první doklady o podobě podlužáckého lidového kroje datujeme do začátku 19. století.

Obrázek 1: Pětadvacetiletá žena v kroji Moravských Charvátů (rok 1897)

Převzato z Barvy chorvatské Moravy.

A jak to tedy s Charvátů na Podluží a obecně na jižní Moravě bylo? Na Moravu je údajně přivedl generál Christoph Freiherr von Teuffenbach od chorvatských a slavonských hranic, a to kolem roku 1583. Mělo jich být až 40 000 (J. A. Zeman, 1811). Usadili se v obcích vypleněných během 15. a 16. století. Těchto obcí bylo celkem devět, tři z nich se nacházely i na území Podluží – Charvátská Nová Ves, Poštorná a Hlohovec. Charvátů v prvních dvou zmíněných obcích se asimilovali už během 17. století (Jeřábek, 1962, s. 19). Nejdéle si Charvátů udrželi svoje tradice a jazyk v Hlohovci a také na Drnholecku v obcích Nový Přerov, Jevišovka a Dobré Pole (Jeřábek, 1962, s. 19). Tyto obce byly obklopeny ze všech stran německými obcemi a díky tomu si tak dlouho udržely svou kulturu (Dvořák, 2018)⁹. V Hlohovci k pozvolné asimilaci došlo během první poloviny 20. století, ale v obcích na Drnholecku bylo i před začátkem druhé světové války stále okolo 2 000 lidí hlásících se k chorvatské národnosti. Tato menšina byla však po konci druhé světové války státem vnímána jako nespolehlivá, a proto

⁹ DVOŘÁK, Tomáš. In: *Moravští Chorvaté – zrazený národ*. TV, ČT2, 6. 3. 2018, 19:50. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11517753433-moravsti-chorvate-zrazeny-narod/41623510020/?kvalita=auto>.

vznikl plán na vysídlení a asimilaci této menšiny, provedený ve dvou etapách v letech 1947 a 1948-1951. 371 charvátských rodin bylo násilně rozmístěno v 118 obcích po celé republice (Bárta, 2010, s. 20). Komunistům se bohužel povedlo dosáhnout jejich cíle, Charváti se asimilovali. I když v roce 1956 bylo uznáno, že tento odsun byl proti právním předpisům, i tak jim nebylo umožněno se vrátit, jelikož se komunisté obávali, že by po návratu do svých rodných obcí mohli díky znalosti tohoto prostředí a díky příbuzenským vztahům s Charváty v Dolním Rakousku, ilegálně převádět přes hranice (Bárta, 2010, s. 23).

Kdo jsou vlastně Podlužáci? Které obce do tohoto subregionu patří?

Dříve bylo Podluží vnímáno jako mnohem větší oblast, historik František Dostál shromáždil data, jež ukazují že ještě v roce 1832 se k Podluží řadilo asi na sedmdesát jihomoravských a dolnorakouských obcí (Jeřábek, 2001, s. 408), ale postupem času se počet těchto obcí zmenšoval. V roce 1811 J. A. Zeman ve své práci *Podlužáci, malý příspěvek k etnografii Moravy* označil Podlužáky jako obyvatele Břeclavi, Lanžhota, Týnce, Tvrdonic, Kostic, Moravské Nové Vsi, Hrušek, Ladné a Staré Břeclavi. Dále k nim přidal i obyvatele Lednice a několik osad s moravskou většinou ležících na rakouském území, a to osady Hlohovec, Poštorná a Charvátská Nová Ves – tyto obce patřily k Rakousku až do roku 1920, až pak připadly Československu, a také obce s obyvatelstvem smíšeným, jež v současné době ležící na rakouském území – osady Pernitál, Ranšpurk, Cáhnov, Lingaštorf, Bockfließ, Střezemice¹⁰ (Zeman, 1811). František Bartoš ve své knize *O Podluží, Podlužácích a moravských Kopaničářích* z roku 1885 napsal: „Břeclavané k Podluží počítají osady; Lanžhot, Kostice, Tvrdonice, Týnec, Hrušky, Novou Ves a Prušánky; Lanžhoťané přibírají k nim ještě Mikulčice, Těšice¹¹ a Lužice, ale sebe z počtu toliko vynechávají; ve Tvrdonicích jméno to se pokládá za přezdívkou, a v Lužicích konečně, nejkrasnější osadě na Podluží, mezi Podlužáky zahrnují i Starou Břeclavu, sebe zase vyjímajíce.“ (Bartoš, 1885, s. 7-8). Z této citace vyplývá, že určení hranic nebylo na konci 19. století jednoznačné.

Ani v současnosti hranice subregionu nejsou úplně přesně vymezeny, etnologové ani samotní občané Podluží¹² se přesně neshodnou, které obce do Podluží zařazovat a které už ne. Oblast můžeme rozčlenit na jižní (historicky nejstarší část) jižního Podluží: Hrušky, Kostice, Lanžhot,

¹⁰ Všechny tyto názvy jsou v literatuře uváděny také v němčině.

¹¹ Těšice v současnosti patří pod obec Mikulčice.

¹² Ilčík, 2019, s. 35.

Moravská Nová Ves, Tvrdonice, Týnec, Stará Břeclav; severní Podluží: Dolní Bojanovice, Josefov, Lužice, Mikulčice, Prušánky a Starý Poddvorov a západní neboli charvátské Podluží: Hlohovec, Charvátská Nová Ves, Ladná a Poštorná.

Toto jsou obce, které by se daly považovat za základ Podluží. Ve většině případu jejich příslušnost k Podluží nikdo nezpochybňuje. Ale pak jsou obce, ve kterých se dnes nosí kroj podlužácký, ale v minulosti se k Podluží neřadily a podlužácký kroj přijaly až během posledních pár desetiletí a jejich příslušnost k Podluží je sporná.

Jsou to obce Bulhary, Valtice, Mikulov a Lednice – tam se podlužácký kroj začal nosit až po odsunu Němců v roce 1945, Hodonín – tam se kroj nenosil nikdy, vždy se tam nosilo jen měšťanské oblečení (Ryčl, 2021), ale teď tam na hody oblékají kroje z okolních subregionů a mezi nimi i kroj podlužácký.

Obrázek 2: Dívka z Mutěnic v kroji původně nošeném v Mutěnicích

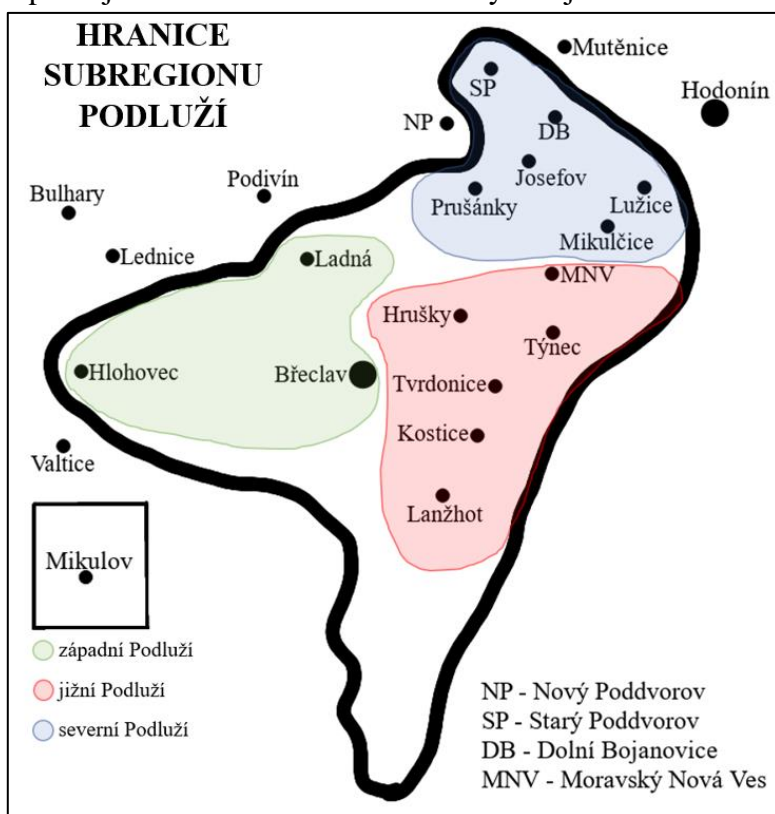
Na rukou má návleky, aby jí nebyla zima

Foto: Jiří Kosík, zahrávání hodů Mutěnice, 2021

Další spornou obcí jsou Mutěnice – zde se původně nosil kroj typu mutěnsko-hovoranského, ten byl postupně vytlačován podlužáckým, až ho v 60. letech minulého století vytlačil úplně. Dnes sice snahy o obnovení původního kroje v obci jsou, ale podlužácký kroj pořád převládá. (Matuszková, 2015, s. 39-40), a také Nový Poddvorov – obec původně patřila k Hanáckému Slovácku, jelikož ji v 18. století osadili čejkovští osadníci, ale postupem času se začal nosit spíše kroj podlužácký, jelikož tamější děti chodily do Starého Poddvorova do školy a po vzoru svých spolužáků, chtěly nosit kroj podlužácký (Matuszková, 2015, s. 31).

Poslední spornou obcí je Podivín, část lidí jej řadí mezi podlužácké obce, ale já sama Podivín řadím mezi obce, které v současné době podlužácký kroj nosí, ale k subregionu Podluží se neřadí, jelikož ani v literatuře není řazen mezi podlužácké obce. Např. Jan Noháč napsal v roce 1911 ve své knize *Břeclavský okres*: „V Podivíně kroj vymizel a jen přistěhovalí obyvatelé nosívali ještě svůj kroj buď slovácký nebo hanácký, ale děti jejich se „přeapanšťují“ – t. j. kroj odkládají.“ (Noháč, 1911, s. 38).

Takto vnímám hranice Podluží já a ačkoliv se v této práci snažím o objektivitu, vytyčení hranic Podluží je nutné a proto jsem v tomto ohledu musela být subjektivní.

Obrázek 3: Hranice subregionu Podluží, jak jsou vnímány autorkou

Mapa vytvořena podle předlohy z Mapy.cz, 2021

Na mapě jsou vyobrazeny národopisné okrsky. Dalo by se říci, že každý národopisný okrsek má svůj typický znak. Pro jižním Podluží je u mládenců typický *lajbl* se zeleným hedvábím spolu s *guláčem* na hlavě a pro dívky jsou typické *rožky* jako pokrývka hlavy. Pro severní Podluží je u mládenců typický *lajbl* s červeným hedvábím, *húseňák* na hlavě a vyšívaný *kapesníček* zastrčený v červenicích. Pro dívky stejně jako na jižním Podluží jsou typické *rožky*. Pro západní (charvátské) Podluží je u mládenců typický *lajbl* se zeleným hedvábím a na hlavě *húseňák*, pro dívky je typický *kokeš* jako pokrývka hlavy.

Ve všech podlužáckých obcích se dosud kroj obléká. Už to není jako v minulosti, kdy plnil funkci denně nošeného oděvu, ale stále v každé vesnici najdete několik žen, většinou starší osmdesátí let, které kroj neodložily a nosí je nejen v sváteční příležitosti. Bohužel jak tyto poslední nositelky tradice vymírají, je čím dál větší vzácnost potkat v běžný den ženy oděné do kroje.

Až do mých 13 let se u mé prababičky (ročník 1924) setkávaly její kamarádky. Co si pamatuji, tak jich bylo asi šest, možná sedm. Všechny nosily dennodenně kroj, ani jednu jsem nikdy neviděla v „normálním“ konfekčním oblečení. Žádná další generace ke kroji nemá takový vztah jako měly ony a generace před nimi.

Mladší generace kroj jako běžný oděv nenosí, protože už od mala nosily konfekční oblečení a kroj je pro ně něco jako „kostým“, který se nosí na různé církevní slavnosti, hody a podobné slavnostní akce.

Na tomto příkladu lze vidět změnu funkce kroje na Podluží v průběhu času. Po několik staletí kroj plnil funkci lidového oděvu, ale s druhou světovou válkou a komunistickým převratem přišla rychlá změna a obyvatelé vesnic začali vlivem působení měst nosit konfekční oblečení. Až o sedm desetiletí později kroj už téměř pozbývá své původní funkce a ve většině případů se obléká jen jako „kostým“.

Nabízí se otázka, jestli je kroj uměle udržován nebo pořád žije. Dle mého názoru na Podluží kroj uměle udržován není. Ano, sice už neslouží ke každodennímu odívání, ale pořád má své místo v životě obyvatel Podluží. Autoři obrazové publikace *Lidové kroje na Slovácku* Jitka Staňková a Ludvík Baran napsali: „*Mnohokrát badatelé předpokládali úpadek a zánik slováckých krojů, unifikaci typů nebo převládnutí zdobných a honosných forem nad*

jednoduššími, chudšími a méně efektivními. A zatím slovácký kroj žije osobitou vnitřní proměnou.“ (Baran a Staňková, 1985, s. 3). Toto tvrzení je i teď, na začátku 21. století stále pravdivé.

I nyní, v 21. století, je zájem mladých lidí na Podluží o folklor i kroj pořád velký.

Děti na Podluží chodí v kroji už od mala, kdy je k tomu vedou rodiče či prarodiče. V tomto věku ho nejčastěji oblékají na hody. V předškolním nebo raném školním věku velká část dětí navštěvuje dětské folklorní soubory, které jsou téměř v každé vesnici. Tam se děti učí lidové tance a písně a také si vytváří kamarádství a vzpomínky na celý život¹³.

Obrázek 4: DFS Kordulka ze Starého Poddvorova s CM Matěje Kůrečky

Foto: Oldřich Kůrečka, 2021

Po absolvování základní školy se děti na Podluží mohou stát součástí chasy, což je skupina lidí asi ve věku 15 až 23 let, kteří pořádají hody ve své obci a spolu také navštěvují okolní hody a podobné akce. Každá obec má svou vlastní chasu. Já jsem v té naší staropoddvorovské chase už třetím rokem a jsem ráda, že můžu být její součástí, jelikož to upevnilo můj vztah k folkloru. Celou skupinu mladých lidí v chase spojuje společný zájem o lidovou kulturu, získávají k ní hlubší vztah a stává se tak součástí jejich života.

¹³ To mohu doložit já sama, jelikož jsem členkou souboru už jedenáct let.

Obrázek 5: Chasa ze Starého Poddvorova

Foto: Ludmila Esterková, hody Starý Poddvorov, 2020

Chasu většinou její členové opouštějí kolem dvacátého druhého roku, protože se už cítí moc staří. Mnoho dospělých na Podluží navštěvuje různé folklorní soubory, muži jsou často členy pěveckých lidových sborů, které se též nacházejí ve většině podlužáckých obcí. Tak jako se folklor stal součástí jejich životů, vychovávají v tomto duchu i své děti, čímž se koloběh opakuje. Z tohoto důvodu je nepravděpodobné, že by podlužácký kroj, jako jeden ze symbolů oblasti, úplně vymizel.

4. PODLUŽÁCKÝ KROJ

4.1 Ženský kroj

Ženský kroj na Podluží se udržel v každodenním nošení déle než kroj mužský. Dalo by se říci, že až do poloviny dvacátého století většina vesnických žen oblékala kroj dennodenně. Změna přišla s druhou světovou válkou, kdy se začaly více nosit prvky konfekční, protože během druhé světové války byly látky na příděl, a proto bylo výhodnější si kupovat běžně dostupné oblečení než si jej doma šít.

S koncem války se odívání na vesnicích už nevrátilo do meziválečného stavu. Lidé, kteří nosili kroj jako běžný oděv před válkou, od jeho oblékání neopustili, ale následující poválečná generace už od mala oblékala konfekční oblečení a kroj nosila jen ke svátečním příležitostem.

V dnešní době ženy oblékají kroj na hody, mimořádné církevní slavnosti a pokud jsou členkami folklorního uskupení (folklorní soubor, sbor, cimbálová muzika apod.), tak na jejich vystoupení.

Základem ženského podlužáckého kroj jsou tzv. slovácké šaty, které se skládají ze sukně a *jupky*¹⁴. K různým příležitostem se nosí v různých materiálech, barvách a s různými dalšími součástmi.

4.1.1 Dětský kroj děvčátek

Malá děvčátka v dnešní době kroj nosí na hody, mimořádné církevní slavnosti či ve folklorních souborech.

¹⁴ *Jupka* – typ ženského svrchního oděvu. Může být i s krátkými i dlouhými rukávy, zapíná se vpředu na *haklíky*, vzadu je pod pás prodloužená (Onderková, 1956, s. 85).

Existuje nespočet různých variací dětského kroje děvčátek. Ale všechny jsou v celkovém pojetí zjednodušenými zmenšeninami kroje dívčího.

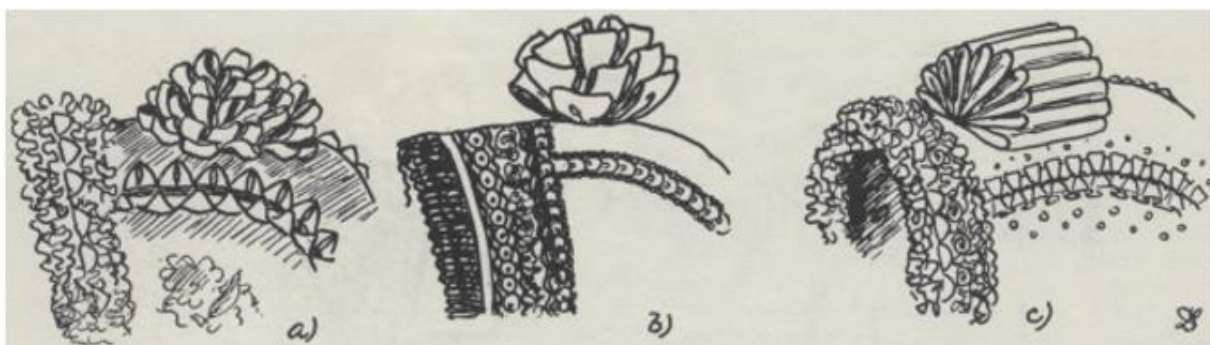
Děvčátka až do pěti let mohou nosit *pasnici*¹⁵. To jsou celistvé šaty z runda¹⁶, které se skládají ze živůtku a sukně. Ta je ve spodní části ozdobená několika nesežhlenými sámký¹⁷, vrchní část může být ozdobená našitými bílými krajkami. *Pasnice* nošená v zimě má dlouhé rukávy, letní verze jich pozbývá (Káňová, 2014, s. 118). Pod letní verzi se nosí *rukávce*¹⁸. Aby dívka byla *natrčená*¹⁹, tak si pod spodní část obleče *kasanice* (spodničky). Tato krojová varianta stojí okolo 3-4 tisíc.

Obrázek 7: Děvčátka z Dolních Bojanovic v slavnostní pasnici s pupinou

Foto: Jiří Kosík, hody Dolní Bojanovice, 2021

K pasnici se často nosí *pupina*²⁰. To je čepce ušitý ze tří dílů hedvábí, atlasu a tlačeného plyše. Na jeho vrcholu bylo uskupení stuh, které mohlo být upořádáno třemi způsoby: *makovička*²¹, *frča*²² nebo *smyčky*²³.

Obrázek 6: Rozložení stuh na pupině. a) makovička b) frča c) smyčky.

ONDERKOVÁ-DOSTÁLOVÁ, Libuše detaily slováckého čepce s makovicou (a), frčou (b), smičkami (c) [náskres]. Převzato z ONDERKOVÁ-DOSTÁLOVÁ, Libuše. DĚTSKÝ KROJ NA PODLUŽÍ.

¹⁵ Také nazývanou jako *kaboš* nebo *pasenka*. Ještě na začátku 20. století *pasnicu* až do 5 let nosili i chlapci.

¹⁶ Rondo – jednobarevná pevná a pružná látka.

¹⁷ Sámek – ozdobný prošitý záhyb na látce.

¹⁸ *Rukávce* – košilka s širokými baňatými rukávy, které se uzavírají v předloktí.

¹⁹ Tzn. měla košatou siluetu.

²⁰ Také nazývaná jako *pupuška*.

²¹ „Množství dokola hustě poskládaných smyček z úzké atlasové stužky o průměru šest až osm centimetrů, zachycených na kruhovém podkladě (Onderková-Dostálová, 1956, s. 174).

²² Stuhy tří barev – bílá, modrá a růžová „jsou rozloženy do šesti větších smyček do středu zřasených a vrstvitě na sebe složených“ (Onderková-Dostálová, 1956, s. 174).

²³ Stuhy jsou vyztuženy papírem složeny a půlkruhově přehnuty do šesti až deseti smyček (Onderková-Dostálová, 1956, s. 174).

Někdy také nosí *holubičku* – hedvábný šátek podkovovitého tvaru olemovaný krajkou, který se přivazuje pomocí dvou širokých stuh lemovaných krajkou (Onderková-Dostálová, 1956, s. 174).

Děvčátka k *pasnici* nosí oblečené bílé punčocháčky a mají obuté sandálky nebo střevíce světlé barvy.

Pasnica se nosí i ve všední variantě, tu v dnešní době nosí jen děvčátek v dětských folklorních souborech. Liší se pouze použitým materiálem (zatímco slavnostní se šije z rondo, *pasnica* na všední den se šije z jemného plátna) a tím, že se pod ní nenosí *kasalice*. V létě ke všední variantě *pasnice* děvčátka nenosí punčocháčky. Cena této krojové varianty se pohybuje okolo jednoho tisíce.

Obrázek 8: Děvčátka z Moravské Nové Vsi v *pasnicích* a *holubičkách*

ŽIDLICKÝ, Vladimír. Děvčátka ze souboru *Jatelinečka* v „*pasinkách*“ [fotografie]. Převzato z ŽIDLICKÝ, Vladimír. *Lidé, kroje, tradice..*

Starší dívky na všední den nosily *jupku* a sukni z barchetu²⁴ nebo plátna s modrou zástěrkou. Často také nosily červenou sukni s drobným potiskem, modrou zástěrku a k tomu jen bílou košilku, která se nosí ke slavnostnímu kroji (Zigáčková, 2014, s. 25). Tato varianta také stojí okolo jednoho tisíce.

²⁴ Barchet – silná teplá vlněná látka.

Obrázek 9: Děti z DFS Slunéčko ve všedních krojích

ŽIDLICKÝ, Vladimír. Dětský národopisný soubor Slunéčko při hrách v letních krojích [fotografie]. Převzato z ŽIDLICKÝ, Vladimír. Lidé, kroje, tradice.

Další variantou slavnostního kroje děvčátek jsou slavnostní slovácké šaty, šijí se nejčastěji z ronda. Skládají se ze sukňe se sámkou na spodním okraji a *jupky*, stejného střihu jako k všednímu kroji, jen ozdobenou *portou*²⁵, s dlouhým rukávem a doplněnou *kasanícama*²⁶. Kolem pasu je uvázaný *fěrtůšek*, to je *molečková*²⁷ zástěra, která je bíle vyšívána a zdobená po okrajích krajkou. Některá děvčátka nosí *fěrtůšek*, který je není vyšíváný, jen je po krajích zdoben krajkou. Na nohou mají bílé punčošky (pokud je teplo, tak jsou na bosu) a mají obuty světlé sandálky či střevíce. Cena této varianty se pohybuje okolo 2-3 tisíc.

²⁵ *Porta* (také nazývaná jako lístková paráda či *správa*) je typ široké krajky.

²⁶ *Kasanice* – spodnička.

²⁷ *Moleček* – velmi jemná průhledná bavlněná tkanina.

Obrázek 11: Děvčátka z Dolních Bojanovic v slováckých šatech

Foto: Jiří Kosík, hody Dolní Bojanovice, 2021

Asi nejčastěji nošenou variantou slavnostního kroje pro děvčátka je sukně z ronda se sámkou a rozparkem vzadu, přidržovaná dvěma pruhy – tzv. *šráčky* přes ramena²⁸, v Lanžhotě jsou místo těchto pruhů dvě malované mašle, které jsou uvázané i kolem pasu. Některé dívky i v ostatních vesnicích mají mašli uvázanou kolem pasu. Děvčátka mají oblečené *rukávce*²⁹, což je plátěná košilka s baňatými *molečkovými* rukávy, jež se zavazují v předloktí. *Rukávce* se zapínají vzadu. Kolem pasu je uvázaný *fěrtůšek*. Na hlavě má často připevněný věneček z umělého kvítí nebo *holubičku*. Tato varianta stojí přibližně 3-4 tisíce.

Další často nošená varianta je podobná variantě předešlé. Též je oblečená sukně z ronda se sámkou, s tím rozdílem, že není přidržovaná pomocí dvou pruhů, ale je uvázaná kolem pasu pomocí dvou šňůrek. Kolem pasu je uvázaný *fěrtůšek*. Mají oblečené *rukávce*, na nichž je oblečený *lajbl*, k této variantě kroje se nosí dva druhy *lajblů*. První druh je stejný jako nosí dívky u kroje „na vyslečení“, tzn. že to je krátký *lajbl*, ozdobený barevným (červeným, bílým nebo modrým) hedvábím a aplikacemi ze stužek a korálek. Druhý druh *lajblu* nošeného k této variantě kroje je pás, připevněný pruhy přes rameno, který je buď stejné barvy jako sukně nebo barvy černé či bílé. Je ozdobený stužkami a korálky. Vpředu je rozstřížen a zašněrován pomocí mašličky. Když jsou dívky starší, začnou nosit i mašle³⁰, které jsou uvázané u krku „na smečku“ a spadají až ke spodnímu kraji *fěrtůšku*. Na hlavě často nosí věneček z umělého kvítí. Cena této

Obrázek 10: Děvčátka z Týnce v sukních se šráky

Foto: Jiří Kosík, hody Týnec, 2021

²⁸ Onderková-Dostálová, 1956, s. 175.

²⁹ Některá děvčátka nosí *rukávce* s kanýrem kolem krku.

³⁰ Některá děvčátka si malovanou mašli uváží i kolem pasu.

varianty se pohybuje okolo 4 tisíc bez mašlí, pokud má děvčátko i malované mašle, cena se pohybuje okolo 6 tisíc.

Obrázek 13: Děvčátko v tzv. českém kroji

Foto: Kamila Bařinová, hody Starý Poddvorov, 2009

Obrázek 12: Děvčátko z Týnce

Foto: Jiří Kosík, hody Týnec, 2021

Často také děti nosí variantu kroje zvanou jako tzv. český kroj³¹. Jitka Matuszková ve své publikaci *Kroje na Podluží a Hodonínsku* o této krojové variantě napsala: „Zhruba v sedmdesátých letech 20. století oblékali malým děvčátkům tzv. český kroj, což je červená sukýnka, černá sametová kordulka uvázaná na ramenou mašlemi, rukávečky a kulatá bílá zástěrka.“ (Matuszková, 2015, s. 23). Postupem času tuto variantu začaly nosit i starší dívky³².

Ke všem těmto variantám děvčátka nejčastěji nosí bílé silonky a sandálky či střevíce světlé barvy. Vlasy mají zapletené do dvou copánků a jejich konce mají ozdobeny mašličkou z barevné stužky (nejčastěji červenou nebo v barvě sukňe).

V zimě děvčátka nosí přes ruky přehozené *vlnáčky*³³ a pod kroj si obléknou bílé tričko.

³¹ Nazývá se český kroj, ale v Čechách se nenosí. V kroji jsou ale především použity české národní barvy, je tedy možné, že od nich je odvozen název.

³² Viz strana 46.

³³ *Vlnáček* – jednobarevný čtvercový přehoz z vlny.

4.2.1 Ženský pracovní kroj

Obrázek 14: Ženy ze Starého Poddvorova při práci na poli

Archiv Miroslavy Hajdové, 1960

Na práce na pole, do vinohradu nebo na běžně každodenní nošení se nosil oděv, který nazýváme jako všední či pracovní kroj. Libuše Onderková-Dostálová ve své disertační práci *Lidové umění na Podluží* napsala: „Pracovní kroje se lišily od krojů svátečních hlavně materiálem, účelností a svou prostotou. Nepodléhaly změnám a vlivům tolik jako kroje sváteční a jsou proto starobylejší a ustálených forem.“ (Onderková-Dostálová, 1953, s. 83). Zatímco na svátečním kroji je vývoj znatelný, na kroji pracovním je změn v průběhu času o mnohem méně. Například v minulosti se k ženskému všednímu kroji nosily i *rukávce* a *obojek* anebo *kacabaja* (Onderková-Dostálová, 1953, s. 85). Od nošení *rukávců* a *obojku* se upustilo už během konce druhé poloviny 19. století a *kacabaj* nahradila *jupka* na začátku 20. století *jupka*.

Dnes už pracovní kroj na Podluží až na výjimky pozbývá svého původního smyslu. Pracovní kroj se na Podluží v současnosti obléká jen při inscenování všelijakých původních tradic a zvyků v rámci folklorismu (vinobraní, zarážení hory, ...) a folklorní soubory jej oblékají při svých vystoupeních.

Obrázek 15: Sbor Poddvoráci jací tací ze Starého Poddvorova v pracovních krojích

Foto: Alžběta Bařinová, inscenace *zarážání hory*, 2021

Jaká je současná podoba ženského kroje? Jako první se obléká buď prodloužená košilka nebo košilka s *rubášem* (v létě se nenosilo žádné spodní prádlo, v zimě se nosily nohavičky, tzv. *reformcangle*, které sahaly až ke kolenům, kde se stahovaly a byly zakončeny *canglováním*³⁴ nebo se nosily tzv. *bombardáky*³⁵). To, co my teď nazýváme *rubášem*, ale nemá s *rubášem*, který se nosil jako spodní prádlo u kroje v minulosti pranic společného. *Rubáš* v milosti byla „*dílová suknice s připojeným pruhem, oplečím přes prsa a záda, zavěšená na dvou tkanicích na zádech a na křížích.*“ (Onderková-Dostálová, 1953, s.85). Dnes se *rubášem* značí nejspodnější nenaškrobená spodnička rovného střihu, dole obšitá krajkou a nahoře držící v pase pomocí všité gumičky. Na *rubáš* a košilku se obleče jedna či dvě *kasanice*, odlišné od těch nošených u parádního kroje. Jsou měkké, nenaškrobené a pastelových barev, letní *kasanice* jsou plátěné, zimní *kasanice* jsou flanelové.

Na košilku se obleče *pruclek* – bílý plátěný *lajbl* se zapínání vpředu na knoflíky, který má stejnou funkci jako dnešní podprsenka.

Na *kasanice* se obleče svrchní sukne, která je zdobená vzorovaným potiskem nebo je jen čistě červená. Kolem pasu se pomocí dvou šňůrek uváže tmavě modrá plátěná zástěra bez výšivky

³⁴ *Canglované* – zdobené zoubky.

³⁵ *Bombardáky* – dlouhé kalhoty růžové nebo modré barvy ušité z teplákoviny sahající nad kolena.

či jakékoliv ozdoby. Pak se obleče *jupka*, která je též vzorovaná, ale jinak než sukně. Na okrajích je *jupka* olemována stužkou. *Jupka* je v předu rozstřižená a zapíná se na *haklíky*³⁶.

Na hlavu se dá obyčejný plátěný šátek, nejčastěji červený s bílými puntíky či bílý s potiskem (Zigáčková, 2014, s. 29). Uvazuje se v zátylku „na drndu“ (Kružík, 1982, s. 30).

V létě je sukně i *jupka* většinou z plátna. Při teplejším počasí se nenosí *jupka*, ale jen košilka s *pruclekem* a při těch největších vedrech ženy oblékají jen *prucleky*. V minulosti často chodily bosy, dnes v létě obouvají pantofle či střevíce.

V zimě je sukně i *jupka* z tesilu³⁷, barchetu³⁸, manšestru³⁹ či podobných teplejších tkanin. Na nohy se pomocí podvazků připevní dvě *hrankové* punčochy. Pod svrchní sukni se oblékají měkké flanelové *kasanice*. Na nohy se v minulosti obouvaly staré *čizmy* či šněrovací boty, které se nosily po vzoru žen z nedalekých Velkých Bílovic (Klvaňa, 1923, s. 161), dnes v zimě obouvají kozačky či jiné průmyslově vyráběné boty.

Cena pracovního kroje (bez *čížem*⁴⁰) se dnes pohybuje okolo 4 tisíc. V minulosti, když si jej ženy šily sami doma, tak je vyšel o mnohem levněji.

³⁶ *Haklík* – háček.

³⁷ Tesil – pevná, mírně pružná látka, vyrobená z umělých tkanin.

³⁸ Barchet – silná teplá bavlněná látka s flanelovým charakterem.

³⁹ Samet – manšestrová látka s žebrovanou strukturou.

⁴⁰ Cena *čížem* se pohybuje v dnešní době kolem 8 tisíc.

4.2.2 Dívčí sváteční kroj

Sváteční neboli parádní kroj nosí svobodné dívky na výjimečné příležitosti. Na menší svátky, v neděli do kostela apod. se nosila dívčí slavnostní varianta slováckých šatů. Dnes se tato varianta nosí na novoroční mši slouženou za hospodyně a v Lanžhotě na hodové úterý. Na hody a jiné mimořádně významné události se nosí kroj „na vyslečení“. V současnosti se jedná o nejčastěji využívanou variantu ženského kroje, ale v minulosti se nosil spíše příležitostně.

Obrázek 16: Kostická dívka v kroji „na vyslečení“

Foto: Jiří Kosík, hody Kostice, 2021

Kroj „na vyslečení“ se také označuje jako kroj plný. Tato varianta dívčího kroje je velmi nákladná, stojí 50-60 tisíc korun⁴¹. Samotné oblékání je náročné, je nutné, aby dívku oblékala

⁴¹ 50-60 tisíc stojí úplně celý kroj „na vyslečení“, většina dívek ale část kroje dědí po své matce, tetě, babičce apod.

minimálně jedna, ale nejlépe dvě další osoby a i zkušené ženě trvá obléčení jedné dívky okolo hodiny.

Dívka si jako první obleče hnědé nebo černé silonky⁴². Obleče si košilku a pokud má košilku krátkou, tak si na ni obleče i *rubáš* – nejspodnější upnutou neškrobenou kasanici, aby nic nebylo vidět, když se dívky roztočí a vyletí jim sukně i *kasanice* do vzduchu.

Obrázek 17: Čižmy mikulčické dívky

Foto: Jiří Kosík, hody Mikulčice oblékání, 2019

Obují se *čižmy*. Dříve se nosily tzv. *shrnovačky* – ty byly neúhledně vrapené (Klvaňa, 1923, s. 161). Dnešní *čižmy* jsou pečlivě a přesně navrháňkované, vyrábí se vyčiněné kozí kůže. Kružík popisuje proces varhánkování následovně: „*Holínka se nejdříve namočí do vody, ve které je rozdělaný klich, a ihned se dává na dřevěný rám se vzorem varhánků. Holínka se pak vtlačí do rámu.*“ (Kružík, 1982, s. 40). Na patě a nártu je *čižma* zeleně dírkovaná. Na kramfleku je mosazná podkovička, která by měla být vždy naleštěná.

⁴² Viz kapitola Vnitroregionální rozdíly podlužáckého kroje – Silonové punčochy.

Kolem pasu si přiváže *podkasák* (nebo také *kasanec* či *krézl*), což je pruh naškrobeného zvlněného plátna, který se k tělu uvazuje pomocí čtyř šňůrek – dvěma kolem pasu a další dvě se převlečou přes ramena a překříží přes hrud'. *Podkasák* slouží k vylepšení tvaru sukně – aby byla více *natrčená*. *Podkasák* se nosí až od 70. let, do té doby se místo toho podvazovala nejmenší *kasanice*. (Káňová, 2004, (5), s. 16)

Obrázek 19: Dívka oblékající si *kasanec*

Obrázek 18: Dívka oblékající si *kasanice*

Foto: Jiří Kosík, hody Mikulčice oblékání, 2020

Foto: Jiří Kosík, hody Mikulčice oblékání, 2020

Na *podkasák* se přes hlavu oblečou *kasanice* (spodničky), nazývané také jako *bílenice*, *trčanice* (Stará Břeclav) či *kanafasky* (Lanžhot). Jsou to bílé plátěné naškrobené sukně, které vytváří košovitou siluetu dívky. Na spodním okraji mají krajkou, ta dřív vyčnívala na dva prsty – tzv. *vystrkovačka* (Kružík, 1982, s. 31). Dívky v dnešní době nosí většinou 6 *kasanice* a *podkasák*. (V Lanžhotě se neobléká *podkasák* a proto tam nosí 8-9 *kasanice* – u nich nazývaných *kanafasek*). Oblékají se přes hlavu od nejmenší až po tu největší. Ve přední části mají rozparek a zavazují se kolem pasu.

Na *kasanice* se obleče svrchní sukně. Ta může být jakékoliv barvy s výjimkou černé (smuteční barva), bílé (nosí se jen na církevní slavnosti) a červené (nosí jako sukně k pracovnímu kroji). Sukně se v dnešní době šije nejčastěji z ronda, ale můžeme najít i sukně šité např. z brokátu⁴³.

⁴³ Brokát – těžká látka, prošitá kovovou nití, která vytváří ono typické lesklé vzorování.

Obrázek 20: Barevné sukně prušánských dívek

Foto: Jiří Kosík, hody Prušánky 2021

Svrchní sukně je velmi široká – může mít až 3 metry, v přední části má rozparek, horní část je našasená a na spodu jsou našity sámký. Původně se tam našivaly lemy jiné barvy (do dnešní doby se udržely na sukni k lanžhotskému obřadnímu kroji) a ty byly na začátku 20. století vystřídány sámký. Počet sámků postupně roste. Původně se na sukni šily tři větší sámký, pak se značně zmenšily a jejich počet se zvětšil, bylo jich 9-11, dnes jich je většinou 12, ale najdou se i výjimky, kdy dívky mají na sukni až 14 sámků. Sukně se zavazuje šňůrkami kolem pasu. Zaváže se až po oblečení *rukávců*.

Dříve sukně sahala téměř až po kotníky, vůbec nešlo vidět holé nohy. Postupem času se sukně nejspíše po vzoru sukni u kyjovského kroje zkracovaly, až dnes sahají těsně pod kolena⁴⁴.

Rukávce jsou raglánového střihu. Mají široké *molečkové* rukávy, které se zavazují v nadloktí a *nažachořá* se, aby byly co nejvíc baňaté. Zbytek *rukávců* je z jemného plátna. Uvazují se šňůrkou kolem krku. Na konce *rukávců* se uvazují *tacle*⁴⁵.

⁴⁴ Některé dívky nosí sukně, jež jim sahají až nad kolena, to je ale považováno za nevkusné.

⁴⁵ *Tacle* – krajkové volány.

Obrázek 22: Tacle

Foto: Jiří Kosík, hody Mikulčice oblékání, 2020

Obrázek 21: Rukávce s již navlečeným lajblem

Foto: Jiří Kosík, hody Mikulčice oblékání, 2020

Na *rukávcích* už je předem navlečený *lajbl*⁴⁶ bez rukávu (kdyby se oblékal, až když bude mít dívka oblečené *rukávce* na sobě, tak by se pokrčily rukávy, proto se *lajbl* na *rukávce* navléká už při žehlení). *Lajbl* je krátký, vzadu u pasu vystřižený. Je tvořen z bílého, modrého či květovaného červeného hedvábu (tj. paterová látka). Ozdoben je aplikacemi ze stužek a korálky. Zapíná se vepředu na jeden *haklík*.

Když se oblečou *rukávce* a zaváže se svrchní sukňě, tak se kolem pasu pomocí dvou šňůrek uváže *fěrtoch*. To je zástěra z bílého *molečku* (velmi jemná průhledná bavlněná tkanina)⁴⁷, která je bíle vyšívána. Vyšívání je rozloženo do tří forem, které jsou odděleny buď sámkou nebo ažurkou⁴⁸. *Fěrtoch* se v minulosti vyšíval ručně, dnes se ale vyšívá na stroji, jelikož ruční vyšívání bylo časově i finančně náročné. Bohužel stroj nikdy nebude vyšívat tak krásně, jak to dokáže lidské ruce a už na první pohled jde vidět rozdíl mezi strojovou a ruční výšivkou, která je složitější a osobitější (strojová výšivka např. nedovoluje podkládání trulem či tylem⁴⁹).

Na *fěrtoch* se špendlíkem připne kapesníček, který je většinou ze stejné látky jako sukňě a je buď malovaný nebo vyšíváný. Po stranách je ozdobený krajkou. Když dívka tančí, tak dá mládenci tento kapesníček a on se s ním chytne dívku za pas, aby ji svou zpocenou rukou neumazal mašlí uvázanou kolem pasu.

⁴⁶ Na severním Podluží nazývaný jako *kordulka*.

⁴⁷ Původně se vyšívalo na batist (druh hebkého bílého plátna).

⁴⁸ Ažura – dírkovaná nebo mřížková výšivka.

⁴⁹ Matuszková, 2010, s. 329.

Obrázek 23: Kapesníček

Foto: Jiří Kosík, hody Mikulčice oblékání, 2020

Kolem pasu se uváže *pinta*, což je vyztužený pás, který se zapíná na kovové *haklíky*. V minulosti byl zdoben *krepinkami* – drobnými barevnými sklíčky nebo aplikacemi ze stužek (Kružík, 1982, s. 32), v některých obcích od pasu spadá až ke spodnímu okraji sukňe mašle.⁵⁰

Kolem krku se uváže pomocí dvou šňůrek *obojek*. Je to bílé vyšívání čtverec asi 29 cm široký a 40 cm dlouhý (Kružík, 1982, s. 36). Do doby než se na Podluží začala dovážet krajka, byl *ocangličkováný*, tzn. že jeho obruba byla tvořena zoubky, které byly vyšity. (Kružík, 1982, s. 36). V obcích, kde se nenosí *krejzlík*, se horní okraj ozdobí vyšíváními kroužky (okroužkovaný).

Obrázek 24: Obojek

Foto: Jiří Kosík, hody Mikulčice oblékání, 2020

Přes *obojek* se pomocí dvou stužek uváže mašle, to je malovaná stuha u krku uvázaná „na *smečku*“, jejíž konce spadají až ke spodnímu okraji *fěrtochu*. Původně se žádné mašle

⁵⁰ Viz kapitola Vnitroregionální rozdíly podlužáckého kroje: Mašle spadající od pasu u dívčího kroje „na vyslečení“

nenosily, jen *obojek* byl uvázán dvěma šňůrkami, které spadaly do poloviny prsou a z nich se vyvinuly dnešní mašle. Původně byly jednobarevné – karmínově červené (Kružík, 1982, s. 38), pak se u krku zavazovaly mašle kupované, s vetkanými kvítky. Dnes se nosí bílé malované mašle vymalované svérázem (tzn. podlužáckými ornamenty jejichž barvy a tvary jsou dané⁵¹) či rostlinnými vzory. Svérázové jsou vymalovány buď jen žlutou, červenou, modrou a zelenou barvou anebo v odstínech jedné barvy. Na květinových nejčastěji najdeme květy šípku, růže, kopretiny či pomněnky.

Kolem krku se na severním Podluží a v některých obcích jižního Podluží nosí *krejzlík*. Je to límeček z tylu, který je ozdoben naskládanou mašličkou a korálky. Po krajích je přišita krajka. Zavazuje se na koncích stužkou, která spadá do poloviny zad.

Nakonec se kolem hlavy připevní *zahrádka* (někde se připevňuje jako úplně první). Ta se dřív pletla přímo z dívčiny vlasů, zkušené zaplétáče to trvalo asi 40 minut. Jenomže v minulém století přišel trend nakrátko stříhaných vlasů a z krátkých vlasů již nešla *zahrádka* udělat a proto se vlasy přestaly zaplétat. Kostická zaplétáčka Ludmila Ondryšková vymyslela, že se *zahrádka* udělá jako příčesek, který se jenom připevní k hlavě (Matuszková, 2015, s. 53). Tento příčesek se dělá z umělých, ale i opravdových vlasů.

Obrázek 25: Zahrádka jako příčesek

Foto: Alžběta Bařinová, 2021

⁵¹ Mariánková, 2020, s. 26.

Obrázek 27: Dívka ze Staré Břeclavi s vlasy zapletenými „na zahrádku“ a kokešem

Archiv Oldřicha Kůrečky, kolem roku 1920

Obrázek 26: Dívka ze Starého Poddvorova v zahrádce jako umělém přičesku

Foto: Ludmila Esterková, hody Starý Poddvorov, 2021

Na jednu stranu tyto přičesky nejsou ani zdaleka tak krásné, jako bylo zaplétání přímo z vlasů dívky, ale je bohužel pravděpodobné, že kdyby paní Ondryšková tento přičesek nevymyslela, tak by zaplétání vlasů „na zahrádku“ vymizelo úplně.

Pod *zahrádku* (přičesek) se vlasy učešou do nízkého drdolu (*gučky*). Ten se obtočí větvičkou *asparátu* (chřest hustokvětý).

Pokud šla dívka v tomto kroji na hody či jinou mimořádně slavnostní událost, tak si vzala *rožky* či *kokeš*, na méně slavnostnější události si kolem hlavy uvazovala *šongolový* šátek, což byl bílý šátek (někdy i zdobený) se střapci po krajích (odtud také jeho druhý název – *střapčák*). Dnes se nosí již jenom *rožky* či *kokeš*.

Rožky se nosí na jižním a severním Podluží, *kokeš* na západním Podluží.⁵² Oba dva čepce jsou z lepenky, pokryté červenou květovanou hedvábnou látkou. Ještě na začátku 20. století se tato látka nevyráběla, a proto se lepenková mitra potahovala červeným *šongoláčem*. Oba čepce se liší tvarem a uspořádáním mašlí na jejich vrcholu.

⁵² Více je o *kokeši* a *rožkách* napsáno v kapitole Vnitroregionální rozdíly podlužáckého kroje: Dívčí pokrývka hlavy u kroje „na vyslečení“.

Rožky jsou mírně zploštělé a ve předu mírně nalomené. Vprostředku jsou *rožky* obtažené malovanou mašlí a na ní je *frča* – tj. vějíř z malovaných mašlí, které jsou poskládány do čtyř obloučků. Z nich spadají až do poloviny zad dvě malované mašle. *Rožky* na hlavě drží díky pinetkám, které jsou připevněny na přední straně a díky jehlicím, které jsou zapíchnuté v drdolu.

Kokeš je oválovitého tvaru, jen zadní část je tvarovaná do pětiúhelníku. V zadním otvoru je příčka, na které je upevněna *gučka*, složená z hedvábných barevných stužek, které kryjí zadní otvor *kokeše*. (Kružík, 1982, s. 27) Zadní část je obtažena malovanou mašlí, na které je *netopyr* – chochol složený z několika mašlí, jejich postavení se liší obec od obce⁵³.

Rožky a *kokeš* jsou hlavní znak toho, že dívka začala *dívčit* (tzn. chodit k muzice – většinou okolo patnáctého roku, po dochození povinné školní docházky).

V zimě se ke kroji nosí bílé pletené návleky na ruce nebo *vlňák*⁵⁴. To je „*vlněný přehoz čtvercového tvaru s třásněmi po obvodu*“ (Matuszková, 2015, s. 46). Tyto *vlňáky* na počátku 20. století vytlačily *kožuchy* a kabáty, které se nosily dříve (Jeřábek, 1962, s. 61).

Obrázek 28: Dívka z Mutěnic s vlňákem

Foto: Jiří Kosík, hody Mutěnice, 2021

⁵³ Viz kapitola Vnitroregionální rozdíly podlužáckého kroje: Dívčí pokrývka hlavy u kroje „na vyslečení“.

⁵⁴ *Vlňáky* jsou více popsány na straně 43.

Na méně slavnostní události (např. na Nový rok na mši slouženou za hospodyně, v Lanžhotě na hodové úterý apod.) se nosí slavnostní varianta slováckých šatů.

Jako první se jako vždy oblečou silonky, košilka, *rubáš*, *kasanice* (většinou čtyři) a nazují *čizmy*. Na *kasanice* se obleče sukně, která musí být stejné barvy a materiálu jako *jupka*. Většinou se slovácké šaty šijí z ronda nebo z tesilu. Sváteční *jupka* je na okrajích ozdobena *portou*, čím je porta širší, tím je *jupka* slavnostnější. Kolem pasu se uváže bíle vyšívaný *fěrtoch* a kolem krku malované mašle. Kolem hlavy se uváže bílý šátek, který může být i malovaný. V některých obcích se pod šátek nosí i *zahrádka*.

Obrázek 29: Lanžhotské dívky ve slavnostní variantě slováckých šatů

Foto: Marek Musil, hody Lanžhot, 2021

4.2.3 Sváteční kroj vdané ženy

Základním prvkem šatníku vdané ženy jsou slovácké šaty. Ještě před sto lety vypadal šatník běžné podlužácké ženy následovně: okolo dvaceti *jupek* a sukní, k nim asi dvacet šátků a zástěr (mám na mysli běžné zástěry, ne *canglovicu*, tu měla většinou jen jednu), vlňáků měla asi dvanáct (Matuszková, 2015, s. 21).

Dnešní krojová šatník podlužácké ženy je většinou o mnohem chudší, jelikož kroj nosí jen příležitostně. Žena vlastní většinou jedny či dvoje slovácké šaty (sukni a *jupku*), jednu *canglovici*, dvě zástěry, patero šátků, jedny *čizmy*, jeden *vlňák* a jeden *zaviják*.

K nejslavnostnější variantě slováckým šatů se jako první oblečou silonky, košilka a případně i *rubáš*, obují se *čizmy*. Pak se obleče 4 až 5 *kasanic*. Na ně se obleče svrchní sukně a *jupka*, které jsou obě jednobarevné. *Jupka* je po krajích zdobená *portou*, čím je větší, tím je *jupka* slavnostnější.

Jupky se začínají nosit až po první světové válce, do té doby se nosily *kacabaje*, což byly kabátky s dlouhým rukávem, které byly hluboko střižené. Pod *kacabaje* se vlivem městské módy oblékala šněrovačka, jak ale napsal J. A. Zeman (a přeložil R. Jeřábek): „Tyto šněrovačky však nejsou v žádném případě tak svírající a škodlivé jako ty, jež byly v módě u Němců před několika desetiletími a proti nimž se právem tolik horlilo. Šněrovačka Podlužačky nesahá tak hluboko dolů, je sice na vnitřní straně vyztužena papírem, nemá však všité žádné rybí kostice, sestává z vlněné tkaniny žlutavé, zelené nebo modré barvy a na okraji je posázena řadami na prst širokých prýmků z nepravého zlata nebo stříbra. Přední části se na prsou nestýkají, nýbrž jsou od sebe vzdáleny na píd' daleko, avšak nahoře dále než dole, a jsou spojeny dosti volně křížem propletenými stuhami, navlečenými do drátěných úchytek po obou stranách.“ (Jeřábek, 1997, s. 83).

Obrázek 30: Dívky v kacabajích se šněrovačkou

Archiv Miroslavy Hajdové, okolo roku 1915

Kolem pasu se zaváže pomocí dvou šňůrek *canglovica*⁵⁵ (*molečková* bíle vyšívaná zástěra, jejíž okraje jsou *ocangličkovány* – ozdobeny vyšívanými zoubky⁵⁶). Kolem krku se uváže *obojek*, podobný jako nosí dívky ke kroji „na vyslečení“, jenom s tím rozdílem, že okraje nejsou

⁵⁵ Někdy se jí taky říká *cangláč*.

⁵⁶ Tato technika se dříve používala u všech *fěrtochů*, ale s příchodem krajek byla vystřídána paličkovanou krajkou.

ozdobeny krajkou, ale jsou *ocanglovány*. který se připevní ve prostřed špendlíkem, aby lépe držel.

Obrázek 31: Kostická žena v kroji

Foto: Jiří Kosík, hody Kostice, 2021

Na hlavu se dá šátek a uváže se pod bradou „na babušu“ (Kružík, 1981, s. 30). Šátky mohou být různých vzorů i barev, se střapci (*šongoláč*) nebo bez. Střapcové jsou nejčastěji čistě bílé nebo bílé s malováním či vyšíváním. Šátky bez střapců mohou být „jahodové barvy, černé barvy s červenými květy⁵⁷, kávové neboli „šupotové“, v rohu s vyšitými růžemi; „tibetové“: černé s vytištěným vzorem, s malovaným vzorem; tibetové bílé: s květovaným tiskem nebo malovanou formou, bílé s bílým tiskem a mnoho jiných druhů“ (Kružík, 1982, s. 30). Vázání šátku, ačkoliv to na první pohled nevypadá, je poměrně složité a vyžaduje to určitou míru zručnosti.

Jako první se šátek přeloží na tvar trojúhelníku, přední cíp musí překrývat cíp zadní. Šátek se dá na hlavu, na obou stranách se vytvoří záhyb. Oba konce šátku se složí tak, aby tvořily ruličku.

⁵⁷ Černé šátky se nosily jen v době postní, na pohřby a v době smutku – tzn. dva měsíce po úmrtí člena rodiny (Zigáčková, 2012, s. 24).

Udělá se suk, kdy se levý konec zaváže ze spodu do vrchu. Oba konce se pospravují tak, aby trčely do stran (Hajdová, 2021).

Kolem krku se uvážou *šňůrky*. To jsou vyšívané *molečkové* stuhy, které jsou po okrajích *okroužkované*, sahají do pasu a u krku jsou zavázané „*na smečku*“⁵⁸.

Ženy staršího věku už většinou nenosí slovácké šaty s *obojkem*, *canglovicou* a *šňůrkami*, ale nosí jen zástěru z brokátu, slotery či podobných látek, která může být jakékoliv barvy a vzoru, ale musí ladit se šaty. Všude s výjimkou Dolních Bojanovic⁵⁹ a okolí se žehlí seskládaná, aby byly vidět sklady (Kružík, 1982, s. 32). Nosí také menší počet *kasanic*, většinou dvě (Zigáčková, 2014, s. 34).

Obrázek 33: Ženy z Břeclavi v slavnostním kroji

ŽIDLICKÝ, Vladimír [fotografie]. Ludmila ... krojích. Převzato z ŽIDLICKÝ, Vladimír. Lidé, kroje, tradice.

Obrázek 32: Žena z Staré Břeclavi v sometce

ŽIDLICKÝ, Vladimír [fotografie]. Žena v kožušku: Ludmila Svačinová. Převzato z ŽIDLICKÝ, Vladimír. Lidé, kroje, tradice.

Slovácké šaty mohou být různých materiálů i vzorů. Použité materiály se mění v průběhu roku, ale měnily se i s nabídkou látek na trhu. Slovácké šaty na léto jsou většinou z plátna, slotery či popelínu a v zimě jsou například z plyše či tesilu. V zimě se také často nosila sametová *jupka*,

⁵⁸ „*Na smečku*” – tj. na mašli.

⁵⁹ Tam se žehlí běžným způsobem, tedy bez přežehlování sklady.

tzv. *sometka* nebo *bélešnica*, která se kombinovala se svrchními sukněmi z jiných materiálů, které k ní ale musely ladit.

Další dělení je podle vzorů. Nejznámějšími šaty jsou šaty tabulové či zajícové.

Slavnostní *jupky* mají vždy dlouhý rukáv, při chladnějším počasí jsou podšité plátnem, flanelem⁶⁰ nebo klotem⁶¹ (Zigáčková, 2014, s. 31).

V zimě se na ruky dají *štricle*⁶², *vlňák*⁶³, který se dříve nosil přehnutý „na rožek“⁶⁴ (Kružík, 1982, s. 39), dnes se nosí přehnutý na půl – „na rovno“ (Kružík, 1982, s. 40).

Obrázek 35: Detail tabulových šatů

Foto: Alžběta Bařinová, 2021

Obrázek 34: Detail zajícových šatů

Foto: Alžběta Bařinová, 2021

Obrázek 37: Detail vlňáku se sirkovou páskou

Foto: Alžběta Bařinová, 2021

Obrázek 36: Detail zavijáku

Foto: Alžběta Bařinová, 2021

Vlňáky můžeme rozdělit na tři druhy: *vlňáky*, *vlňáčky* a *zavijáky*⁶⁵.

Vlňáky jsou největší, jsou vzorované s třásněmi na krajích. Mají nespočet dalších názvů podle jejich vzorů, např. tabulový, kachlový, se sirkovou páskou apod.

Vlňáčky jsou menší a jsou jednobarevné.

Na podzim a na jaro se nosí *zavijáky*, které jsou z tenčího materiálu (většinou kašmíru⁶⁶)⁶⁷ a jsou pestrobarevné.

Ženy tento кроj oblékají na nejsvátečnější příležitosti.

⁶⁰ Flanel – lehká, hřejivá vlněná či bavlněná tkanina.

⁶¹ Klot – lesklá bavlněná tkanina.

⁶² Štricle – nátepičky na ruce (Kružík, 1982, s. 40).

⁶³ Vlňák – „vlněný přehoz čtvercového tvaru s třásněmi po obvodu“ (Matuszková, 2014, s. 46). Tyto vlňáky na počátku 20. století vytlačily kožichy a kabáty, které se nosily dříve (Jeřábek, 1962, s. 61).

⁶⁴ „na rožek“ – tj. do cípu.

⁶⁵ Někdy také nazývané jako *zamotáky*.

⁶⁶ Kašmír – pružná a hřejivá vlna z kašmírské kozy.

⁶⁷ Káňová, 2004, (3), s. 16.

4.2.4 Stylizované podoby dívčího podlužáckého kroje

Na Podluží se často objevují i různé stylizované podoby kroje. Ty nevznikly přirozeným vývojem, ale činností člověka, nejčastěji ve folklorním souboru.

Všechny varianty, které budu popisovat v této kapitole, jsou stylizovanými podobami dívčího kroje. Tato tzv. stylizovaná podoba kroje vzniká jako zjednodušení, což u mužského kroje pozbývá smysl, jelikož není nijak složitý, proto se na Podluží v současné době žádné stylizované varianty mužského či mládeneckého kroje.

Stylizovaný kroj, který se na Podluží objevuje nejčastěji je *červenica*, také zvaná jako český kroj (zmínka o ní byla už v kapitole dětský kroj na straně 27). Tato varianta se na Podluží objevuje během druhé poloviny 20. století. Nosí nejenom svobodné dívky, ale někdy také i ženy vdané (např. v dechových hudbách)

Obrázek 38: Přespolní dívky v tzv. českém kroji v Ladané na hodech

Foto: Jiří Kosík, hody Ladaná, 2021

Přesné okolnosti vzniku se mi nepodařilo dohledat. Nejspíš je ale výsledkem snah o vytvoření národního kroje. Tomu by napovídala i jeho název – „český kroj“, a i barvy, které jsou v něm použity – červená, bílá, černá a světle modrá – červená a bílá jsou českými národními barvami a modrá je barva slovanské vzájemnosti (Vintrová, 2006, s. 3). Snahy o vytvoření jednotného národního oděvu můžeme sledovat už na konci 19. století ve spojitosti se svérázovým hnutím (Moravcová, 1986, s. 158). Další vlna přichází během první světové války a v letech následujících, kdy vytvoření „národního oděvu“ mělo podpořit „národní osobitost“. Tato snaha se nejspíš na Podluží promítla ve vytvoření tohoto stylizovaného kroje. Velkou zásluhu na jeho

rozšíření mají také zpěvačky z dechových hudeb, které jej oblékaly (o dosud někdy oblékají) (Schulz, 2021).

Zprvu jej oblékaly jen malá děvčátka, ale postupně si jej převzaly i dívky a ženy, které jej k různým příležitostem oblékají dodnes. Obléká se nejčastěji na přespolní hody nebo na různá folklorní vystoupení, když dívka nemá čas se hodinu oblékat do kroje „*na vyslečení*“.

U českého kroje se jako první se oblečou hnědé silonky, nazují se *čizmy* a obleče se košilka, popřípadě i *rubáš*. K *červenici* se nosí dvě nebo tři *kasanice*, dívka nemá být tak *natrčaná* jako u parádního kroje. Potom se přes hlavu oblékne červená sukně z ronda, stejného stříhu jako u svrchní sukně parádního kroje, jen sámků je na ní méně. Než se sukně zaváže šňůrkami kolem pasu, oblečou se *rukávce*, které mohou být buď *molečkové*⁶⁸ jako u parádního kroje nebo plátěné (rukávy nejsou z *molečku*, ale z jemného plátna stejně jako zbytek *rukávci*). Na rukávcích je už předem navlečený lajbl, aby se naškrobené *rukávce* nepokrčily. Tento lajbl, také zvaný *sametka*, je jiný než lajbl u kroje „*na vyslečení*“. Je to černý sametový pás s tlustšími ramínky ze stejného materiálu, který má po krajích aplikaci ze stříbrných flitrů a korálků a vepředu se odspodu šněruje červenou stužkou, jež se nahoře zaváže na mašličku. Jakmile se zaváže sukně, *rukávce* uvážou v nadloktí a zašněruje *sametka*, tak se pomocí dvou šňůrek uváže kolem pasu zástěra. Ta je z bleděmodrého plátna a ve spodní části má pás barevné výšivky⁶⁹.

Vlasy se většinou spletou do dvou copů a na konci se zavážou červenými mašličkami. Někdy se jen sčesou do jednoho vysokého copu, což ale není považováno za vhodné, jelikož v minulosti byl jeden vysoký rozpuštěný cop výhradně mužským účesem. (Káňová, 2014, s. 118)

Další variantou stylizovaného podlužáckého kroje je kraj podobný českému kroji, který se liší jen *lajblem*. K této variantě, která není nijak pojmenovaná, se nenosí *sametka*, ale *lajbl*, který se nosí i ke kroji „*na vyslečení*“. Tento stylizovaný kraj začal jako první nosit dětský folklorní soubor Podlužánek, který vedl Pavel Čech (Matuszková, 2010, s. 335).

Folklorní soubor Pohárek z Týnce, Svéráz z Tvrdonic a Břeclavan z Břeclavi nosí variantu podlužáckého kroje zvanou „*mánesák*“⁷⁰. Je to podoba podlužáckého kroje, kterou zachytil na svých malbách Josef Mánes roku 1854. Tato podoba podlužáckého kroje zanikla, ale podle

⁶⁸ *Moleček* – sklený mol, je velmi jemná, téměř průhledná, bavlněná tkanina.

⁶⁹ Miroslava Hajdová (ročník 1956) vzpomíná, že za jejích mladých let se místo této zástěry nosila bílá kulatá zástěra z plátna (Hajdová, 2021).

⁷⁰ Tento kraj sice vznikl přirozeným vývojem, ale byl uměle obnoven, proto ho v této práci, zařazuji do kapitoly Stylizovaný dívčí kraj.

Mánesových maleb byla obnovena. Kromě toho, že v něm vystupují zmíněné tři soubory, jezdí v něm i děvčata z Týnce na přespolní hody.

Dívka oblečená v „*mánesáku*“ má obuty *čizmy* a je oblečena do jednobarevné sukně, jednobarevné zástěry, plátěných *rukávců* a květovaného *lajblu*. Kolem krku má *obojek* spadající do poloviny zad, který je uvázan bílými šňůrkami. Na hlavě je uvázan červený šátek (dnes ho dívky často nenosí).

Obrázek 40: Dívka ze Starého Poddvorova v jednom ze stylizovaných podlužáckých krojů

Foto: Ludmila Esterková, hody Starý Poddvorov, 2021

Obrázek 39: Přespolní dívky v „*mánesáku*“ na hodech v Dolních Bojanovicích

Foto: Jiří Kosík, hody Dolní Bojanovice, 2021

4.2 Mužský kroj

Mužský sváteční kroj se dělí na *mužácký* a mládenecký. Mládenec je muž, který je svobodný, *mužákem* se stane ve chvíli, kdy se ožení. *Mužák* je tedy ženatý muž.

Muži na podlužáckých vesnicích od oblékání kroje jako každodenně nošeného oděvu postupně upouštěli v první polovině dvacátého století. Hlavním důvodem bylo dojíždění za prací do měst, kde pracovali v různých fabrikách a kroj nebyl pro takovou to práci vhodný a proto muži začali

ve všední dny nosit městské oblečení. Kroj pro ně stále měl funkci slavnostního oděvu, ale postupem času postupně pozbyval i této funkce.

Obecně se dá říct, že muži odložili kroj o mnohem dříve než ženy. V současné době na Podluží nenajdeme žádného muže, který by nosil každodenně kroj.

4.1.2 Dětský chlapecký kroj

Chlapečci oblékají kroj na hody, mimořádné církevní slavnosti anebo na vystoupení folklorních souborů.

Zatímco variant dětského kroje děvčátek je nespočet, dětský chlapecký kroj má jen dvě základní varianty. Tyto dvě varianty jsou zmenšeninami mládeneckých krojů.

První variantou je zmenšenina mužského (a mládeneckého) pracovního kroje. Chlapci mají oblečené *třaslavičky*⁷¹ a plátěnou *košelu*, která má buď rukávy bíle vyšíváné (*dirkovica*) nebo prokládané bílou krajkou (*vložkovica*). *Košela* je bíle či červeně vyšívána na puntu (přeložku) a obojku (límečku). Zavazuje se na čtyři šňůrky u krku. Kolem pasu je pomocí dvou šňůrek uvázaná světle modrá plátěná zástěra, která má na spodním okraji drobnou barevnou výšivkou či krajkou (ti nejmenší mají zástěru bez jakékoliv ozdoby). Na nohou mají obuté sandálky či tenisky, při vystoupeních s folklorními soubory často obouvají cvičky. Tato varianta stojí okolo 3-4 tisíc.

Kolem osmého roku⁷² začínají nosit zmenšený kroj mládenců, jen s tím rozdílem, že pokud si dají na hlavu *guláč*⁷³ či *húseňák*⁷⁴, musí být bez *kosírku*⁷⁵. Cena této varianty se pohybuje okolo 30-40 tisíc.

⁷¹ *Třaslavičky* – plátěné kalhoty rovného střihu s roztrepeným spodním okrajem. V pase jsou uvázané na šňůrku zvanou *gatňák*.

⁷² Ale tento věk se různí, někdo může *červenice* nosit od šesti let, někdo od deseti, najdou se i takoví, kteří je poprvé oblečou až v patnácti let.

⁷³ *Guláč* – druh mládenecké pokrývky hlavy nošený na jižním a západním Podluží..

⁷⁴ *Húseňák* – druh mládenecké pokrývky hlavy nošený na severním Podluží.

⁷⁵ *Kosířek* (také *kosírek*) – dlouhé bělené husí, volavčí nebo kohoutí pero.

Obrázek 42: Chlapec z Kostic

Foto: Jiří Kosík, hody Kostice, 2021

Obrázek 41: Chlapec z Hlohovce

Jiří Kosík, hody Hlohovec, 2021

4.3.1 Mužský pracovní kroj

Mužský pracovní kroj je prostý a praktický. Jeho cena se pohybuje okolo čtyř tisíc.

Chlapi nosí *třaslavice* (neboli *bělky*, *trcule* či *porculánky*) – kalhoty rovného střihu bez rozparku. V minulosti byly z nažloutlého rezného konopného plátna, dnes jsou většinou z čistě bílého lněného plátna. V pase se zavazují šňůrkou nazývanou *gatňák* (Kružík, 1982, s. 15) anebo mají v pase přišíitou gumu.

K nim se nosí *košela* ze stejného materiálu s rukávy sahajícím až po zápěstí, dříve sahaly jen do poloviny předloktí. Rukávy jsou na koncích zdobené střídou bílou výšivkou, která je většinou v jedné nebo dvou pásech, které se střídají se sámkováním. Vyšitý je též punt a obojek, ale ty jsou vyšité většinou červeně, bíle nebo černě (černě vyšité nosí jenom mužáci). *Košela* se zavazuje čtyřmi šňůrkami na dvě malé *smečky*, čím menší *smečka*, tím je hezčí.

Kolem pasu se pomocí dvou šňůrek uváže modrá zástěra⁷⁶, při práci se jeden z jejích spodních rohů zastrčil za protější horní roh.

Někdy si kolem krku uváže *šáteček* (dlouhý červený šátek s třásněmi z červené hedvábné látky).

V létě muži chodí bosí nebo v kožených pantoflích, v zimě si v minulosti obuli *jojky*⁷⁷, dnes si obují *kopny* – *čizmy* bez vyšívání a *žongol*⁷⁸.

Obrázek 43: Manželský pár v pracovních krojích

Foto: Alžběta Bařinová

Dříve nosili *húseňák*, podobný jako nosí mládenci na severním Podluží⁷⁹, bez *toček* a *kosířku*, místo nich mají růžové poupátko. Později začali nosit *širúch* (mužský klobouk s větší stříškou,

⁷⁶ Na pole se nosí tmavě modrá zástěra, jakmile muž či mládenec obleče tento kroj a chce vypadat více slavnostněji, tak si obleče zástěru světle modrou, která je při spodním okraji bíle či barevně vyšitá.

⁷⁷ *Jojky* – vysoké hrubší boty s podkůvkou místo podpatku (Onderková-Dostálová, 1956, s. 177)

⁷⁸ *Žongola* – fialový střapec.

⁷⁹ Tento *húseňák* má krátkou stříšku (mládenecký *húseňák* je bez stříšky).

na temeni vypouklý, byl olemovaný černou stříškou⁸⁰), od 30. let se nosil i civilní mužský klobouk. Dnes většinou nosí slamáky.

Při chladném počasí si oblečou *kacabaju*⁸¹. To je krátký soukenný kabátec, na severním Podluží se nosí nejčastěji v barvě modré, na jižním Podluží v barvě bílé. Sahá do pasu, vpředu je rozstřižen a zapíná se na knoflíky, klopy jsou barevně vyšívané. Nejčastěji je modrá (hlavně na severním Podluží) či bílá (především na jižním Podluží)⁸².

Při chladném či deštivé oblečení se na *kacabaju* oblekla *halina*⁸³, která se stáhla *povřísllem*⁸⁴ nebo *řemenem*, dnes *halinu* nosí jenom hotaři při inscenování zarážání hory.

Obrázek 44: Muž v halině ze Staré Břeclavi

Archiv Oldřicha Kůrečka, autor Karel Božek, rok 1953

V zimě si na hlavu dají *astrigánku* (beranici z nepravého hastrigánu⁸⁵). V minulosti se nosily v zimě různé *kožuchy*, dnes je nosí jen některé soubory při jejich vystoupení.

⁸⁰ Kružík, 1982, s. 10.

⁸¹ Na severním Podluží nazývaná jako *kabaňa*.

⁸² Ale mohla být i jiných barev. My máme doma po mém prapradědkovi (tedy asi sto let starou) *kacabaju* zelené barvy.

⁸³ *Halina* – dlouhý bílý mužský kabát z huňaté látky s vlasem na vnější straně, kraje jsou zdobeny červeným sukнем, vzadu má límec spadající do půlky zad. Nová *halina* se nosila na neděli a neoblékala se do rukávů, ale jen se přehodila přes rameno, na všední dny se oblekla i do rukávů (Kružík, 1982s, s. 20).

⁸⁴ *Povřísl* – druh provazu smotaného z obilí.

⁸⁵ *Hastrigán* – bavlněná napodobenina kožešiny, většinou hnědé či černé barvy.

Jedním z těchto *kožuchů* je např. *dubeňák* (dlouhý *kožuch* z ovčí kůže, červenohnědé až hnědé barvy, na zádech má vyšitý tulipán, po okrajích je lemovaný černou beránčinou).

4.3.2 Mládenecký slavnostní kroj

Chlapci přibližně ve věku patnácti let začínají *pacholčit*, což znamená, že začnou ke slavnostním příležitostem nosit kroj „na vyslečení“ ve své plné podobě.

Tento kroj je poměrně nákladný, stojí okolo 50 tisíc, oblékání do něj však netrvá tak dlouho jako do kroje dívčího. Mládenec se do něj sám zvládne obléct během 10 minut, jenom šňůrky u *košele* mu musí zavázat někdo jiný.

Obrázek 45: Mládenci z Dolních Bojanovicích

Foto: Jiří Kosík, hody Dolní Bojanovice, 2021

Nejprve si kluk obleče *červenice* – to jsou kalhoty z červeného sukna, které jsou bohatě zdobené modrým *cifrováním*⁸⁶ a bohatě barevně vyšíváné⁸⁷ (barevně se vyšívají až od 30. let 20. století⁸⁸). Přiléhají těsně k tělu, jejich klínek je vystřihnutý a nezapíná se na knoflíky, ale na kovové háčky a je utáhnutý pomocí *řemene* (Kružík, 1982, s. 16). Konce nohavic se utahují pomocí tkaniček, aby se v *čizmách* neshrnovaly (Onderková-Dostálová, 1953, s. 91).

⁸⁶ *Cifrování* – šňůrování, tj. technika zdobení textilu pomocí šňůr, na Podluží se používají modré, dříve se vyráběly doma z harasu nebo hedvábí, dnes se kupují (Jeřábek, 1956, s. 62).

⁸⁷ Výjimkou je Břeclav, kde se nosí *červenice* jen modře šňůrované, barevně se nevyšívají.

⁸⁸ Matuszková, 2014, s. 20.

V Lanžhotě se *červenícím* říká *fiauky*, protože dřív se nosily po celém Podluží ve fialové barvě (Kružík, 1982, s. 15).

Na nohy se obují *čizmy*⁸⁹, což jsou vysoké boty z tvrdé černé lakované kůže. Jsou vyšité barevným (žlutým, zeleným, červeným, bílým či fialovým) dírkovým hedvábím. Mají malý podpatek, který je ukončen podkůvkou. *Čizma* je ve vrchní části vykrojena a pod tímto výkrojkem je fialový štrapec, tzv. *žongola* (Kružík, 1982, s. 23).

Obrázek 47: Čizmy bojanovského mládence

Foto: Jiří Kosík, hody Dolní Bojanovice, 2021

Obrázek 46: Zavazování košele

Foto: Jiří Kosík, hody Mikulčice oblékání, 2019

Do červenic se *zagajdá*⁹⁰ *košela*, tzv. *molovica*. Je z jemného bílého plátna a její rukávy jsou *molečkové* (odtud název *molovica*) a bohatě zdobené bílou výšivkou. Punt a obojek a obojek se vyšívá červeně nebo bíle. *Košela* se uvazuje čtyřmi bílými šňůrkami „*na smečky*“, čím jsou *smečky* menší, tím jsou hezčí. Jedna šňůrka se přehazuje přes rameno, zbylé tři spadají do pasu na přední straně.

Na *molovicu* se obléká *lajbl* bez rukávů. Je vyroben z hedvábí našitém na plátnu ozdobeném aplikacemi z korálků a stužek. Na severním Podluží a v části jižního Podluží se používá hedvábí červené, ve zbytku jižního Podluží a na západním Podluží se používá hedvábí zelené⁹¹, v Hodoníně nosí *lajbl* s hedvábím modrým⁹². *Lajbl* je vzadu hluboko vystřižený, nezapíná se a na levé straně jsou umístěny mašle, které spadají až do poloviny lýtek.

Mašle se začaly nosit až koncem 19. století, nejdříve se nosily mašle jednobarevné, pak se vtištěnými kvítky, dnes se nosí malované. Mašle se nosí dvoje, spodní mašle jsou malované na modrém, zeleném nebo růžovém podkladu a svrchní jsou malované na bílém podkladu.

⁸⁹ Dříve se nosily *čizmy* bez výšivky a bez *žongoly* nazývané jako *kopny*. V 20. let si na ně začínají připínat *žongoly*. Po válce se začínají *čizmy* barevně vyšívat.

⁹⁰ *Zagajdat* – zakasat.

⁹¹ Dříve se nosil *lajbl* barvy černé či tmavomodré (Tobolová, 2016, s. 321).

⁹² Viz kapitola vnitroregionální rozdíly podlužáckého kroje: Mládenecký *lajbl*.

Všude s výjimkou Lanžhota (tam jsou složeny „na smečku“) jsou složeny do vějíře, uprostřed vějíře (či *smečky*) je vložena umělá květina (Kružík, 1982, s. 14).

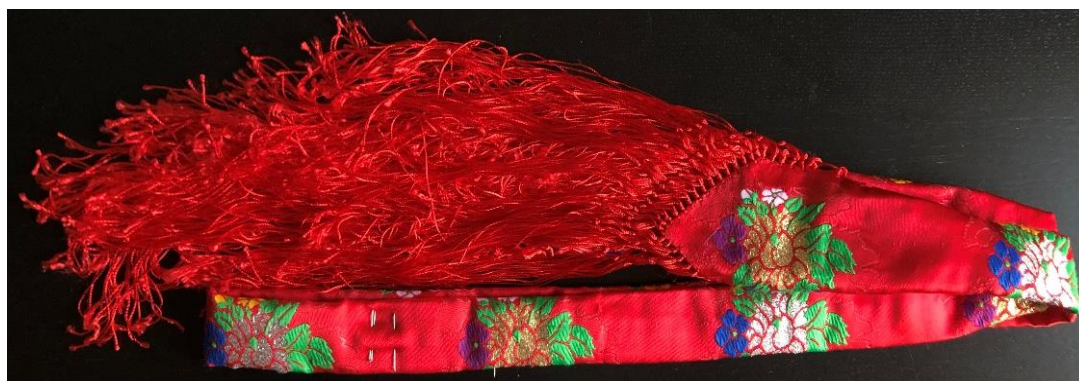

Obrázek 48: Přichystané červenice, šáteček a lajbl s mašlemi

(Napravo je také přichystaná dívčí svrchní sukně)

Foto: Jiří Kosík, hody Mikulčice oblékání, 2020

Kolem krku se na jeden uzel váže šáteček z červeného květovaného (paterového) hedvábí, který je ukončen červenými střípci. K límečku *košele* se ze stran připíná pomocí špendlíku.

Obrázek 49: Šáteček

Foto: Alžběta Bařinová, 2021

Obrázek 50: Kapesníček nošený na severním Podluží

Foto: Alžběta Bařinová

Do zástřihu *červeníc* se v obcích severního Podluží a v Lanžhotě vloží vyšíváný *molečkový kapesníček*. Dnes se vyšívá bíle, ještě v první polovině dvacátého století se vyšíval barevně. Na severním Podluží se *kapesníček* překládá na půlky, aby byl tvaru obdélníku. V Lanžhotě nošení *kapesníček* je menší, zastrčená v řemenu, ven trčí jen jeden roh.

Na hlavu se dá *guláč* nebo *húseňák*. *Guláč* se nosí na západním a jižním Podluží, *húseňák* na severním Podluží.

Obrázek 52: Guláč

Foto: Jiří Kosík, krojovaný ples Kostice, 2020

Obrázek 51: Húseňák

Foto: Jiří Kosík, hody Prušánky, 2021

Guláč je vysoký mužský klobouk z černé plsti, je bez stříšky a po stranách je zdoben červenými a bílými žinylkami. Na nich jsou „*upevněny barevné svazečky skleněných střapečků*“⁹³ (Kružík, 1982, s. 7). Vpředu *guláče* je upevněno *točko*, což je umělé *péro* „*zhotovené z umělých květů, vyplněné je kulatými zrcátky a spirálovitě točenými drátky ukončenými barevnými skleněnými kuličkami různé velikosti*“ (Kružík, 1982, s. 7). V *točku* je zapuštěné seříznuté husí *péro*, do něhož se vkládá *kosířek*. (Kružík, 1982, s. 7).

Húseňák je nižší než *guláč*, je na temeni zaoblený, a též zdobený po stranách šmukem a vpředu *točkem* a *kosířkem*.

Kosířek byl odznakem síly svobodných chlapců⁹⁴, v minulosti mládenec musel ukázat určitou zdatnost, aby jej mohl nosit. Jan Kružík v knize *Lidové kroje na Podluží* uvádí, že musel přehodit měřici obilí (asi 50 kg) přes rameno⁹⁵. František Bartoš v knize *O Podluží, Podlužácích a moravských kopaničářích* uvádí, že „*jen ten „pacholek“ (šohaj) směl si jím guláč ozdobiti, který se nelekal zápasiti oň se kterým koliv pacholkem. Neboť každý okosířený pacholek měl právo otázati se ho, „je-li pacholek zaň,“ kterýmižto slovy pozýval „za pasy.“ Kdo vítězem zůstal, odebral přemoženému kosířek. Pakli pozvaný své síle nedůvěřoval, nezbývalo. mu než říci: „Nejsu, bratře; dám ti ho po dobroti.““* (Bartoš, 1885, 25-26).

Ačkoliv *húseňák* nosí i mužáci, nesmí si k němu dát ani *točko* ani *kosířek*.

Mládenci často na hody v ruce nosí *šohajku*⁹⁶. To je láhev z čirého skla. Často je vymalovaná ornamentem, mládenec na ní může mít vymalované i své iniciály. Pokud nemá *šohajku* vymalovanou, tak uváže kolem jejího hrdla vymalovanou mašli.

Obrázek 53: Šohajky týneckých chlapců

Foto: Jiří Kosík, hody Týnec, 2021

⁹³ Těto výzdobě se říká *šmuk*.

⁹⁴ Kružík, 1982, s. 8.

⁹⁵ Kružík, 1982, s. 8.

⁹⁶ Někdy zvanou také *juchačka*.

V zimě si mládenec oblékl *kacabaju*.

Obrázek 54: Mutěňští mládenci v *kacabajách*

Foto: Jiří Kosík, *hody Mutěnice*, 2021

Na *kacabaju* se v minulosti oblékl buď *kožuch* (nejčastěji *dubeňák*, dříve se často nosily buchtíčkové *kožuchy*⁹⁷), později se nosily konfekční kabáty, dnes mládenci většinou obléknou běžně nošenou zimní bundu či kabát.

Obrázek 55: Mládenci z Mutěnic v kabátech

Foto: Jiří Kosík, *hody Mutěnice*, 2021

⁹⁷ Buchtíčkové *kožuchy* byly z bílé kůže, lemované černou beránčinou, na spodu se střídala černá beránčina s bílou – to tvořilo tzv. *buchtíčky* (Kružík, 1982, s. 22).

4.3.3 Mládenecký polosváteční kroj

Mládenci na méně slavnostnější události nosí polosváteční kroj, který je zjednodušenou a hlavně levnější⁹⁸ verzí kroje „na vyslečení“. Celý kroj i tak stojí přes 22 tisíc, především kvůli čížmám a červenícím.

Základem toho kroje jsou *červenice* a *čížmy*, nijak se neliší od těch, nošených ke *kroji* „na vyslečení“. K tomuto kroji se nosí plátěná *košela*, jejíž rukávy jsou buďto bílé vyšíváné na plátěném podkladě (tzv. *dirkovica*) nebo jsou její plátěné rukávy prokládány bílou krajkou v pásech (tzv. *vložkovic*). Tyto *košele* jsou vyšíváné u obojku a puntu většinou červeně zavazují se čtyřma šňůrkama na dvě *smečky*.

Kolek krku si mládenec uváže *šáteček*.

Obrázek 56: Poddvorovští chlapi jako přespolní na hodech v Dolních Bojanovicích

Foto: Jiří Kosík, Hody Dolní Bojanovice, 2021

⁹⁸ Na hodech je velká šance, že si mládenec např. roztrhne *košelu*, proto nenosí drahou *molovicu*, ale *dirkovicu* nebo *vložkovicu*, která je o mnohem levnější, a tím pádem v případě roztržení nevznikne tak drahá škoda.

4.3.4 Mužácký slavnostní kroj

U mužů docházelo k odkládání kroje po 1. světové válce, v meziválečném období ho oblékali ve většině případů jenom zemědělci. Dnes muži oblékají na nejslavnostnější příležitosti.

Jejich slavnostní kroj je střídový, na rozdíl od kroje mládeneckého, který je barevný, tak u kroje *mužáckého* převládají barvy bílá a černá.

Obrázek 57: Mužák z Kostic v slavnostním kroji

Foto Jiří Kosík, Hody Kostice, 2021

Základem jejich kroje je *dírkovica*, celá je z jemného plátna, rukávy jsou bíle vyšité. Punt a obojek jsou vyšity buď červeně nebo černě. *Košela* je uvázaná čtyřma šňůrkama na dvě malé *smečky*.

Košela se zastrkuje do nohavic. Ty jsou tmavé barvy, většinou černé, tmavomodré, popřípadě i tmavě hnědé či šedé. Většinou jsou ze sukna, ale novější mohou být např. i z tesilu. Někteří muži nosili nohavice zdobené šňůrováním (Tobolková, 2016, s. 321).

Na *košelu* se obleče *kacabajka*. Kolem krku se uváže šátek (nebyl ale nezbytnou součástí, hodně mužů ho nosilo jen příležitostně). Pokud má *mužák košelu* vyšitou černě kolem krku si uváže černý šátek se štrápci na spodním okraji, který je ve spodní části barevně vyšíváný. Pokud má *košelu* vyšitou červeně, kolem krku si uváže červený *šáteček*, stejný jako nosí mládenci.

Na nohou mají obuté *čizmy*, mohou být stejné jako nosí mládenci (vyšívané a se štrapcem) nebo mohou být nezdobené a bez štrapce (tzv. *kopny*).

Na hlavě mohou být *húseňák*, podobný tomu mládeneckému, ale bez *pérka* a *kosířku* nebo civilní klobouk. V dnešní době je časté, že nenosí žádnou pokrývku hlavy.

Mužák na fotce v ruce nese *sotůrek*, což je slaměný obal na láhev.

4.3 Obřadní kroj

Obřadním krojem nazýváme oděv, který si obléká nevěsta, ženich, starší družička a starší mládenec⁹⁹ na svatbu. Ostatní svatebčané oblékají kroj sváteční. Kroj obřadní je bohužel na pokraji vymření, dochovaly se nám z něho jen jednotlivé součástky (Jeřábek, 1962, s. 75), které se kombinují s krojem „na vyslečení“. Tyto jednotlivé součástky se mezi jednotlivými obcemi poměrně liší. Většinou se jedná o různé pokrývky hlavy.

Na začátek je nutné říct, že v obřadním kroji se dosti projevovalo sociální rozvrstvení v obci. Je jasné, že např. dcera chalupáře si nemohla dovolit to stejné, co dcera zámožného sedláka a podobně (Matuszková, 2021). Méně majetní obyvatelé si obřadní části kroje často půjčovali od zámožnějších obyvatel anebo je nahradili něčím lacinějším (např. si nevěsta na hlavu dala obyčejný šátek místo drahé *šatky*).

Krojované svatby se na Podluží dělají jen opravdu výjimečně, většina snoubenců volí klasické nekrojové svatby, proto se obřadní kroj nosí minimálně, častěji se však nosí na různá zinscenovaná představení krojových svateb.

V některých dědinách se nosí obřadní kroj na církevní svátek Božského Srdce (dívky k této příležitosti nosí variantu s věncem z umělého kvítí).

Nejtypičtější obřadní ženskou pokrývkou hlavy je *šatka*¹⁰⁰. Je to plátěný pás, 20-30 centimetrů široký a 2 metry dlouhý (Jeřábek, 1962, s. 81), který se uvazuje kolem mitry *rožků* či *kokeše*.

Na Podluží se nosí tři druhy *šatky*. Černá vyšívaná, bíle vyšívaná a malovaná.

⁹⁹ Starší družičku a staršího mládence bychom dnes nazvali svědky.

¹⁰⁰ *Šatka* se nenosila jenom na svatby, ale i na jiné významné církevní svátky a pohřby.

Černě vyšívána se do dnešní doby dochovala v Lanžhotě. Černým hedvábím se na celém Podluží vyšívalo od 30. let 19. století (Jeřábek, 1962, s. 81), ale později bylo vystřídáno vyšíváním červeným a bílým, ale u lanžhotského obřadního kroje se černá výšivka udržela. Lanžhotská *šatka* je vyšívána černě na plátěném podkladu, na jejích okrajích je černá krajka a na spodním okraji je *ficle*¹⁰¹ smetanové barvy.

Obrázek 58: Dívky z Lanžhota v obřadním kroji

Foto: Lukáš Rajchman, Tvrdomské národopisné slavnosti, 2019

Tato šatka je obvázána kolem *rožků*. Podobně jako *šatka* jsou vyšity i *tacle* a *obojek*, které jsou též vyšity černým hedvábím a i v jejich výšivce se objevují stejné motivy.

K lanžhotskému¹⁰² obřadnímu kroji se obléká žlutá karmínová sukně, která má na spodním okraji černé stuhy (většinou jednu velkou a několik malých), které nahrazují sámky (dříve se tyto stuhy nosily na všech sukních, ale postupně byly až na pár výjimek vytlačeny sámky).

Dalším druhem je *šatka* vyšívána bíle na tylovém podkladu, na okrajích je *ocangličkována*¹⁰³. Zbytek kroje oblékaného k bíle vyšíváné krajce je stejný jako k normálnímu kroji „na vyslečení“, většinou se obléká sukně světlejších barev.

¹⁰¹ *Ficle* – typ paličkované krajky. Dříve se krajky paličkovaly přímo v Lanžhotě, ale už během 20. století nikdo v tomto řemeslu nepokračoval a dnes se používají *ficle* strojově paličkové, které se na Podluží dováží (Jeřábek, 1962, s. 85).

¹⁰² V minulosti se tento typ obřadního kroje nenosil jenom v Lanžhotě, ale i v okolních obcích. Například na nejstarším vyobrazení podlužáckých krojů, na kvaších z roku 1814 je vyobrazena Břeclavanka, ale v lanžhotské šatce. Také v knize *Ztracená tvář Podluží: Tvrdomice a Kostice* můžeme najít na fotografii z roku 1914 Kostičanku v lanžhotské šatce.

¹⁰³ Kružík, 1982, s. 28.

Obrázek 59: Poštorenské dívky v bíle vyšívané šatce

Foto: Lukáš Rajchman, Tvrdomské národopisné slavnosti, 2019

Tato šatka se nosí ve Charvátské Nové Vsi, Poštorné, Staré Břeclavi a Ladné.

Nejmladším typem šatky je šatka malovaná, nošená v Kosticích a Tvrdomicích (Kružík, 1982, s. 28). Začala se objevovat až v průběhu 20. století, protože vyšívka byla velmi pracná a především drahá, takže se začal malovat svéráz na hedvábný podklad (Jeřábek, 1962, s. 81). Bílá krajka je jen na jednom okraji, spodní okraj může být též vymalovaný nebo zdobený *ficlemi*.

Obrázek 60: Dívky z Tvrdomic v malované šatce

Foto: Lukáš Rajchman, Tvrdomské národopisné slavnosti, 2019

Obrázek 61: Dívka z Dolních Bojanovic v rúži

Foto: Pavel Zigáček. Nevěsta v rúži z Dolních Bojanovic (ze zadu)[fotografie]. Převzato z ZIGÁČKOVÁ, Kateřina. Lidový oděv a kroj v životě obyvatel Podluží na počátku 21. století na příkladu obce Dolní Bojanovice.

Další možnou variantou obřadního kroje je *rúža*, nošená v Dolních Bojanovicích, Prušánkách a Týnci. Skládá se z kulaté mitry uzavřené *dýnkem*¹⁰⁴. Na *dýnku* jsou v několika mašlích poskládány pestrobarevné stužky, doprostřed se umístí zrcátko. (Kružík, 1982, s. 29) Kolem mitry se uváže tylová *šatka* a ta spadá až do poloviny sukně spolu s stuhami, které jsou uvázané v týle „*na smečku*“. Na předním okraji mitry je věneček z rozmarýnu, pomněnek a dalších umělých květin. (Onderková-Dostálová, 1953, s. 106).

Dříve se k *rúži* nosila modrá sukně, kterou na okrajích lemovaly světlemodré stuhy, nyní se nosí sukně jakékoliv barvy a s běžnými sámkou (Kružík, 1982, s. 57). V Prušánkách k *rúži* oblékaly *bélešnicu*.

¹⁰⁴ *Dýnko* – poklop.

V Mikulčicích, Lužicích a Starém Poddvorově se nosil věnec z umělého kvítí (z konvalinek, pomněnek a růžových poupátek), jehož konce ozdobené růžovými poupátký spadají až do půli sukně. Věnec je na hlavě připevněn pomocí pinetek a v týle je zavázán bílou stužkou.

Vlasy byly ve všech obcích, kde se věnec nosil, zapleteny „na zahrádky“ (dnes se nosí příčesek), ale liší se zapletení v týle.

Obrázek 63: Dívky z Dolních Bojanovic se věncem a vlasy zapletenými „do koše“

Archiv Oldřicha Kůrečky, 70. léta

Obrázek 62: Dívka ze Starého Poddvorova v se věncem a vlasy zapletenými do drdolu

Foto: Kamila Bařinová, 2021

Ve Starém Poddvorově a Dolních Bojanovicích byly vlasy na temeni zapletené „do koša“, v Mikulčicích a Lužicích měly v týle umístěnou *křepelici* – „smyčku ze šesti až na čtyři prsty širokých, různobarevných hedvábných pentlí, jejichž konce splývají vzadu až pod pás, dva pak po ramenou přes prsa visí.“ (Kopecký, 1898, s. 6). V současné době si však dívky ke věnci vlasy jen češou do zapleteného drdolu¹⁰⁵, který obtočí *asparátem*. Některé dívky si drdol zafixují sít'kou na vlasy.

V Hlohovci nevěsta a družička oblékají bílé slovácké šaty a k nim věnec z bílého kvítí (Matuszková, 2021).

Nevěsty do počátku 20. století ke obřadnímu kroji často oblékaly bílé *kožúšky*, které pak nosily i ke běžnému kroji, F. Bartoš v svém díle *O Podluží, Podlužácích a moravských Kopaničářích* napsal: „*Dívča dostane kožich, jak se stane nevěstou*“ (Bartoš, 1885, s. 28). Dnes se ženské *kožúšky* nenosí.

¹⁰⁵ Některé dívky z Dolních Bojanovic však stále nosí vlasy zapletené „do koša“.

Obrázek 64: Dámský kožuch uložený ve sbírkách Městského muzea a galerie Břeclav

Foto: Alžběta Bařinová, 2021

Ženich a starší mládenec se poznají pomocí výzdoby na *guláči/húseňáku*, která se odlišuje od té nošené k obyčejnému svátečnímu kroji, zbytek kroje je stejný jako u kroje „na vyslečení“.

Ve Tvrdonicích, Kosticích a Lanžhotě nosí ženich vedle *točka* čtyři rozmarýnové větvičky, mládenec je má tři. V prvních dvou zmiňovaných obcích jsou tyto větvičky propletené umělými růžičkami, v Lanžhotě jsou jimi ukončeny (Kružík, 1982, s. 56).

V Lužicích měli také ženich a starší mládenec *péro* z rozmarýnu, které ale bylo ozdobené hedvábnými mašličkami. Ženišské *péro* se skládalo ze čtyř větviček rozmarýnu, mládenecké *péro* ze tří (Kopecký, 1898, s. 8).

V Dolních Bojanovicích má ženich i starší mládenec „*mají na klobučku místo klasického točka točko svatební z umělých růží a tulipánu*“ (Zigáčková, 2014, s. 27).

Na západním Podluží ženich obléká červený kabátek. Ten je vyroben ze stejného materiálu jako *červenice* (ze červeného sukna). „*Vzadu v kříži je navrapený, odstává od boků a sahá částečně přes boky. Límeček vzadu je sestřižen do špice. Šňůrování je provedeno světle modrými šňůrami vpředu, vzadu, na límci a na rukávech. Vpředu se zapíná pěti poutky.*“ (Kružík, 1982, s. 20).

Zbytek svatebčanů mužského pohlaví měl na hlavě *hrotek*, což byl *širúč*¹⁰⁶, který byl ovázaný zlatou nebo stříbrnou stuhou (Kružík, 1982, s. 56). Dnes na hlavě nemají nic anebo běžný *húseňák* či *guláč*.

Dříve často ženich a starší mládenec nosili červené soukenné kabátce, modře šňurované, které sahaly až do půli stehů (Klvaňa, 1913, s. 163). Ještě v šedesátých letech se nosily na svatby v Lanžhotě a na západním Podluží (Kružík, 1982, s. 56). Dnes se nenosí

V zimě si zámožnější¹⁰⁷ nevěsta a ženich na svatbu oblékali *šubu*, tmavomodrý kabát, podšitý a lemovaný černou beráncí kožešinou, zdobený černými šňůrami (Jeřábek, 1962, s. 76), ten se dnes už nenosí.

Obrázek 65: Dva svatební páry z Lanžhota.

Nevěsty mají oblečenou šubu, ženichové mají oblečené dubeňáky a astrigánky

ŽIDLICKÝ, Vladimír [fotografie]. Chlapci...Palčo. Převzato z ŽIDLICKÝ, Vladimír. Lidé, kroje, tradice.

¹⁰⁶ *Širúč* – mužský klobouk.

¹⁰⁷ *Šuba* byla velmi nákladnou součástí šatníku, podle Joži Dostála stála 100 zlatých (Káňová, 1998, s. 11), pro porovnání třeba *molečková košela*, tzv. *molvica* stála jen 8 zlatých, *červenice* stály 12 zlatých (Bartoš, 1885, s. 29), takže byla opravdu drahá a proto si ji často lidé půjčovali mezi sebou (Kopecký, 1898, s. 8).

5. VÝROBCI PODLUŽÁCKÉHO KROJE

Do poloviny 20. století si ženy¹⁰⁸ většinou součásti podlužáckého kroje šily či vyšivaly samy, neboť často zůstávaly jako ženy v domácnosti. Po skončení práce kolem hospodářství (domácnost i pole) si pak krátily zimní večery drobnými ručními pracemi, např. zdokonalováním svých krojových součástek.

Změna přišla v průběhu 50. let, zároveň s kolektivizací. Hospodářství byla hospodářům znárodněna a většina drobných rolníků začala pracovat pod JZD. Ženy již nezůstávaly v domácnosti, ale celoročně pracovaly a na šití a vyšívání už jim nezbývalo tolik času. Proto začaly jednotlivé součástky kroje kupovat. Tak přešla specializace výroby a udržování kroje na konkrétní ženy, které se výrobou živily. Na Podluží v současné době vyrábí jednotlivé součástky desítky výrobců, z nichž ale jen malá část to dělá jako hlavní pracovní poměr (většina to dělá ve svém volném čase nebo jsou to lidé v důchodovém věku).

Vhledem k rozmanitosti podlužáckého kroje je jasné, že jedna osoba neušije celý kroj. Každý výrobce se zaměřuje jen na část podlužáckého kroje.

Čižmy, ať už pánské či dámské, na Podluží vyrábí jen tři výrobci. Výroba *čižem* je náročná a odráží se to i na ceně. Dámské i pánské *čižmy* stojí 8–10 tisíc.

Dalším náročným segmentem šití podlužáckého kroje je vyšívání. Můžeme ho rozdělit na vyšívání na plátno (punty a obojky pánských *košel*) a na *moleček* (*fěrtochy*, *canglovice*, *obojky*, *tacle*, *šňůrky*, rukávy *molovic*). Dříve se vše vyšívalo ručně, jenže to bylo pracné a zdlouhavé. Za zimu si žena ušila většinou jen jednu *canglovicu* či *fěrtoch*, víc se jich stihnout nedalo.

Dodnes se ale ruční vyšívání zachovalo u vyšívání *puntů* a *obojků*. Zbytek se ale v dnešní době vyšívá strojově.

Počátky strojové výšivky datujeme do konce 20. let minulého století se silným nábořem firmy Singer ke koupi jejich vyšívacích strojů. Ty se staly oblíbenými a ženy se na kurzech, které se konaly např. v Břeclavi a Lanžhotě, učily jak na nich vyšívat (Ludvíková, 1982, s. 73). Ženy si strojové vyšívání rychle oblíbily, jelikož bylo méně náročnější a hlavně rychlejší, např. jeden *fěrtoch* byl na stroji vyšitý během čtrnácti dní (Ludvíková, 1982, s. 74).

¹⁰⁸ Ženy měly na starost odění celé domácnosti, i té mužské části.

Např. rukávy *molovic* se vyšívají následovně: na mol se pomocí uhlového papíru (– „kopíraku“) předkreslí vzor, to udělá buď předkreslovačka nebo samotná vyšívačka. Mol se napne do rámu, a začne se vyšívat, jakmile se vzor dvakrát obšíje, začne se vystříhávat látka uvnitř něj a vzor se ještě několikrát obšíje. Poté se se pomocí tenkých nitek, technikou richelieu, vytváří tzv. pavučina, která spojuje vždy protiležící konce vystřiženého ornamentu (Schallenbergerová, 2005, s. 12).

Podlužácká výšivka je složitá a proto se v minulosti ženy specializovaly na různé druhy vyšívání. To ale s příchodem strojové výšivky zaniklo a dnes jedna vyšívačka vyšije vše sama (jen tu danou krojovou součástku pak většinou zkompletuje jiná švadlena). Co se ale dochovalo dodnes, jsou předkreslovačky – ženy, které předkreslí návrh na výšivku. Ve velké části případů si předlohy předkreslovaly samy vyšívačky, ale jelikož na předkreslování byla nutná velká představivost a tu ne všechny měly.

V minulosti nejvíce žen vyšívalo v Lanžhotě a ve Starém Poddvorově. Ve Starém Poddvorově dnes už nevyšívá nikdo, ale v Lanžhotě je pořád několik vyšívaček. V ostatních obcích je vyšívaček poskrovnu.

Specifickou skupinou vyšívaček jsou ty, které se zabývají šitím a vyšíváním a tzv. šňůrováním *červenice*. Mládenecké krojové kalhoty se začaly šňůrovat z ryze praktického důvodu – šňůrování překrývá švy a tím je zpevňuje (Zigáčková, 2012, s. 39). Ruční vyšití je velmi pracné, jedny *červenice* zaberou měsíc každodenní práce a jsou i finančně náročné, jedny stojí kolem deseti tisíc. Červenice se mohou vyšívat i strojově, ale hned na první pohled to jde poznat, u strojového vyšívání červenice nemluvíme o šňůrování, ale spíše o jeho imitaci. Toto vyšívání není ani z části tak pěkné, jako vyšívání ruční, a proto si mládenci červenice nechávají vyšít ručně. Strojově si často nechávají vyšít červenice menší chlapi, kteří pořád rostou, a jelikož by bylo nákladné kupovat často nové ručně vyšívané červenice, tak si nechávají vyšít červenice strojově vyšívané.

Jako první se z červeného sukna strojově ušijí samotné kalhoty, poté se ještě na boky kalhot strojově našije nejtlustší modrá šňůra (o šířce 16-24 mm). Dále se vyšívá už jen ručně. Na stehnech a na zadní části se hlavní šňůrou (o šířce asi 9 mm) se vytvoří hlavní motivy (srdíčko, jablíčko, jatelinka apod.). Toto hlavní šňůrování se doplní o šňůrování vedlejší (asi 3 mm široké). To tvoří různé kudrlinky, spirálky a obloučky kolem hlavního motivu. Toto šňůrování se doplní o barevnou výšivku. Žlutými, zelenými, modrými a bílými bavlnkami se vyšívají malé lístečky či květy (Schallenbergerová, 2005, s. 10-11).

Od 30. let 20. století se na ženských i mužských mašlích a sukních začíná objevovat malba. Jako mašle se do té doby používaly kupované pentle, buď jednobarevné nebo s vtištěnými lístky. Také některé sukne se vyšívaly (ale velká část byla a doposud je jednobarevná).

Používaly se stejné ornamenty, kterými se vymalovávaly např. *žudra*¹⁰⁹ sklepů. Dříve se často používala technika na nazlacování na acetonovou barvu, barva ale schne asi dva týdny než zaschne a může se na ni malovat. Proto se dnes častěji používá metoda zlacení na stavební lepidlo, které zaschne hned, takže se nemusí dlouho čekat, než se začne malovat (Matuszková, 2010, s. 338). *Malérky* jsou po celém Podluží rozmístěny rovnoměrně, téměř v každé vesnici se nachází alespoň jedna žena, které se malováním ornamentů na krojové součástky zabývá.

U dívčího kroje „*na vyslečení*“ se malují mašle, které se zavazují kolem krku a spadají až ke spodnímu okraji *fěrtochu*, dále jedna mašle, která se uvazuje kolem pasu a mašle, které zdobí *kokeš* či *rozky* – celkem je potřeba 6 metrů mašlí. Často si také dívky nechávají vymalovat *kapesníček* a sukni s podobnými motivy, aby vše i s mašlemi ladilo. K ženskému a dívčímu kroji se malují šátky (dnes ale dívky nosí šátky jen občasně, takže převažují objednávky od vdaných žen). K mládeneckému kroji se malují mašle připevněné na *lajblu*, na jeden mládenecký kroj je potřeba vymalování 3 metrů bílých a 3 metrů modrých mašlí, často si také mládenci nechávají vymalovat *šohajku*.

Tyto *malérky* mimo krojové součástky vymalovávají podlužáckými ornamenty i jiné věci, oblíbené jsou např. tenisky, trička, kabelky či vějíře (ty často nosí dívky ke kroji v parném letním počasí)¹¹⁰. Jsou to aktualizační prvky z kroje, které nosí lidé mající vztah k folkloru, dávají tím najevo, že se jim to líbí a že s tím souzní, i když na sobě nemají kroj. Zvláště v posledních letech jsou lidové motivy na civilním oblečení velmi oblíbené nejen na Podluží.

Velkou část krojových prvků šijí švadleny, těch je na Podluží opravdu velké množství, ale jen několik se šitím krojů primárně živí. Tyto švadleny šijí slovácké šaty, košilky, *rubáše*, *podkasance*, *kasanice*, svrchní sukne, *rukávce*, mužské *košele*, *třaslavice*, *kacabaje*, *mužácké kalhoty* apod. Uvedené součástky si ženy v minulosti byly schopné ušít samy doma.

Další ženy se zabývají např. výrobou *šátečků* (ty jsou sešity z červené květované hedvábné látky, které se říká *pater* a jsou podlepeny kobercovou páskou, aby byly pevnější a držely lépe tvar), *točka* (na drát se připevňují umělé poupátka, lístky a ozdoby z korálek, ty musí být vždy

¹⁰⁹ *Žudro* – klenutý přístavek u dveří.

¹¹⁰ Není to však ojedinělý jev počátku 21. století. I v dřívějších módních vlnách se do běžného oblečení dostávaly prvky lidového oděvu, anebo ornamentika (např. 70.–80. léta 20. století) (Císaříková, 2022).

v sudém počtu a zrcadlově vedle sebe, na spodek se připevní mašličky a jedno větší květinové poupátko a zadní část se přikryje listem. Ke *guláci* či *húseňáku* ho přišijeme a od horního konce *točka* vedeme drát ozdobený korálky až k zadní části *kloboučku*¹¹¹), *kokeše* či *rožků*, *lajblů*, mužských *kloboučků* apod. Zmíněné *rožky* se tvarují z tvrdší lepenky, ta se pak z vnější strany potahuje červeným *paterem* a vnitřní strany podšívkou modré barvy. Aby držely svůj tvar, tak se vzadu spojí klínkem. Nakonec se ve vrchní části ovážou malovanou mašlí a ozdobí se mašlemi uvázanými do vějíře – *frčí*¹¹².

¹¹¹ Zigáčková, 2014, s. 96.

¹¹² Zigáčková, 2014, s. 92-96.

6. ÚDRŽBA PODLUŽÁCKÉHO LIDOVÉHO KROJE

Údržba podlužáckého kroje je poměrně náročná a nachystat např. ženský kroj „*na vyslečení*“ trvá minimálně dvě hodiny.

Při uchování *čížem*, ať už mužských či dámských je potřeba, aby stále držely svůj tvar. Proto se vycpávají novinami a plastovými lahvemi. Před obutím se podkůvky musí naleštit pomocí smirkového papíru – aby se blyštěly a zbytek *čížem* se vyleští leštidlem.

Kasanice (a také *podkasák*) ke slavnostnímu kroji se škrobí (k pracovní kroji jsou „*na mňako*“ – nenaškrobené). Ženy si je neškrobí doma, ale nechávají si je škrobit u žen, které se tomu věnují. Ony *kasanice* nejprve vyperou v dešťové vodě, pak ve vodě s přidaným modřidlem – to zaručí, že *kasanice* bude bělejší. Pak se *kasanice* vymáčají v směsi uvařeného bramborového škrobu a boraxu, tato směs nesmí být ani moc hustá ani moc řídká (kdyby byla moc hustá, tak se *kasanice* budou lámat a kdyby byla moc řídká, tak *kasanice* nebudou držet svůj tvar)¹¹³. Přes noc se nechají okapat, pak se přežehlí a nařádkují se, aby byly varhánkovitě zvlněné. *Kasanice* se v dnešní době skladují v zavřených krabicích, aby se na ně neprášilo (pak by mohly začít žloutnout) a svázané provázkem, aby se nerozjížděly a měly pořad svůj tvar.

Pinta se škrobí stejně jako *kasanice*, ale jen se přežehlí a pak se nevarhánkuje. Uskladňuje se většinou na stejném místě jako *kasanice*, tak aby se na ni neprášilo.

Velmi opatrné zacházení potřebují vyšívané součásti (– *fěrtochy*, *canglovice*, *obojky*, *tacle*, vyšívané šatky, mužské *kapesníčky* a *molovice*¹¹⁴), ženské rukávce a mládenecký *kapesníček*. Tyto krojová součásti se opatrně v rukách operou, pak se vymáčají ve vyvařené vodě s rozpuštěným modřidlem (aby byly bělejší) a bramborovým škrobem. Tím se tyto součásti naškrobí, takže jsou pevné a drží svůj tvar (jsou však o mnohem méně naškrobené než *kasanice* a *pinta*), poté se vyžehlí. Tyto součásti se uschovávají na suchém, stinném místě, kde se nepráší. Při přípravě kroje před samotným oblečením se tyto části musí lehce navlhčit (jemně se rukou pocákají vodou a stočí se, aby se vlhkost rozšířila po celé ploše) a pak se pečlivě přes látku vyžehlí (nejčastěji před šátek či ručník). Pokud se zdá, že je potřeba ji ještě doškrobit, postříká se škrobem ve spreji, který lze koupit v běžné drogerii a ještě jednou se přes látku vyžehlí.

¹¹³ Kružík, 1982, s. 60.

¹¹⁴ U *molovice* se tímto způsobem škrobí jen rukávy, zbytek se naškrobí jen jemně a vyžehlí se.

Ženské i mužské mašle se jenom žehlí. Aby se nezničila výmalba, tak se žehlí naruby. Uschovávají se na stinném místě, protože pokud jsou delší dobu vystaveny slunci, začnou šednout.

Kacabaja a mládenecké *červenice* se v případě zašpinění nechávají vyprat v čistírně.

Ženské svrchní sukně, košilky, *pasnice*, mužské pracovní *košele*, pracovní zástěry a *třaslavice* se pouze vyžehlí. Uschovávají se na stinném a suchém místě.

Ostatní krojové součásti (mužský *šáteček*, *guláč* a *húseňák*, ženský *vlňák*, *krejzlik*, *rožky* a *kokeš*) nevyžadují žádnou péči před oblečením. Všechny součásti se musí uschovávat na stinném, suchém místě, kde se nepráší.

V minulosti a v některých domácnostech i do dnešní doby se krojové součástky uschovávají v *kostnu*. To je dřevěná komoda s několika šuplíky, které jsou hlubší než u normální komody, takže se tam vlezou i rožky či kokeš.

7. PŘÍLEŽITOSTI, KE KTERÝM SE NA PODLUŽÍ OBLÉKÁ KROJ

V mé práci jsem poměrně často zmiňovala události, ke kterým se na Podluží obléká kroj. V této kapitole bych je chtěla stručně popsat, aby i čtenář, jenž se těchto událostí nikdy nezúčastnil, věděl, jak probíhají.

V rámci této kapitoly bych také ještě jednou chtěla shrnout, kdy se nosí jednotlivé varianty kroje.

První událost v roce, kde se nosí kroj je novoroční mše svatá. Tato mše je sloužená za hospodyně a proto kroj oblékají ženy. Svobodné dívky i vdané ženy obléknou slavnostní varianty slováckých šatů.

Během ledna a února se pořádají krojové plesy, kam svobodné dívky a mládenci oblékají kroj „na vyslečení“ (některé dívky na plesy oblékají český kroj). Tyto plesy se nijak zvláště neliší od ostatních plesů, jen oděvem zúčastněných a tím, že se na začátku tančí česká či moravská beseda¹¹⁵.

Obrázek 66: Krojovaná mládež při tanci besedy na krojovém plesu v Moravské Nové Vsi

Foto: Jiří Kosík, krojovaný ples Moravská Nová Ves, 2020

¹¹⁵ Česká a moravská beseda jsou pololidové uměle upravené salónní tance, které vznikly v 60. letech 19. století (Vycpálek, 1963, s. 180).

Na velikonoční pondělí mládenci v polosvátečních krojích chodí na koledu po děvčatech.

V červnu se slaví církevní svátek Svátost těla a krve Páně, lidově nazývaný jako Boží tělo. Tento svátek připadá na čtvrtek po svátku Nejsvětější trojice, ale samotný obřad se koná až následující neděli. Děti, dívky i mládenci oblečou nejsvátečnější variantu svých krojů, kroje „na vyslečení“ a po mši se vydají slavnostním průvodem v čele s ministranty a knězem po vesnici, kde obcházejí několik oltářů. U těchto oltářů se zastaví, zazpívají duchovní píseň, přečte se vybraný úryvek z evangelia apod. Tento průvod skončí v kostele, kde kněz udělí svátostné požehnání.

Za týden po Božím těle se slaví Slavnost Nejsvětějšího srdce Páně neboli Božské srdce. Mše se většinou koná venku. Do krojů se oblečou děti, dívky a mládenci. Děti oblečou své nejslavnostnější kroje, mládenci kroje „na vyslečení“ a dívky oblečou obřadní kroj, přesněji variantu obřadního kroje s věncem. Po mši (v některých obcích přede mší) se vydá průvod v čele s knězem a ministranty obcí a je zakončen buďto u kostela nebo u Boží muky či kříže.

Obrázek 67: Dívky ze Starého Poddvorova v kostele po skončení mše slavené při příležitosti Božského srdce

Foto: Kamila Bařinová, 2020

Velkou událostí na Podluží je folklorní festival O Podluží v písni a tanci¹¹⁶, který se každoročně¹¹⁷ koná první červnový víkend v Tvrdonicích. Na tomto festivalu účinkují především Podlužáci, ale i hosté z okolních regionů či dokonce ze zahraničí. V rámci festivalu se také konají pěvecké soutěže žen, mužů a párů. Vrcholem festivalu je soutěž O stárka Podluží, kde ve třech tanečních disciplínách (verbuňk, hošije a vrtěná) soutěží svobodní chlapi od věku 15 let. Účastníci festivalu oblékají své slavnostní kroje (výjimkou je, pokud jejich vystoupení vyžaduje jinou variantu kroje).

Obrázek 68: Mládenci při závěrečném verbuňku při Tvrdomských národopisných slavnostech 2019

Foto: Lukáš Rajchman, Tvrdomské národopisné slavnosti, 2019

Od května do listopadu se v každé podlužácké vesnici konají hody. Jejich konání se řídí podle data svátku svatého, jemuž je obec zasvěcena anebo podle data vysvěcení tamějšího kostela. Jejich přípravu a samotné konání má na starost chasa, především stárkové a stárky (většinou dva páry, které si chasa sama zvolí). Hody probíhají několik dní, a to od pátku do pondělí, avšak celá obec se věnuje jejich přípravě i několik týdnů předtím, tyto dny jsou vyplněné pečlivým úklidem, pečením koláčků, chystáním krojů apod. Průběh hodů není všude stejný, každá vesnice má své vlastní jedinečné tradice a zvyky, já se pokusím aspoň o stručný popis průběhu hodů.

V pátek se koná beseda u cimbálu či tzv. předhodové zpívání. Sobota je věnována diskotéce. Neděle se zahajuje mší svatou v kostele. Po obědě vychází průvod, který obejde téměř celou

¹¹⁶ Též nazývaný jako Tvrdomské národopisné slavnosti (zkráceně TNS).

¹¹⁷ Jedinou výjimkou byly dva uplynulé roky 2020 a 2021, kdy se festival z důvodu pandemie koronaviru nekonal.

obec a zastavuje se u stárků a stárek. Průvod bývá zakončen „pod zeleným“¹¹⁸. Na hodovou neděli jsou děti, mládež i dospělí oblečeni ve svých nejhezčích a nejsvátečnějších krojích. Dívky a mládenci obléknou kroje „*na vyslečení*“.

Pod zeleným hraje dechová hudba, tančí se polka, valčík či vrtěná a během večera přichází přespolní¹¹⁹. Ti si vždy dají zahrát nástup, přijdou „pod zelené“, kde se mládenci přivítají s domácími stárky a začnou zpívat verbuňk, který si zvolili. Chlapci poté zaverbují a dívky se během toho točí v kolečku. Mládenci jsou oblečeni v polosvátečním kroji a dívky většinou v jedné z variant stylizovaných krojů anebo jsou v běžném konfekčním oblečení. Přespolní přicházejí až do sedmé hodiny večerní, kdy se tradičně hraje tzv. přespolní sólo. Během tohoto sóla několik domácích párů obchází tančící páry a výměnou za menší finanční příspěvek tančícímu páru nalejí panáka vína a dají jim menší ozdobu z mašlí, tzv. sólo. Vybrané peníze slouží k financování hodů. Po sóle chlapci tančí hošije, jeden z typických mužských sólových podlužáckých tanců. Jakmile hošije skončí, je vyhlášena večere a domácí si rozeberou přespolní, které ve svých domovech pohostí řízky a bramborovým salátem. Po večeri se kolem jedenácté začnou lidé vracet „pod zelené“, kde hodová zábava trvá až do brzkých ranních hodin.

Hodové pondělí začíná odpoledním průvodem, který také skončí „pod zeleným“. Průběh tohoto dne není nijak výrazně odlišný od dne předešlého, jen s tím rozdílem, že hodové pondělí je věnováno jen domácím, takže nepřichází přespolní, tím pádem večer není sólo věnované přespolním, ale někomu jinému. Hodová zábava taktéž trvá do brzkých ranních hodin.

Hodové úterý je zahájeno obchůzkou krojovaných mláďenců po vesnici, kdy obcházejí jednotlivé domy a vybírají peníze na financování hodů. Jsou oblečeni buďto v polosvátečních nebo všedních krojích, ale většinou jsou *rozgajdani*¹²⁰.

Hodová zábava začíná až v podvečerních hodinách a zatímco předešlé dny byly v režii mláďenců, tento den je věnovaný především dívkám. Ty jsou oblečené v mládeneckých polosvátečních nebo pracovních krojích a mládenci oblékají kroje dívcí. Zatímco dívky jsou vždy upravené, mládenci tuto příležitost prohození rolí berou s velkou nadsázkou a vždy ji pojmu vtípným, lehkovážným stylem. Většinou oblékají všední variantu slováckých šatů.

¹¹⁸ Jako zelené se nazývá taneční plocha, kde se odehrávají hody. Aby byli návštěvníci hodů chráněni před slunečním svitem, je přikryta zastřešením z větví, které jsou pokryty listy, tím pádem výsledná barva zastřešení je zelená (odtud název). Uprostřed zeleného je postavená mája. Což jsou většinou spojené dva nebo tři holé stromy (většinou borovice), konec posledního stromu je nechán i s jehličím, tento vrchol se ozdobí barevnými pentlemi.

¹¹⁹ Mládež z okolních obcí.

¹²⁰ *Rozgajdaný* – tzn. nebýt upravený, být špatně oblečený.

Chasa se spolu s dechovkou vydá průvodem „pod zelené“. I v tento den přijíždějí přespolní, ale tentokrát to jsou krojované dívky oblečené v mládeneckých polosvátečních či všedních krojích. Při příchodu si dechovkou nechají zahrát nástup, přivítají se stárky a zazpívají verbuňk. Často si z verbuňku vezmou jen melodii a text si složí sami (často posměšným způsobem shrnou, co se vše se na hodech stalo). Pak dívky napodobují chlapce a zaverbují.

Během celého večera je tanec prokládán vtipnými scénkami v podání domácích či přespolních. Hodová zábava končí až v brzkých ranních hodinách.

V některých vesnicích se konají hodky, někde se konají před, někde po hodech. Na hodky děti, mládenci, dívky i dospělý oblékají nejslavnostnější varianty svých krojů. V každé vesnici probíhají hodky jiným způsobem, ale obecně se dá říci, že jde o krojovou zábavu „pod zeleným“ doprovázenou dechovou hudbou.

Ve většině vesnic se na přelomu srpna a září koná zinscenování zarážání hory. To je akce, při níž se do země poblíž vinic zarazí májka, která značí že nikdo už nemůže vstoupit do vinice, aby nehrozilo ukradnutí už zralých hroznů. Na zarážání hory jsou děti, mládež i dospělý oblečení v pracovních krojích. Hotař (muž, jenž hlídá vinice před případnými zloději) má oblečenou *halinu*.

Na druhou sobotu v září, na tzv. Zlatou sobotu, se většina věřících z Podluží vydá na pouť do Žarošic. Žarošice jsou poutní místo zasvěcené Panně Marii Žarošské nacházející se severně od Podluží. Vrcholem této pouti je večerní mše svatá s následným světelným průvodem. Děti a

Obrázek 69: Dívky z Dolních Bojanovic při průvodu během Zlaté soboty v Žarošicích 2021

AUTOR NEUVEDEN. rajče.net [online]. Dostupný na WWW:
https://strelickafarnost.rajce.idnes.cz/Zlata_Sobota_-_Zarosice_2021

mládež se této mše účastní v krojích, chlapci oblékají kroje „na vyslečení“, dívky oblékají variantu obřadního kroje s věncem.

Poslední událostí, na kterou se obléká kroj je svátek sv. Štěpána. V této den je mše sloužena za hospodáře, mládenci a mužáci se obřadu účastní v slavnostních krojích. Po mši chlapecká část chasy volí svého stárka na nadcházející rok. Odpoledne mládenci chodí na koledu po děvčatech z chasy a stárek si vybere svou stárku. Na odpolední koledy mládenci oblékají polosváteční kroj.

Obrázek 70: „Hospodáři“ ze Starého Poddvorova v krojích po skončení svatoštěpánské mše

Foto: Kamila Bařinová, 2021

Během celého roku se konají folklorní akce, kde vystupují různá folklorní uskupení. Mohou to být různé besedy u cimbály, přehlídky apod. K těmto příležitostem se nejčastěji obléká kroj pracovní či polosváteční.

Děti se často účastní folklorních soutěží. U dětí ve věku 3-15 je oblíbená pěvecká soutěž Zpěváček Podluží konaná ve Starém Poddvorově nebo anebo soutěž O věneček z rozmarýnu Fanoše Mikuleckého konaná v nedalekém Hodoníně. Na tyto soutěže oblékají své nejsvátečnější kroje.

Chlapečci ve věku 5-14 let se často zúčastňují soutěže Verbíř Podluží, kde si poměřují úroveň jejich verbuňku. Na tuto soutěž chlapci oblékají mládenecké kroje „na vyslečení“.

8. PRAKTICKÁ ČÁST

8.1 Trendy pozorovatelné v podlužáckém kroji

Na začátek je důležité si definovat co slovo trend znamená. V Slovníku cizích slov je trend definován jako „základní směr vývoje sledovaného jevu, vývojová tendence“ (Klimeš, 1995. s. 802).

V podlužáckém kroji můžeme sledovat různé trendy, ať už se sestupnou či se vzestupnou tendencí. Tyto trendy se ve většině případů dají sledovat napříč Podlužím, protože jak mládež jezdí na hody po celém Podluží, tak si všímají různých detailů na krojích domácích a pokud se jim to zalíbí, tak to napodobí.

Já sama, jakožto osoba aktivně nosící kroj, jsem pozorovala určité trendy celý život. Sama jsem si všímala, že jsem si některé věci nechala ušít, jelikož to měly ostatní dívky a líbilo se mi to, a proto jsem se rozhodla zaznamenat trendy, které jsou aktuální v současné době, tedy v roce 2021.

Při mém vlastním výzkumu jsem čerpala hlavně z vlastní zkušenosti, a také jsem procházela fotky. Zdrojem nejnovějších snímků byly fotografie focené na hodech či krojových plesech

Obrázek 71: Dívka ze Starého Poddvorova

Její sukně sahá až do půlky lýtek. Na nohou má obuté shrnovačky a na hlavě uvázaný šátek. Také lze vidět mašli kolem pasu, jejíž konce spadají až ke spodnímu okraji fěrtochu.

Archiv Miroslavy Hajdové, kolem roku 1928

Obrázek 72: Dívka z Kostic

Foto: Jiří Kosík, hody Kostice, 2021

v jednotlivých obcích profesionálními fotografi. Mým dalším zdrojem byly i fotografie z let 2012-2013, kdy byly publikované v knize *Lidé, kroje, tradice* a nejstarší fotografie z minulého století jsem získala z archivů Mgr. Miroslavy Hajdové, Ing. Oldřicha Kůrečky a Marie Bařinové.

Jedním z nejvýraznějších trendů, který lze pozorovat už od čtvrtiny minulého stoleté je zkracování sukní. Dřívě sukně sahaly až téměř po kotníky, dnes sahají jen pod kolena. Je otázkou, jestli tento trend bude pokračovat i v dalších letech, protože je možné, že se podlužácký kroj vydá cestou podobnou kyjovskému kroji¹²¹, sukně budou sahat až do půlky stehů anebo dojde ke zlomu a sukně se začnou znovu prodlužovat.

Dalším z vzestupných trendů jsou svérázové mašle u dívek i mláďenců¹²². Ještě v fotografické knize *Lidé, kroje, tradice* od Vladimíra Židlického, jež byla focena v letech 2012 a 2013 lze vidět, že větší část dívek má mašle malované rostlinnou výmalbou, ale dnes když se člověk porozhlédne na hodech, troufám si říct v kterékoliv podlužácké obci, tak větší část už tvoří mašle se svérázovou výmalbou.

Obrázek 74: Mašle se svérázovou výmalbou

Foto: Alžběta Bařinová, 2021

Obrázek 73: Mašle s rostlinnou výmalbou

Foto: Alžběta Bařinová, 2021

¹²¹ Toto zkracování sukní by už však bylo na hranici nevkusu.

¹²² Svérázové ornamenty se do podlužáckého odívání dostaly už po druhé světové válce, ale v současné době zažívají boom.

Dalším trendem týkajícím se dívčích mašlí je zužování mašlí. V minulosti se šířka mašlí často měnila. Střídal se období, kdy byly v módě mašle širší (12-15 cm) a mašle užší (okolo 12 cm).

Obrázek 76: Dívka ze Starého Poddvorova

Archiv Miroslavy Hajdové, okolo roku 1930

Obrázek 75: Dívka ze Starého Poddvorova

Foto: Ludmila Esterková, hody Starý Poddvorov, 2021

V současné době se nosí mašle tenké (7,5-9 cm). Tuto vlnu zužování můžeme sledovat během posledních deseti let a je otázkou, jestli bude zužování pokračovat nebo přijde trend opačný.

Dalším trendem, který začíná mít v posledních dvou letech spíše sestupnou tendenci, je nošení jednobarevných sukní z ronda, během posledních dvaceti let se většina sukní šila z tohoto materiálu a ostatní materiály byly vnímány jako zastaralé¹²³. Vzpomínám si, jak asi před sedmi lety, jsem si chtěla nechat přešít sukni z brokátu po mé tetě, která byla ve skvělém stavu. Když se to dozvěděla má prababička, tak se se mnou pohádala, protože podle ní se sukne z brokátu už nenosí a radši tu sukni za našimi zády vyhodila, aby měla jistotu, že si ji nenechám přešít a nechám si ušít novou.

¹²³ V minulosti se sukne šily např. z hedvábí, batistu, silonu, brokátu, polyesteru.

Ale v posledních dvou letech se do módy vrací i sukně z jiných materiálů, než je rondo, můžeme pozorovat, že některé dívky začínají nosit sukně např. z brokátu a je tedy možné, že tento trend bude možné pozorovat i v dalších letech.

Obrázek 77: Dívky na kostickém krojovaném plese

Dívka stojící nalevo má sukni ušitou z brokátu, dívka napravo má sukni z rondo

Foto: Jiří Kosík, krojovaný ples Kostice, 2020

U dívčích sukní můžeme pozorovat také určité barevné trendy. Dlouhodobými stálicemi jsou odstíny modré a růžové, ty jsou u dívek nejvíce oblíbené už několik desetiletí. Poslední dobou ale můžeme sledovat vzrůstající trend žlutých a tmavě zelených sukní.

8.2 Vnitroregionální rozdíly podlužáckého kroje

Je důležité si uvědomit, že podlužáckým kroj se nevyvíjel v celém subregionu rovnoměrně, ale v každé obci, ne-li do konce v každé rodině se vyvíjel svým vlastním osobitým způsobem.

Tento vývoj ovlivňovalo velké množství faktorů, např. blízkost k ostatním regionům (u lidí, z těchto obcí byla větší pravděpodobnost, že přejmou nějaký prvek z kroje, jež se nosil v blízkém regionu) či menšina, jež žila v dané obci (Charváti žijící v obcích západního Podluží).

V podlužáckém kroji se těchto rozdílů nachází několik, ale v žádné literatuře jim nebyla věnována pozornost. Proto jsem se pomocí svého vlastního výzkumu rozhodla tyto rozdíly popsat a na mapě vyznačit jejich rozšíření.

8.2.1 Metodologie

Prvním krokem bylo vytvoření mapy. Jako předlohu jsem vzala základní mapu z [Mapy.cz](https://mapy.cz)¹²⁴. Podle této předlohy jsem v grafickém editoru GIMP vytvořila mou vlastní mapu, na ní jsem vyznačila jen obce, kde se nosí podlužácký kroj. Následně jsem vytyčila hranice Podluží¹²⁵ a tím jsem od sebe oddělila obce, které jsou součástí Podluží a obce, které nejsou součástí Podluží, ale nosí podlužácký kroj.

Dalším krokem byl samotný výzkum. Rozhodla jsem se, že budu zkoumat rozdíly, které můžeme najít v dnešní době, ne ty, které jsme v podlužáckém kroji mohli pozorovat v minulosti.

Zkoumala jsem fotografie z hodů konaných v tomto a v předminulém roce ve všech obcích, kde se nosí podlužácký kroj a snažila jsem najít všechny rozdíly. Hodové fotografie jsou dostupné na webu či facebookové stránce fotografa najatého chasou, který fotí všechny účastníky, proto tyto fotografie vypovídají o současném stavu podlužáckého kroje.

Všechny nalezené rozdíly jsem si sepsala do tabulky a snažila jsem se najít všechny obce, v jejichž kroji se tento rozdíl nosí. Data z této tabulky jsem zaznačila do map uvedených v následujících podkapitolách.

¹²⁴ Mapa je dostupná na: <https://mapy.cz/zakladni?x=16.9371358&y=48.7639630&z=11>

¹²⁵ Viz strana 45.

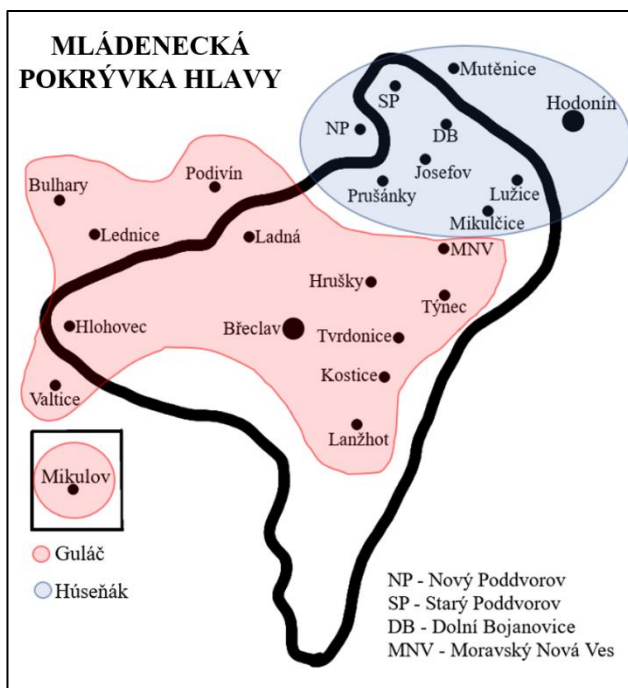
8.2.2 Mládenecká pokrývka hlavy u kroje „na vyslečení“

Na Podluží mládenci ke svátečnímu kroji nosí dvě různé pokrývky hlavy – *guláč* a *húseňák*. *Guláč* se nosí na jižním a západním Podluží a *húseňák* na severním Podluží.

Oba dva klobouky jsou z tuhé černé plsti, ale liší se svým tvarem. *Húseňák* je nižší a zaoblený, zatímco *guláč* je vyšší a jeho strany jsou ostré.

Liší se také *šmuk*. U obou klobouků je tvořen barevnými *ženilkami*¹²⁶. Šmuk *guláče* je tvořen jen červenými a bílými *ženilkami*, které se střídají v pásích. A u nich pak visí skleněné střapečky. Šmuk *húseňáku* je tvořen červenými, růžovými, bílými či zelenými *ženilkami*, které jsou obtočeny kolem *húseňáku*, stejně jako u *guláče* z nich visí skleněné střapečky a nakonec je vrch *šmuku* ozdoben bílými korálky.

Oba klobouky jsou vepředu zdobeny *točkem*¹²⁷.

Obrázek 78: Mapa zobrazující rozšíření guláče a húseňáku

Data z vlastního šetření, mapa vytvořena podle předlohy z *Mapy.cz*, 2021

Obrázek 80: Húseňáky josefovských chlapců

Foto: Jiří Kosík, hody Josefov, 2020

Obrázek 79: Guláče mláďenců ze Staré Břeclavi

Foto: Ludmila Esterková, hody Stará Břeclav, 2021

¹²⁶ Ženilka – ochlupený barevný drát.

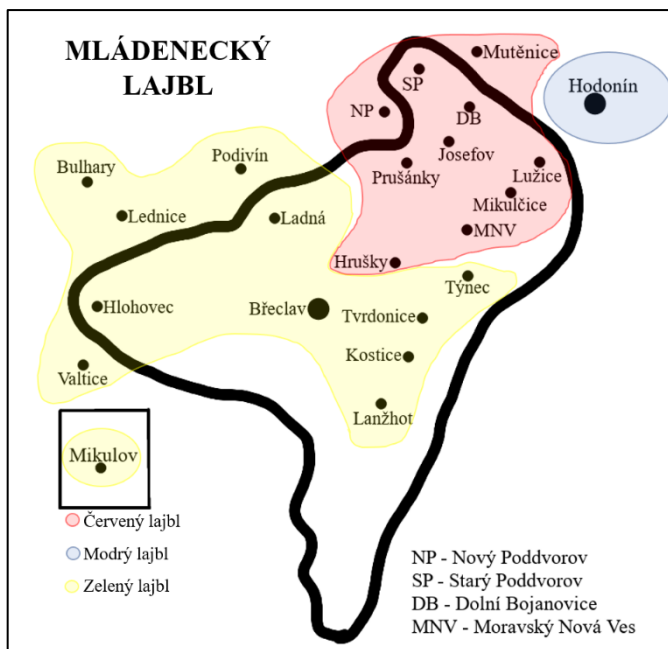
¹²⁷ Točko – umělé péro „zhotovené z umělých květů, vyplněné kulatými zrcátky a spirálovitě točenými drátky ukončenými barevnými skleněnými kuličkami různé velikosti“ (Kružík, 1982, s. 7).

8.2.3 Mládenecký lajbl u kroje „na vyslečení“

Na Podluží se nosí tři druhy *lajblů*. Jsou stejně střiženy, ale liší se v použitém hedvábí.

Na západním a jižním Podluží (s výjimkou Hrušek a Moravské Nové Vsi – tam se nosí červený *lajbl*¹²⁸) se nosí *lajbl*, který je vyplněný zeleným skládaným hedvábím a na krajích ozdoben aplikacemi ze stužek a flitrů.

Na severním Podluží (a v Moravské Nové Vsi a částečně i v Hruškách) se nosí *lajbl* z červeného hedvábí. Na tomto červeném podkladu je bohatá výzdoba z zlatých a stříbrných stužek a korálků.

Obrázek 81: Mapa zobrazující rozdílné mládenecké lajblly

Data z vlastního šetření, mapa vytvořena podle předlohy z *Mapy.cz*, 2021

Obrázek 83: Mládenec z Prušánek s červeným lajblem a mašlemi uspořádanými do vějíře

Foto: Jiří Kosík, hody Prušánky, 2021

Na levém spodním okraji jsou mašle, jež jsou všude s výjimkou Lanžhota uspořádaný do vějíře. V Lanžhotě jsou uvázány „na smečku“.

Dříve se nosily *lajbly* s použitým modrým hedvábím, ty můžeme dosud nalézt u některých chlapců v Hodoníně.

Obrázek 82: Mládenec z Lanžhota se zeleným lajblem a s mašlemi uvázanými „na smečku“

Foto: Marek Musil, hody Lanžhot, 2021

¹²⁸ Pro zjednodušení používám označení zelený *lajbl* – pro *lajbl* s zeleným hedvábím, červený *lajbl* – pro *lajbl* s červeným hedvábím a modrý *lajbl* s modrým hedvábím.

8.2.4 Mužské čizmy

Čizmy nošené v Lanžhotě se mírně liší od čizem nošených ve všech okolních podlužáckých vesnicích.

Tvarem i použitým materiálem jsou oba druhy čizem stejné, ale lanžhotské čizmy se liší vyšíváním a sešitím holénky.

Holénky běžných čizem jsou ušity z jednoho kusu polotuhé černé kůže, který je sešit vzadu.

Holénky lanžhotský čizem jsou ušity ze dvou kusů polotuhé černé kůže, jsou sešity na stranách i zvenku i zevnitř.

Výšivka ve spodní a horní části obou druhů čizem je stejná, liší se však vyšítí v prostřední části.

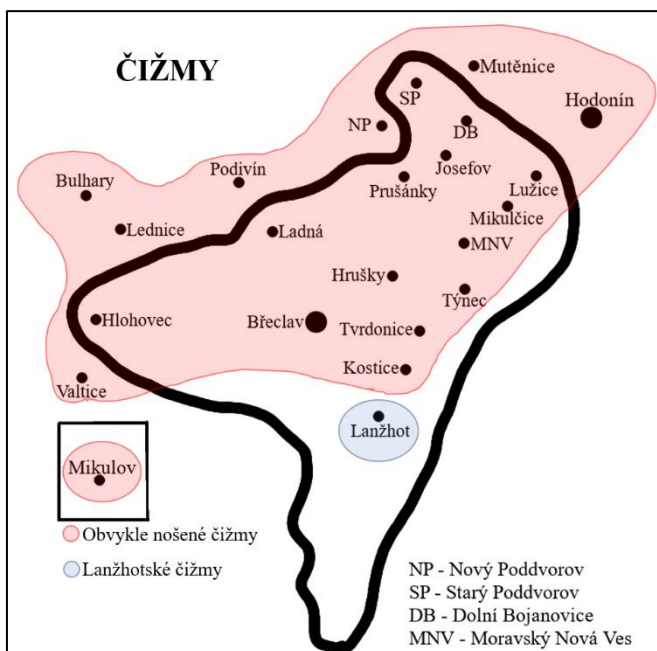
Na běžně nošených čizmách je vyšité srdce, na lanžhotských čizmách je po obou stranách vnějšího i vnitřního spoje vyšito „béčko“, jež je břískem natočeno ke spoji.

No obou druzích čizem je ve vrchní části připevněn fialový střepec – tzv. žongola.

Obrázek 85: Čizmy lanžhotského mládence

Foto: Marek Musil, hody Lanžhot, 2021

Obrázek 84: Mapa zobrazující nošení různých typů mládeneckých čizem

Data z vlastního šetření, mapa vytvořena podle předlohy z Mapy.cz, 2021

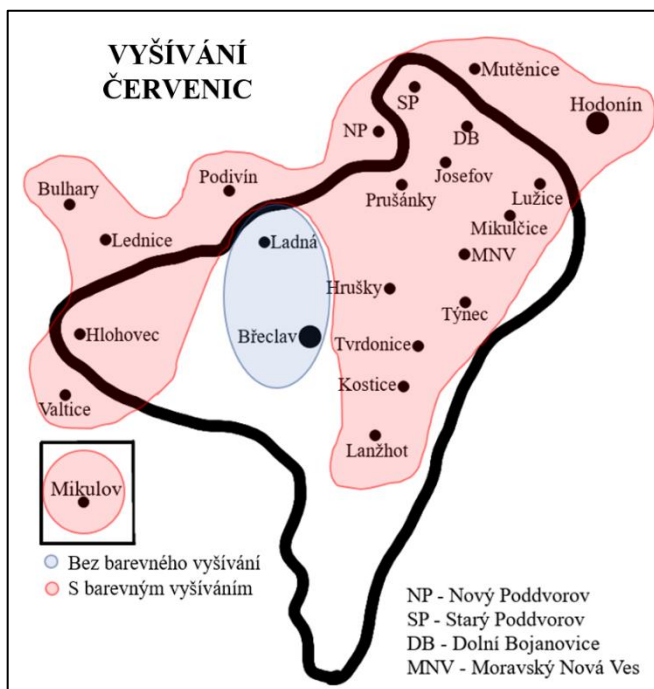

Obrázek 86: Čizmy mikulčického mládence

Foto: Jiří Kosík, 2019

8.2.5 Šňůrování červenic

I nejnámější a nejtypičtější součást podlužáckého kroje – *červenice* mládenců nejsou všude stejné. Všude s výjimkou Staré Břeclavi, Charvátské Nové Vsi a Poštorné a Ladné¹²⁹ se nosí *červenice* s modrým šňůrováním a barevným vyšíváním. V čtyřech zmíněných obcích se nosí *červenice* bez barevného vyšívání. *Červenice* s modrým vyšíváním se dříve nosily na celém Podluží, ale postupně byly všude až na zmíněné čtyři obce doplněny i o barevné vyšívání.

Obrázek 87: Mapa zobrazující rozdílné šňůrování červenic

Data z vlastního šetření, mapa vytvořena podle předlohy z *Mapy.cz*, 2021

Obrázek 89: Mládenec ze Staré Břeclavi s modře šňůrovanými červenicemi

Foto: Ludmila Esterková, hody Stará Břeclav, 2021

Obrázek 88: Mládenec z Týnce s barevně vyšívánými červenicemi

Foto: Jiří Kosík, hody Týnec, 2021

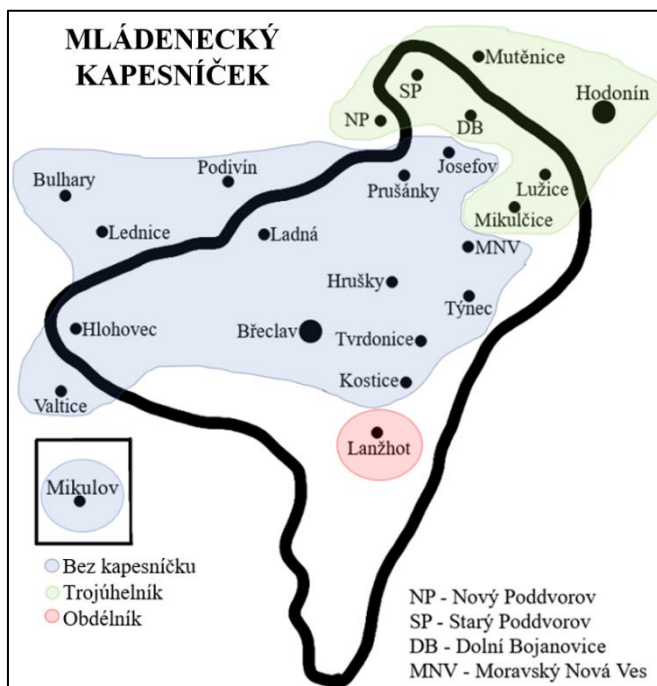
¹²⁹ Poštorná, Charvátské Nová Ves a Stará Břeclav byly původně samostatné obce. První dvě zmiňované se ke Břeclavi připojily až roku 1974, Stará Břeclav se připojila ke městu Břeclav (nazývané jako Nová Břeclav) v roce 1919 (Školl, 2001, s. 388- 401). Každá z těchto původních obcí má své vlastní hody, vlastní chasu a lidové tradice si udržuje sama (ale kroje se nijak významně neliší), ale na mapě je z důvodu praktičnosti zobrazuji jenom jako Břeclav. Ladná byla také původně součástí Břeclavi, ale roku 2004 se osamostatnila.

8.2.6 Kapesníček v červenicích

S *červenicemi* souvisí i další rozdíl a to *kapesníček*, který se vkládá do klínku *červenice*. Tento *kapesníček* je čtverec ze *molečku*, který bíle vyšitý a po okrajích okroužkovaný. V první polovině dvacátého století se vyšival barevně.

Je možné, že na nošení *kapesníčku* na severním Podluží měla vliv blízkost vesnic, kde se nosí (nebo nosil) kroj mutěnsko-hovoranského typu (Čejč, Hovorany apod.), ke kterému se nosí *kapesníček*.

Nosí se jen v Lanžhotě a v některých obcích severního Podluží. V Lanžhotě se *kapesníček* zastrčí do řemene, aby z pravého klínku trčel jeden roh (složený jako trojúhelník) (Šulák, 2022). Na severním Podluží je *kapesníček* složen kolmo (do obdélníku) a k *červenicím* se špendlí.

Obrázek 90: Mapa zobrazující nošení kapesníčku na Podluží

Data z vlastního šetření, mapa vytvořena podle předlohy z *Mapy.cz*, 2021

Bojanovic při verbuňku s kapesníčkem složeným kolmo

Foto: Jiří Kosík, hody Dolní Bojanovice, 2021

Obrázek 91: Lanžhotští mladenci s kapesníčkem poskládaným do trojúhelníku

Správně by na hlavě měli mít guláč

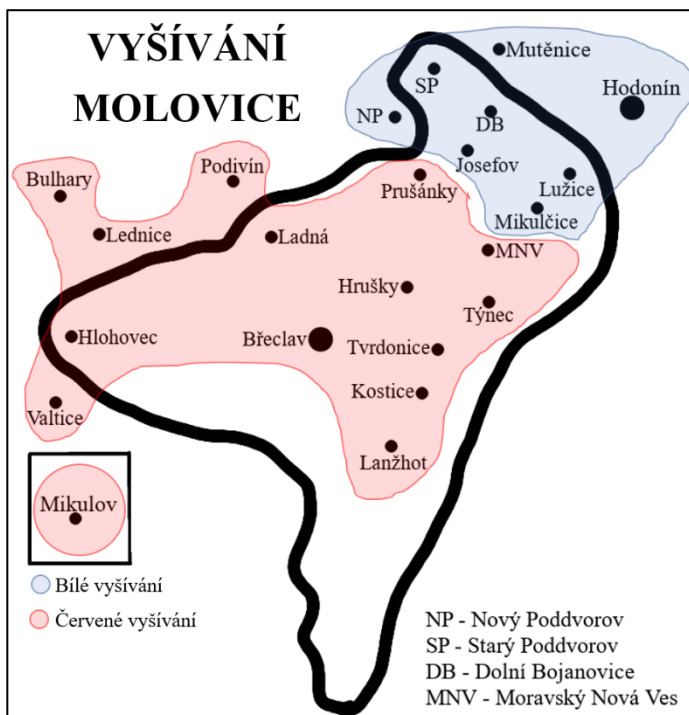
Foto: Marek Musil, hody Lanžhot, 2021

8.2.7 Vyšívání molovice

Na výšivkách puntů na podlužáckých *molovicích* – nejsvátečnějších mládeneckých *košelách* se objevují dvě barvy – bílá a červená.

Molovice s bílou výšivkou oblékají mládenci v některých obcích severního Podluží. Avšak ne všichni, i mezi nimi se objevují chlapci, kteří oblékají *molovice* s červenou výšivkou.

Zatímco červená výšivka je zřetelná na první pohled, bílá výšivka je viditelná pouze zblízka.

Obrázek 93: Mapa zobrazující rozšíření barev vyšívání mládenecké molovice na Podluží

Data z vlastního šetření, mapa vytvořena podle předlohy z *Mapy.cz*

Obrázek 94: Detail bílé výšivky molovice

Foto: Alžběta Bařinová, 2022

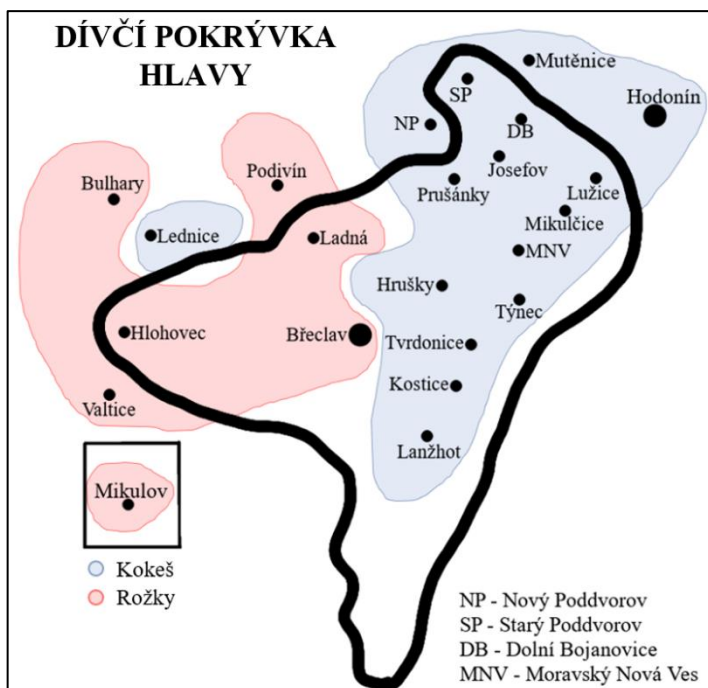
Obrázek 95: Detail červené výšivky molovice

Foto: Alžběta Bařinová, 2022

8.2.8 Dívčí pokrývka hlavy u kroje „na vyslečení“

Dívky nosí buď *kokeš* nebo *rožky*. *Kokeš* se nosí na charvátském Podluží a *rožky* na jižním a severním. Oba dva čepce jsou z lepenky pokryté červenou květovanou hedvábnou látkou. Jejich rozdíl je v jejich tvaru. *Rožky* jsou ve předu mírně nalomené, *kokeš* je kulatý.

Dalším rozdílem je počet páru mašlí, které spadají ze zadní strany čepce k pasu. U *rožků* spadá jen jeden pár, u *kokeše* dva nebo tři páry (počet se liší mezi jednotlivými obcemi).

Obrázek 96: Mapa zobrazující rozšíření rožků a kokeše na Podluží

Data z vlastního šetření, mapa vytvořena podle předlohy z Mapy.cz

Obrázek 97: Dívka v rožkách na hodonínském krojovém plesu

Foto: Jiří Kosík, krojovaný ples Hodonín, 2020

Rožky jsou potaženy veprostřed. *Rožky* mají mašle uspořádané do vějíře složeného z čtyř obloučků. *Kokeš* má na vrcholu chochol, skládající se z několika vrstev mašlí. Každá vrstva je tvořena z čtyř přehnutých mašlí. Složení chocholu se mezi obcemi liší.

Kokeš i *rožky* mají zadní část otevřenou, u *kokeše* ji ale zakrývá *gučka* tvořená z různobarevných (převážně bílých, modrých a růžových stuh). Některé dívky, které nosí *rožky*, tento otvor vyplňují pomocí výzdoby z umělých květin. Poslední rozdíl je v uspořádání mašlí na vrcholu. Oba čepce jsou potaženy mašlí, *kokeš* při zadním okraji mitry,

Obrázek 98: Kokeš hlohovecké dívky

Foto: Jiří Kosík, hody Hlohovec, 2021

V Ladné se nosí dvě varianty složení chocholu. První chochol složený ze tří vrstev barevných malovaných mašlí (– spodní mašle je růžová, prostřední je světle modrá a vrchní je bílá. Každá vrstva těchto mašlí je malovaná jinak.), na jejichž vrcholu je menší bílá nemalovaná mašlička. Do pasu spadají dva páry bílých mašlí, které jsou malované stejně jako mašle kolem pasu a u krku.

Obrázek 100: Podivinská dívka v kokeši

Foto: Marek Musil, hody Podivín, 2019

V Bulharech, Hlohovci, Charvátské Nové Vsi, Mikulově a Valticích je tento chochol složený ze dvou vrstev malovaných mašlí, na jejich vrchu je menší nemalovaná bílá mašlička. Vzadu spadají k pasu dva páry mašlí. Všechny tyto mašle jsou malovány stejně jako mašle uvázané kolem pasu a krku.

Obrázek 99: Ladenská dívka v kokeši

Foto: Jiří Kosík, hody Ladná, 2021

Druhá varianta se mimo Ladnou nosí i v Podivíně. Chochol se skládá ze tří vrstev bílých mašlí, každá mašle je jinak malovaná. Na vrcholu je menší nemalovaná bílá mašlička. K pasu spadají buďto dva páry mašlí malovaných stejně jako mašle u pasu a u krku anebo tři páry mašlí, které jsou malovány stejně jako jednotlivé vrstvy chocholu.

V Staré Břeclavi se nosí *kokeš* s chocholem z pěti různých mašlí, které nejsou malované. Nejspodnější mašle je čistě bílá, druhá je růžová, třetí je světle modrá a čtvrtá, která je o kousek menší je červená a na ní je ještě menší bílá. *Kokeši* tady říkají *rožky*¹³⁰.

Obrázek 101: Starobřeclavské dívky v kokeších

Foto: Jiří Kosík, hody Stará Břeclav, 2021

¹³⁰ Zápisky paní Růženy Kůrečkové.

8.2.9 Mašle spadající od pasu u dívčího kroje „na vyslečení“

Až do 50. let všude na Podluží dívky nosily mašli u pasu složená tak, že spadala až k okraji sukně. Způsoby uvázání či složení se mezi vesnice lišily. Do dnešní doby se tyto způsoby vázání a složení mašlí uchovaly jen ve Staré Břeclavi, Ladné a Podivíně.

Ve Staré Břeclavi je mašle uvázaná „na smečku“ přesně ve prostřed, takže spadá ke spodnímu okraji *fěrtochu* zároveň s mašlí spadající od krku, která ji překrývá.

V Ladné a Podivíně mašle spadá ke konci sukně po stranách sukně, vedle *fěrtochu*.

Mašle je vymalovaná stejně jako mašle spadající od krku.

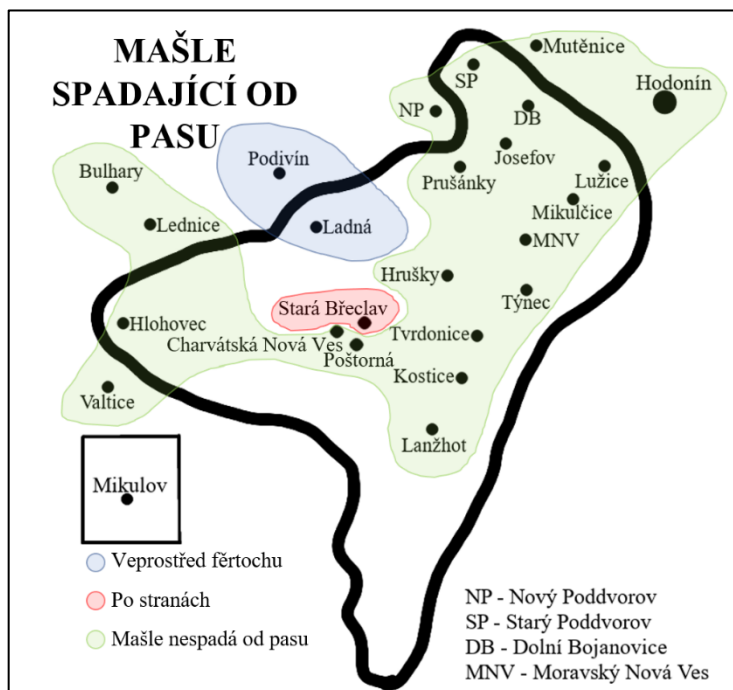
Obrázek 104: Dívka z Ladné s mašlí spadající od pasu mimo *fěrtoch*

Foto: Jiří Kosík, hody Ladná, 2021

Obrázek 103: Dívky ze Staré Břeclavi s mašlí spadající ve prostřed *fěrtochu*

Foto: Jiří Kosík, hody Stará Břeclav, 2021

Obrázek 102: Mapa zobrazující rozšíření mašlí spadajících od pasu na Podluží

Data z vlastního šetření, mapa vytvořena podle předlohy z *Mapy.cz*

8.2.10 *Krejzlík u dívčího kroje „na vyslečení“*

Krejzlík je „malý úzký límeček těsně přiléhající ke krku, vyrobený z tylu a ozdobné naskládané mašličky. Horní okraj lemuje úzká krajka.“ (Kružík, 1982, s. 37). Krejzlík se nosí jen na severním a jižním Podluží (s výjimkou Lanžhota a Moravské Nové Vsi).

V obcích, kde nenosí *krejzlík*, nosí *obojek* s okroužkovaným horním okrajem.

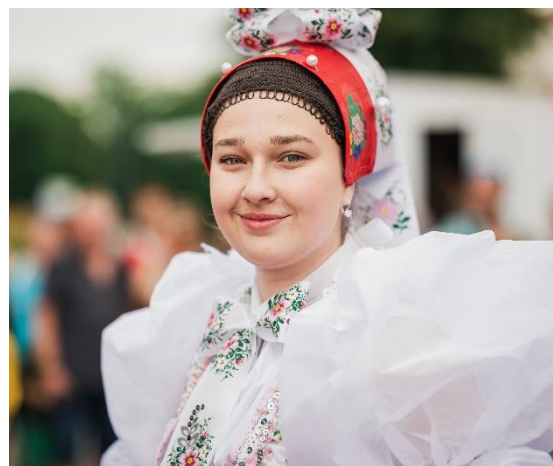
Obrázek 105: Mapa zobrazující nošení krejzlíku na Podluží

Obrázek 106: Dívka z Mutěnic s krejzlíkem

Foto: Jiří Kosík, hody Mutěnice, 2021

Data z vlastního šetření, mapa vytvořena podle předlohy z *Mapy.cz*, 2021

Obrázek 107: Dívka z Hlohovce bez krejzlíku

Foto: Jiří Kosík, hody Hlohovec, 2021

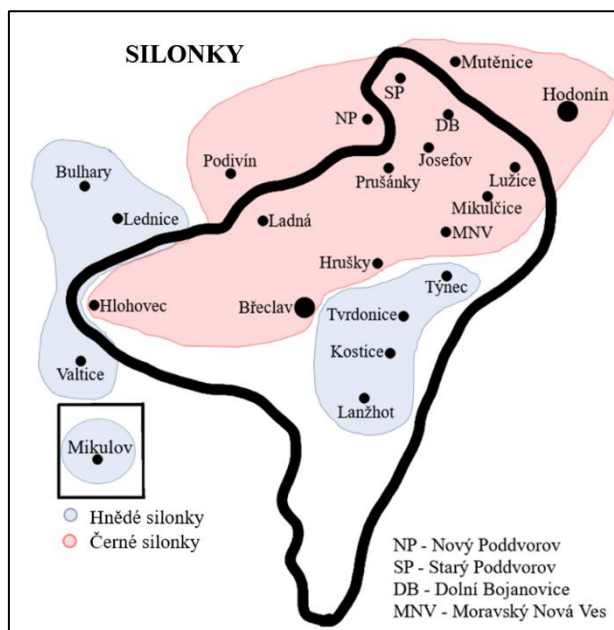
8.2.11 Silonové punčochy u dívčího kroje „na vyslečení“

Dívky v současné době nosí pod kroj kupované silonové punčochy¹³¹. Malé děvčátka je nosí v barvě bílé, ale jakmile začnou *dívčit*, oblékají je v barvě hnědé či černé. Hnědé nosí v obcích s původně německým obyvatelstvem (Mikulov, Valtice, Lednice a Bulhary) a v části jižního Podluží (Týnec, Tvrdonice, Kostice a Lanžhot).

Obrázek 108: Lanžhotská dívka s hnědými silonkami

Foto: Marek Musil, hody Lanžhot, 2021

Obrázek 110: Mapa zobrazující nošení černých a hnědých silonek ke kroji „na vyslečení“ na Podluží

Data z vlastního šetření, mapa vytvořena podle předlohy z *Mapy.cz*, 2021

Obrázek 109: Dívka ze Starého Poddvorova s černými silonkami

Foto: Ludmila Esterková, hody Starý Poddvorov, 2021

¹³¹ Tyto silonky většinou vydrží jen na jedno oblečení do kroje, protože kasanice tím jak jsou naškrobené, jsou tvrdé a při chůzi se otírají o stehna. Tím se silonky potrhají tak, že už je není možné znovu obléct.

ZÁVĚR

Celá práce přináší obsáhlý náhled na stav podlužáckého kroje v první čtvrtině 21. století. Může být autentickou a cennou výpovědí nejen o samotné podobě podlužáckého kroje.

Jedním z cílů ve mé Středoškolské odborné činnosti bylo vytvořit ucelený obraz současné podoby podlužáckého kroje. Popsala jsem všech 25 různých variant krojů, které je možné spatřit v současné době na Podluží. Nenašla jsem žádnou variantu, kterou bych nezmínila, takže dle mého názoru se mi tento cíl podařilo splnit.

Je však zřejmé, že některé osoby oblékající kroj, bohužel jednotlivé varianty kombinují, a tak může dojít ke vzniku nových variant, toto kombinování je však ve většině případů považováno za nevkusné.

Dalším mým cílem bylo popsání historického vývoje a faktorů, které na kroj působily. Historický vývoj jsem popsala jen stručně, hlavně z toho důvodu, že se tomuto tématu již věnuje většina publikací o podlužáckém kroji. Soustředila jsem se tedy na současnou podobu, která v žádné knize popsána není. Faktory jsou popsány jen okrajově, neboť se jim dostupná literatura příliš nevěnuje a detailní prověření z terénu nebylo z časových důvodů možné. Na zpracovanou práci by mohl tematicky navazovat další, v níž by s autor věnoval vlivům etnických menšin (Charvátů, Němců aj.), obyvatel okolních národopisných subregionů (hanáckých Slováků, Dolňáků aj.) a obyvatel sousedních zemí (Rakušanů, Slováků), městského obyvatelstva, vojáků apod.

Mým třetím cílem bylo popsání výroby jednotlivých součástí. Výroba některých součástí je složitá, a proto jsem se jí zjednodušila. V navazující práci by za hlubší zpracování stál popis výroby všech jednotlivých součástí a také změna procesu jejich výroby v průběhu času.

Samotná praktická část přináší témata, kterým byla dosud v literatuře věnovaná buďto žádná a nebo velmi malá pozornost, ale rozhodně si nezaslouží být opomíjené. Tyto výzkumy proto mohu označit jako jedinečné, jelikož nikde tyto témata v takovém rozsahu zpracovány nebyly.

Praktickou část jsem rozdělila na dvě menší. V první z nich jsem se zaměřila na zpracování aktuálních trendů u podlužáckého kroje. Podle mého názoru se mi splnění tohoto cíle podařilo. Při zpracování podkladů se ukázalo, že většinu těchto trendů je možné sledovat u ženského kroje, u mužského je trendů minimum.

V druhé části praktické části jsem se zabývala vnitroregionálními rozdíly a jejich znázornění na mapě. Celkem jsem zaznamenala 10 rozdílů, všechny jsem podrobně popsala, zobrazila jejich rozšíření na mapě a doplnila bohatou obrazovou dokumentací. Některé rozdíly jsou v literatuře okrajově popsány (např. rozdíly mezi mládeneckými *lajbly* anebo dívčími *kokeši* a *rožky*), o jiných však v literatuře zmínka nebyla a i pro mě byly novinkou (např. nošení mládeneckých *lajblů* s modrým hedvábím v Hodoníně).

SLOVNÍK POUŽITÝCH NÁŘEČNÍCH POJMŮ

„do koša“ – typ zapletení vlasů k obřadnímu kroji

„mánesák“ – krojová varianta zachycená na malbách Josefa Mánesa

„na babušu“ – šátek uvázaný pod bradou

„na drndu“ – šátek zavázaný v týle

„na mňako“ – málo naškrobené

„na smečku“ – uvázání na mašličku

„na vyslečení“ – nejslavnostnější verze kroje svobodné mládeže, nošená např. na hody

„na zahrádku“ – typ zapletení vlasů ke kroji

Asparát – chřest hustokvětý

Astrigánka – mužská čepice z nepravého hastrigánu

Bélešnica – *jupka* ze sametu

Bombardáky – dlouhé kalhoty růžové nebo modré barvy ušité z teplákoviny sahající nad kolena

Červenice – červené soukenné kalhoty, zdobené šňůrováním a výšivkou

Čižmy – typ ženské i mužské obuvi

Dirkovic – typ méně slavnostnější mužské *košele*

Dubeňák – druh mužského kožuchu

Dýnko – poklop

Fěrtoch – bíle vyšíváná *molečková* zástěra

Fěrtůšek – *fěrtoch* pro menší děvčata s jednodušší (nebo žádnou) výšivkou

Ficle – typ paličkované krajky

Frča – typ ozdoby *pupiny* či *rožků*

Gatňák – šňůrka, kterou se zavazují *třaslavice* v pase

Gučka – drdol anebo kulatý útvar z mašlí

Guláč – typ mládeneckého klobouku

Haklík – háček, který se zapíná do oka

Halina – dlouhý bílý mužský kabát z huňaté látky s vlasem na vnější straně, kraje jsou zdobeny červeným sukmem, vzadu má límeček spadající do půlky zad

Holubička – typ dětské pokrývky hlavy

Húseňák – typ mládeneckého klobouku

Jojky – typ mužské pracovní obuvi, jež se nosila v minulosti

Juchačka – typ skleněné láhve s

Jupka – typ ženského svrchního oděvu

Kabaňa – mužský kabátec

Kacabaja – viz *kabaňa*

Kapesníček – u mláďenců vyšíváný *molečkový* čtverec, který se v některých obcích zastrkává do zástříhu *červenice* – u dívek malovaný či vyšíváný čtverec z rouda anebo *molečku*, který se připíná na sukni

Kasanica – též *bílenica*, *trčanica*, *kanafaska* – spodnička

Kokeš – typ dívčí pokrývky hlavy ke kroji „na vyslečení“

Kopny – mužské čizmy bez vyšívání a *žongoly*

Kordulka – viz *lajbl*

Kosírek – dlouhé bělené husí, volavčí nebo kohoutí pero

Kostn – komoda s hlubším šuplíky

Košela – košile

Kožuch – kožich

Kožúšek – zdrobněle kožich

Krejzlík – malý úzký límeček těsně přiléhající ke krku (Kružík, 1982, s. 37)

Krepinky – drobné barevné sklíčka

Křepelica – typ zapletení vlasů k obřadnímu kroji

Lajbl – krátká dívčí i mládenecká vesta

Makovička – typ ozdoby *pupiny*

Moleček – sklenný mol

Molovica – typ mládenecké *košele*

Mužák – ženatý muž

Natrčená – hodně naškrobená, tak aby daná krojová součástka působila široce

Obojek – bíle vyšíváný *molečkový* čtverec, jež se přivazuje pomocí šňůrek ke krku a spadá do půli zad

Pasnica – dětské celistvé šaty

Péro – ozdoba na klobouku

Pinta – vyztužený pás

Podkasák – krátká nejspodnější kasanice

Porta – též *správa* či lístková paráda – typ krajky

Pruclek – bílý lajbl; stejná funkce jako dnešní podprsenka

Pupina – dětská pokrývka hlavy

Pupuška – viz *pupina*

Reformcangle – nohavičky, které sahaly až ke kolenům, kde se stahovaly a byly zakončeny *canglováním*

Rozgajdaný – neupravený

Rožky – typ dívčí pokrývky hlavy ke kroji „na vyslečení“

Rubáš – krátká upnutá sukně

Rukávce – košilka s baňatými *molečkovými* rukávy

Růža – typ ženské pokrývky hlavy k obřadnímu kroji

Sametka – lajbl k českému kroji

Smyčky – mašličky či ozdoba *pupiny*

Sometka – viz *bélešnica*

Sotûrek – slaměný obal na lahev

Šáteček – mužský červený šátek, jež se uvazuje kolem krku, je ukončen třásněmi

Šatka – typ ženské pokrývky hlavy k obřadnímu kroji

Širúch – klobouk

Šmuk – ozdoba na okrajích *guláče* či *húseňáku*

Šohajka – viz *juchačka*

Šráček – popruh přes ramena držící sukni

Štricle – nátepničky na ruce

Šuba – typ kožuchu nošeného na svatby

Tacle – krajkové volány ukončující *rukávce*

Točko – ozdoba *guláče* či *húseňáku*

Třaslavice – bílé plátěné kalhoty jednoduchého střihu

Vlňáček – typ *vlňáku*

Vlňák – „vlněný přehoz čtvercového tvaru s třásněmi po obvodu“ (Matuszková, 2015, s. 46)

Vložkovic – nejméně slavnostní typ mužské *košele*

Zahrádka – přičesek používaný místo složitého zaplétání vlasů „na zahrádku“

Zaviják – letní typ *vlňáku*

Ženilka – ochlupený barevný drát

Žongola – fialový štrapec na mužských *čizmách*

Žudro – klenutý přístavek u dveří

SEZNAM ZKRATEK

aj. – a jiné

apod. – a podobně

DB – Dolní Bojanovice

eds. – editoři

MNV – Moravská Nová Ves

např. – například

NP – Nový Poddvorov

popř. – popřípadě

SP – Starý Poddvorov

tj. – to je

tzn. – to znamená

BIBLIOGRAFIE

Akademické práce

ILČÍK, Radim. *Vnímání hranic národopisné podoblasti Podluží*. Bakalářská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav, 2019.

MARIÁNKOVÁ, Kamila. *Maléřečky a lidový ornament na Podluží*. Bakalářská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filosofická fakulta, Ústav evropské etnologie, 2020.

ONDERKOVÁ-DOSTÁLOVÁ, Libuše. *Lidové umění moravského Podluží*. Brno: [Filosofická fakulta Masarykovy university], 1953.

SCHALLENBERGEROVÁ, Veronika. *Současná lidová výšivka v regionu Podluží*. Bakalářská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav Evropské etnologie, 2005.

VEJBOROVÁ, Petra. *Současná podoba folkloru na území hlavního města Prahy a Středočeského kraje*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2009.

VINTROVÁ, Lenka. *Svéráz na Luhačovicku*. Bakalářská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filosofická fakulta, Ústav evropské etnologie, 2006.

ZIGÁČKOVÁ, Kateřina. *Lidový oděv a kroj v životě obyvatel Podluží na počátku 21. století na příkladu obce Dolní Bojanovice*. Magisterská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav evropské etnologie, 2014.

ZIGÁČKOVÁ, Kateřina. *Život a práce lidové vyšivačky a krejčové*. Bakalářská diplomová práce Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav evropské etnologie, 2012.

Články

BÁRTA, Milan. Chorvatská akce. Vysídlení chorvatských rodin z jižní Moravy do vnitrozemí v letech 1947–1951. *Paměť a dějiny* 2010, IV(3), 14-25. ISSN 802-8241.

KÁŇOVÁ, Alena. K typologickému zařazení mentýků a šub. *Národopisná revue* 1998, roč. 8, č. 1, 11-14.

KÁŇOVÁ, Alena. Lidový textil ve sbírce břeclavského muzea (sukně, kacabaje, jupky, zástěry a mašle). *Malovaný kraj: národopisný a vlastivědný časopis Slovácka* 2004, č. 5, 16–17.

KÁŇOVÁ, Alena. Lidový textil ve sbírce břeclovského muzea (Ženské rukávce, lajbly a pokrývky hlavy). *Malovaný kraj: národopisný a vlastivědný časopis Slovácka* 2004, č. 6, 16–17.

KÁŇOVÁ, Alena. Lidový textil ve sbírce břeclovského muzea (Ženský svrchní oděv a obuv). *Malovaný kraj: národopisný a vlastivědný časopis Slovácka* 2004, č. 3, 16–17.

KÁŇOVÁ, Alena. Lidový textil ve sbírce břeclovského muzea: dětský oděv. *RegioM: Sborník Regionálního muzea v Mikulově* 2015, 116–122. ISSN 1211-5800.

MORAVCOVÁ, Mirjam. Svéráz v oděvní kultuře lidových vrstev města dvacátá léta 20. století. *Český lid* 1986, roč. 73, č. 3, 157–167.

ONDERKOVÁ-DOSTÁLOVÁ, Libuše. DĚTSKÝ KROJ NA PODLUŽÍ: Příspěvek k popisu podlužáckého kroje. *Český lid* 1956, roč. 43, č. 4, 172–177.

VYCPÁLEK, Vratislav. Řadový Salonní Tanec z r. 1862. *Český lid* 1963, roč. 50, č. 3, 180–184.

ZEMAN, I. A.: Die Podlužaken. Ein kleiner Beytrag zur Ethnographie von Mähren. *Mährischer Wanderer* 1811, nestránkováno.

Dokumentární filmy

Moravští Chorvaté – zrazený národ. TV, ČT2, 6. 3. 2018, 19:50. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11517753433-moravsti-chorvate-zrazeny-narod/41623510020/?kvalita=auto>

Emailová korespondence

Emailová korespondence s Františkem Schulzem [online], 30. 8. 2021.f

Emailová korespondence s Jitkou Matuszkovou [online], 31. 10. 2021.

Emailová korespondence s Klárou Císaříkovou [online], 19. 1. 2022.

Knihy

BARTOŠ, František. *Lid a národ*. Ve Velkém Meziříčí: J.F. Šašek, 1885.

BROUČEK, Stanislav a Richard JEŘÁBEK, eds. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Etnologický ústav AV ČR v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty MUNI v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1450-2.

FLAJŠHANS, Václav. *Náš jazyk mateřský: dějiny jazyka českého a vývoj spisovné slovenštiny*. Praha: Unie, 1924.

FROLEC, Václav. *Etnografické skupiny a moravanství*. Jižní Morava. Brno: Blok, 1991, 27, 223-258.

HÚSEK, Jan, NIEDERLE, Lubor, (eds.) *Moravské Slovensko*. 2. vyd. Národopis lidu československého. Praha: Národopisná společ. československá, 1923.

JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Vlastivěda moravská. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. ISBN 80-86156-31-1.

JEŘÁBEK, Richard, Václav FROLEC a Dušan HOLÝ. *Podluží: kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962.

JEŘÁBEK, Richard. Břeclav a Podluží. In: KORDIOVSKÝ, Emil a Evženie KLANICOVÁ. *Město Břeclav*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2001. ISBN 80-7275-025-9.

JEŘÁBEK, Richard. Etnografické skupiny a oblasti. In: JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Vlastivěda moravská. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. ISBN 80-86156-31-1.

KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 5. vyd., Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 978-80-7235-446-7.

KOPECKÝ, Josef. *Slovácká svatba na Podluží*. Praha: [s.n.], 1898.

KRUŽÍK, Jan. *Kroje na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, [1982].

LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidová výšivka na Podluží*. Kultura a tradice. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 1982.

LUDVÍKOVÁ, Miroslava. Výšivka na plátně v proměnách času. In: KORDIOVSKÝ, Emil a Evženie KLANICOVÁ. *Město Břeclav*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2001. ISBN 80-7275-025-9.

MATUSKOVÁ, Jitka. Lidový oděv. In: *Starý Poddvorov*: Obec Starý Poddvorov, 2010. ISBN 978-80-254-8613-9.

MATUSZKOVÁ, Jitka. *Kroje na Podluží a Hodonínsku: Místní akční skupina Dolní Morava*. Břeclav: Pro Místní akční skupinu Dolní Morava, z.s., vydal Malovaný kraj, občanské sdružení, 2015. ISBN 978-80-87954-03-4.

NIEDERLE, Lubor. *Slovanské starožitnosti: oddíl hist. - etnologický*. Praha: Bursík a Kohout, 1919.

NOHÁČ, Jan, DVORSKÝ, František, (eds.) *Vlastivěda moravská*. Brno: Musejní spolek, 1911.

ŠKOLL, Jaroslav. Břeclav v letech 1839-2000. In: KORDIOVSKÝ, Emil a Evženie KLANICOVÁ. *Město Břeclav*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2001. ISBN 80-7275-025-9.

ŠTĚPÁNEK, Václav a Libor JAN. *Starý Poddvorov: dějiny obce*. Starý Poddvorov: Obec Starý Poddvorov, 2010.

TOBOLOVÁ, Markéta. Lidový oděv. In: *Týnec: městečko na Podluží*. [Týnec]: Obec Týnec, 2016. ISBN 978-80-87954-07-2.

Obrazové knihy

BARAN, Ludvík a Jitka STAŇKOVÁ. *Lidové kroje Slovácka*. Praha: Pressfoto, [1985].

DOSKOČIL, Leoš. *Ztracená tvář Podluží: Tvrdonice a Kostice*. [Tvrdonice]: Okrašlovací spolek Tvrdonice. ISBN 978-80-87954-10-2.

ŽIDLICKÝ, Vladimír. *Lidé, kroje, tradice: Bavyry, Břeclav, Stará Břeclav ... Valtice*. Brno: David Židlický/Atelier Zidlicky, c2013. ISBN 978-80-905608-0-2.

Osobní nevydané zápisky

Zápisky Růženy Kůrečkové, rodačky ze Staré Břeclavi, místní odborníci na podlužácký kroj. Stará Břeclav, 2014

Ústní podání

BAŘINOVÁ, Marie, pamětnice. Starý Poddvorov, 27. 10. 2021.

RYČL, František. Středoškolský učitel dějepisu a českého jazyka, věnuje se regionální publicistice o Hodonínu. Hodonín: 7. 10. 2021.

HAJDOVÁ, Miroslava, vedoucí souboru Kordulka ve Starém Poddvorově. Starý Poddvorov, 27. 10. 2021.

ŠULÁK, František, cimbalista a folklorista, narozený v Lanžhotě. Starý Poddvorov, 7. 1. 2022.

Legislativní dokumenty

ČESKO. *Nový občanský zákoník*. Praha, ročník 2012, číslo 89. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

SEZNAM OBRAZOVÉHO MATERIÁLU

Obrázek 1: Pětadvacetiletá žena v kroji Moravských Charvátů (rok 1897).....	16
Obrázek 2: Dívka z Mutěnic v kroji původně nošeném v Mutěnicích.....	18
Obrázek 3: Hranice subregionu Podluží, jak jsou vnímány autorkou.....	19
Obrázek 4: DFS Kordulka ze Starého Poddvorova s CM Matěje Kůrečky.....	21
Obrázek 5: Chasa ze Starého Poddvorova.....	22
Obrázek 6: Rozložení stuh na <i>pupině</i> . a) <i>makovička</i> b) <i>frča</i> c) <i>smyčky</i>	24
Obrázek 7: Děvčátka z Dolních Bojanovic v slavnostní <i>pasnici</i> s <i>pupinou</i>	24
Obrázek 8: Děvčátka z Moravské Nové Vsi v <i>pasnicích</i> a <i>holubičkách</i>	25
Obrázek 9: Děti z DFS Slunéčko ve všedních krojích.....	26
Obrázek 10: Děvčátka z Týnce v sukních se šráky.....	27
Obrázek 11: Děvčátka z Dolních Bojanovic v slováckých šatech.....	27
Obrázek 12: Děvčátka z Týnce.....	28
Obrázek 13: Děvčátka v tzv. českém kroji.....	28
Obrázek 14: Ženy ze Starého Poddvorova při práci na poli.....	29
Obrázek 15: Sbor Poddvoráci jací tací ze Starého Poddvorova v pracovních krojích.....	30
Obrázek 16: Kostická dívka v kroji „na vyslečení“.....	32
Obrázek 17: Čižmy mikulčické dívky.....	33
Obrázek 18: Dívka oblékající si <i>kasanice</i>	34
Obrázek 19: Dívka oblékající si <i>kasanec</i>	34
Obrázek 20: Barevné sukně prušánských dívek.....	35
Obrázek 21: <i>Rukávce</i> s již navlečeným <i>lajblem</i>	36
Obrázek 22: <i>Tacle</i>	36
Obrázek 23: <i>Kapesníček</i>	37
Obrázek 24: <i>Obojek</i>	37
Obrázek 25: <i>Zahrádka</i> jako příčesek.....	38
Obrázek 26: Dívka ze Starého Poddvorova v <i>zahrádce</i> jako umělém příčesku.....	39
Obrázek 27: Dívka ze Staré Břeclavi s vlasy zapletenými „na zahrádku“ a <i>kokešem</i>	39
Obrázek 28: Dívka z Mutěnic s <i>vlnákem</i>	40
Obrázek 29: Lanžhotské dívky ve slavnostní variantě slováckých šatů.....	41
Obrázek 30: Dívky v <i>kacabajích</i> se šněrovačkou.....	42
Obrázek 31: Kostická žena v kroji.....	43

Obrázek 32: Žena z Staré Břeclavi v <i>sometce</i>	44
Obrázek 33: Ženy z Břeclavi v slavnostním kroji	44
Obrázek 34: Detail zajícových šatů	45
Obrázek 35: Detail tabulových šatů	45
Obrázek 36: Detail <i>zavijáku</i>	45
Obrázek 37: Detail <i>vlňáku</i> se sirkovou páskou	45
Obrázek 38: Přespolní dívky v tzv. českém kroji v Ladné na hodech	46
Obrázek 39: Přespolní dívky v „ <i>mánesáku</i> “ na hodech v Dolních Bojanovicích	48
Obrázek 40: Dívka ze Starého Poddvorova v jednom ze stylizovaných podlužáckých krojů .	48
Obrázek 41: Chlapec z Hlohovce	50
Obrázek 42: Chlapec z Kostic	50
Obrázek 43: Manželský pár v pracovních krojích	51
Obrázek 44: Muž v halině ze Staré Břeclavi	52
Obrázek 45: Mládenci z Dolních Bojanovicích	53
Obrázek 46: Zavazování <i>košele</i>	54
Obrázek 47: Čizmy bojanovského mládence	54
Obrázek 48: Přichystané <i>červenice</i> , <i>šáteček</i> a <i>lajbl</i> s mašlemi	55
Obrázek 49: <i>Šáteček</i>	55
Obrázek 50: <i>Kapesníček</i> nošený na severním Podluží	56
Obrázek 51: <i>Húseňák</i>	56
Obrázek 52: <i>Guláč</i>	56
Obrázek 53: <i>Šohajky</i> týneckých chlapců	57
Obrázek 54: Mutěňští mládenci v <i>kacabajách</i>	58
Obrázek 55: Mládenci z Mutěnic v kabátech	58
Obrázek 56: Poddvorovští chlapci jako přespolní na hodech v Dolních Bojanovicích	59
Obrázek 57: Mužák z Kostic v slavnostním kroji	60
Obrázek 58: Dívky z Lanžhota v obřadním kroji	62
Obrázek 59: Poštorenské dívky v bíle vyšívané <i>šatce</i>	63
Obrázek 60: Dívky z Tvrdonic v malované <i>šatce</i>	63
Obrázek 61: Dívka z Dolních Bojanovic v <i>růži</i>	64
Obrázek 62: Dívka ze Starého Poddvorova v se věncem a vlasy zapletenými do drdolu	65
Obrázek 63: Dívky z Dolních Bojanovic se věncem a vlasy zapletenými „ <i>do koše</i> “	65
Obrázek 64: Dámský <i>kožuch</i> uložený ve sbírkách Městského muzea a galerie Břeclav	66
Obrázek 65: Dva svatební páry z Lanžhota.	67

Obrázek 66: Krojovaná mládež při tanci besedy na krojovém plesu v Moravské Nové Vsi...	74
Obrázek 67: Dívky ze Starého Poddvorova v kostele po skončení mše slavené při příležitosti Božského srdce.....	75
Obrázek 68: Mládenci při závěrečném verbuňku při Tvrdomských národopisných slavnostech 2019.....	76
Obrázek 69: Dívky z Dolních Bojanovic při průvodu během Zlaté soboty v Žarošicích 2021	78
Obrázek 70: „Hospodáři“ ze Starého Poddvorova v krojích po skončení svatoštěpánské mše	79
Obrázek 71: Dívka ze Starého Poddvorova	80
Obrázek 72: Dívka z Kostic	80
Obrázek 73: Mašle s rostlinnou výmalbou.....	81
Obrázek 74: Mašle se svérázovou výmalbou	81
Obrázek 75: Dívka ze Starého Poddvorova	82
Obrázek 76: Dívka ze Starého Poddvorova	82
Obrázek 77: Dívky na kostickém krojovaném plese.....	83
Obrázek 78: Mapa zobrazující rozšíření <i>guláče</i> a <i>húseňáku</i>	85
Obrázek 79: <i>Guláče</i> mládenců ze Staré Břeclavi.....	85
Obrázek 80: <i>Húseňáky</i> josefovských chlapců.....	85
Obrázek 81: Mapa zobrazující rozdílné mládenecké <i>lajbly</i>	86
Obrázek 82: Mládenec z Lanžhota se zeleným <i>lajblem</i> a s mašlemi uvázanými „na smečku“	86
Obrázek 83: Mládenec z Prušánek s červeným <i>lajblem</i> a mašlemi uspořádanými do vějíře... 86	
Obrázek 84: Mapa zobrazující nošení různých typů mládeneckých <i>čížem</i>	87
Obrázek 85: <i>Čížmy</i> lanžhotského mládence	87
Obrázek 86: <i>Čížmy</i> mikulčického mládence	87
Obrázek 87: Mapa zobrazující rozdílné šňurování <i>červeníc</i>	88
Obrázek 88: Mládenec z Týnce s barevně vyšívanými <i>červenícemi</i>	88
Obrázek 89: Mládenec ze Staré Břeclavi s modře šňurovanými <i>červenícemi</i>	88
Obrázek 90: Mapa zobrazující nošení <i>kapesníčku</i> na Podluží	89
Obrázek 91: Lanžhotští mládenci s <i>kapesníčkem</i> poskládaným do trojúhelníku.....	89
Obrázek 92: Mládenec ze Dolních Bojanovic při verbuňku s <i>kapesníčkem</i> složeným kolmo. 89	
Obrázek 93: Mapa zobrazující rozšíření barev vyšívaní mládenecké <i>molovice</i> na Podluží	90
Obrázek 94: Detail bílé výšivky <i>molovice</i>	90
Obrázek 95: Detail červené výšivky <i>molovice</i>	90
Obrázek 96: Mapa zobrazující rozšíření <i>rožků</i> a <i>kokeše</i> na Podluží	91

Obrázek 97: Dívka v <i>rožkách</i> na hodonínském krojovém plesu.....	91
Obrázek 98: <i>Kokeš</i> hlohovecké dívky	92
Obrázek 99: Ladenská dívka v <i>kokeši</i>	92
Obrázek 100: Podivínská dívka v <i>kokeši</i>	92
Obrázek 101: Starobřeclavské dívky v <i>kokeších</i>	93
Obrázek 102: Mapa zobrazující rozšíření mašlí spadajících od pasu na Podluží	94
Obrázek 103: Dívky ze Staré Břeclavi s mašlí spadající ve prostřed <i>fěrtochu</i>	94
Obrázek 104: Dívka z Ladné s mašlí spadající od pasu mimo <i>fěrtoch</i>	94
Obrázek 105: Mapa zobrazující nošení <i>krejzlíku</i> na Podluží	95
Obrázek 106: Dívka z Mutěnic s <i>krejzlíkem</i>	95
Obrázek 107: Dívka z Hlohovce bez <i>krejzlíku</i>	95
Obrázek 108: Lanžhotská dívka s hnědými silonkami.....	96
Obrázek 109: Dívka ze Starého Poddvorova s černými silonkami	96
Obrázek 110: Mapa zobrazující nošení černých a hnědých silonek ke kroji „na vyslečení“ na Podluží.....	96

ZDROJE FOTOGRAFIÍ

Jiří Kosík, hody Dolní Bojanovice, 2021:

<https://www.bojanovice21-nedele.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, hody Hlohovec, 2021:

<http://hlohovec21-nedele.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, hody Josefov, 2020:

<https://www.josefov-2020-nedele.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, hody Kostice, 2021:

<https://www.kostice2021-pondeli.kosikphoto.com>

<https://www.kostice2021-nedele.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, hody Ladná, 2021:

<https://www.hody-ladna-2021.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, hody Mikulčice oblékání, 2019:

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.938223329843778&type=3>

Jiří Kosík, hody Mikulčice oblékání, 2020:

<https://www.mik2020-oblekani.kosikphoto.com/>

Jiří Kosík, hody Mutěnice, 2021:

<https://www.mutenice21-nedele.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, hody Podivín, 2021:

<https://www.hody-podivin-2021.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, hody Prušánky, 2021:

<http://prusanky21-nedele.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, hody Stará Břeclav, 2021:

<https://www.stara-breclav-21.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, hody Týnec, 2021:

<https://www.hody-tynec-2021.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, krojovaný ples Hodonín, 2020:

<https://www.kroj-ples-hodonin20.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, krojovaný ples Kostice, 2021:

<https://www.krojov-ples-kostice.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, krojovaný ples Moravská Nová Ves, 2020:

<https://www.kroj2020-mnv.kosikphoto.com>

Jiří Kosík, zahrávání hodů Mutěnice, 2021:

<https://www.zahravky-mutenice.kosikphoto.com>

Ludmila Esterková, hody Stará Břeclav, 2021:

<https://photos.google.com/share/AF1QipNuDWNg13Ope1vA19TpRn8EdmnyNAQvRxeOihDG5t9XifQWw5iq-mLbMYr1Muk2tg?key=M09DcG4wTUhWS1NaeUpYRm9rUS1wWHVwMXVGRm93>

Ludmila Esterková, hody Starý Poddvorov, 2021:

https://photos.google.com/share/AF1QipNQxXBxeMkSx8wJUg7PIt_aLXFNe2bFpKUkGILpZd5PuHjbAfHpCQWi6hyNTw3yJA?key=WIBNa1VPbXpDVGpZTmVMZ2t6WVdPSFY2V0F1TDZB

Lukáš Rajchman, Tvrdomské národopisné slavnosti, 2019:

https://resy.rajce.idnes.cz/Tvrdomske_narodopisne_slavnosti_2019_-_Soutez_o_Starka_Podluzi/

Marek Musil, hody Josefov, 2021:

<https://www.marekmusilfoto.cz/krojovane-hody-josefov-2021-nedele>

<https://www.marekmusilfoto.cz/krojovane-hody-lanzhot-2021-utery>

Marek Musil, hody Lanžhot, 2021:

<https://www.marekmusilfoto.cz/krojovane-hody-lanzhot-2021-nedele>